

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

HISTORISK AARBOG FOR THISTED AMT

Parti af Hansted By og Kirke før 1940

1946

Indhold.

	<i>Side</i>
<i>Henr. Laursen: Torstensons Soldater 1644</i>	291
<i>Jul. Hvemstrøm: Snorrebak</i>	295
<i>A. C. Skyum: En gammel Skolelærer</i>	301
<i>S. Th. Christensen Laug: Af en forsvunden Bys Saga...</i>	315
<i>Aug. F. Schmidt: Randbemærkninger til Morsøs Historie</i>	330
<i>Marius Jensen: Tyendeforhold i Thy i gamle Dage.....</i>	347
<i>F. Elle Jensen: Pietismen i Thy</i>	363
<i>Torsten Balle: Et Bryllup i Thyland</i>	376
<i>A. Sørensen: Vesløsgaards Bøndergods og Inventarium 1651</i>	388
<i>Chr. Andersen: Sagn fra Thy</i>	400
<i>C. Klitgaard: En gammel Retssag i Thisted.....</i>	419
<i>Til Medlemmerne, Regnskab, Medlemsfortegnelse</i>	422

Med denne Aarbog følger Register og Navneliste til Aar-
bøgerne 1944—46, der kan indbindes og udgør X Bind.

Historisk Samfund.

I Foreningsanliggender bedes man henvende sig til Forman-
den, Sygehuslæge Toft, Vestervig, eller Kasserecen, Redaktør
Lustrup, Thisted.

Om Bidrag til Aarbogen eller Sager vedrørende denne hen-
vender man sig til Viceinspektør Hald, Thisted.

Aarbogens Redaktion: Viceinspektør Hald, Thisted, Lærer
T. Balle, Thorsted, og Lærer Riis Olesen, Thisted.

Foruden ovennævnte er følgende Medlemmer af Bestyrelsen:
Togfører A. C. Svalgaard, Thisted, og Lærer Jens Rolighed,
Klim.

Tidsskrifter, Bøger o. s. v. bedes sendt under Adr.:
Thisted Museum, Thisted.

HISTORISK AARBOG

FOR THISTED AMT

UDGIVET AF
HISTORISK SAMFUND
FOR
THY OG HANHERRED

1946

P. HAASE & SØN . KØBENHAVN

THISTED AMTS TIDENDES
BOGTRYKKERI
1946

Smaa Kulturbilleder

FRA HASSING-REFS HERREDERS TINGBØGER

Ved HENR. LAURSEN.

Torstenssons Soldater 1644.

DEN REJSENDE TROP af Svenskens Folk, som her kom igennem Landet Aar 1644 ved S. Hans Tid Midsommer, laa en Nats Leje alle sammen udi Vester Hørdum og Øster Hørdum, og da samme Tid opaad de med deres Heste og Hopper saavel som ogsaa opskar mesten Part alt deres Korn paa Marken samme Tid, og samme Parti Folk borttog meget af Øster og Vester Hørdum Mænd deres Gode og Gods, baade Heste og Hopper saavel som og deres Vogne, Klæder, Mading (Madvarer), og andet deres Gods, saa de derover blev ganske forarmede formedelst samme Plyndreri.

Baade Øster og Vester Gammelby Mænd havde en ganske stor Indkvartering med Rytterhold baade Vinter og Vaardag Aar 1644, og der Rytterne drog bort, lod de læssede fattige Mænd deres Vogne med Korn, Mading, Klæder og andet Gods, hvis de kunde finde og tog bort deres ganske Heste og Hopper saa nær som et gammelt Øg og nogle spæde Føl og drog saa bort dermed, saa de otte Mænd i Gammellby kunde ilde gøre en Vogn af deres Gaarde, saa de blev gan-

ske forarmede derover, og somme fik saaet noget lidet og somme af dennem slet intet Byg samme Aar.

Den Kvartermester og Korporal, som forgangen Vinter 1644 hen ved Kyndelmisse Tid havde Gissellbech i Kvarter og *Mads Finch* i Gissellbech da contribuerede og skattede til, tog da fra hannem alt det Kongens Tiendekorn, som Hassing Sognemænd havde ydet hannem da noget tilforn samme Aar, saavel som tog fra hannem en ganske Hob mere Korn og andet Gods mesten Part hans ganske Formue, saa han beholdt aldeles slet intet igen af Kongens Tiendekorn hannem til Gavn eller bedste udi nogen Maader.

Michel Nielson i Møllgaard (i Hvidbjerg v. Aa) blev jaget fra hans Gaard nu sidstforgangne Aar af Fjenderne, saa han ikke fik saaet af hans Byg uden en Ager af det Slags Korn, som hans Grander kom i Jorden for hannem, i lige Maader blev hans Heste og Hopper hannem frarøvede i dette fjendtlige Indfald, desligeste blev han og hans to Sønner taget bort med Rytterne, da de drog bort her af Landet, og var henne paa 3 Ugers Tid, desmidlertid fik han stor Skade paa hans Vinterrugsæd, som han havde saaet.

Jens Nielson i Grurup bekostede paa den Rytter, Kvinde og Junge (Oppasser), som laa i Kvarter hos hannem, først en blaa Engelst Kjortel (af engelsk Klæde) til fornævnte Rytter til en Rok (Frakke), kostede 4 Rigsdaler, en blaa Vadmels Kjortel til Underfor, kostede en Rigsdaler, nok gav han til Skrædderløn en Rigsmark, nok købte han en rød Engelst Kjortel til en Kappe, som han gav to Rigsdaler og 54 Skæpper Rug*) for, nok købte han en blaa Vadmels Kjortel til Underfor, kostede en halv

*) En Tønde var i Thy 18 Skæpper.

Rigsdl., Skrædderløn en Rigsmark, Silke og Knapper til fornævnte Kappe og Rok kostede en halv Rigsdl., nok et Snørliv til fornævnte Kvinde kostede en halv Rigsdl., Skrædderløn for fornævnte Smørliv og noget andet Klæder at gøre til fornævnte Junge 4 Skp. Rug, en Alen rød Rye (uldent Tøj, som kom til Underfor til fornævnte Kvindeklæder 3 Mark, Lærred til en Skjorte til fornævnte Rytter kostede 5 Mark, to smaa Lærreds Lagener saa gode som ti Mark, et andet Lagen 3 Mark, et Pudevaar for to Mark, et nyt Sengeklæde 2 Sletdaler. Nok bekom fornævnte Rytter et sort Øg saa god som 20 Sletdaler, en brun Gilding (Vallak) saa god som 10 Rigsdaler. Nok begærede fornævnte Rytter 2 Pistoler med sin Behøring, som han ikke bekom, hvorfor han borttog en brun tredie Aars Gilding saa god som 20 Rigsdl. og mere, nok en Sadel, kostede 2 Sletdl., et Bidsel med sit Behør, kostede 1 Rigsdl. Og derforuden uberegnet Øl og Mad og Hø og Havre, Heste at beslaa og meget andet mere han bekostede paa fornævnte Rytter, Kvinde og Junge ved en fem Ugers Tid. Summa beløber fornævnte Bekostning halvtredsindstyve og ni Rigsdaler og en Sletdaler, 1½ Tønde Rug og 1 Skp. Havre.

Thamis Lauridsøn i Søndergaard i Bedsted med Kone og Børn blev ganske slet jaget fra hans Hus og Gaard af Fjenderne fra 14 Dage før S. Volborg Dag¹⁾ 1644 og var saa aldeles fra hans Hus og Gaard udi seks samfulde Uger, saa han udi desmidlertid fik hverken pløjet eller saet. Og derforuden tog Fjenderne desmidlertid hans Plov fra hannem saavel som og meget andet af hans Gode og Gods.

¹⁾ 1. Maj.

Synsmænd afhjemlede Syn i saa Maader, at de haver været til Syn til det Bol udi Øster Hørdum, som Peder Madsøn paaboede og samme Steds hængt og ved Livet ombragt befandtes udi forløbne fjendtlige Tid, da Fjendernes Folk der udi Byen laa indkvarteret. Først saa de et Stue- eller Rallingshus opdelt i Øster Ende et Bur, der næst hos en liden Stue, et Frammers og udi vestre Ende et lidet Kammers, alt fornævnte under eet Tag og Tække bebygget og er til Hobe XI Par Spænder, befandtes i Stuen under tre Blælkerum 5 gamle Vinduer, 1 Grydekakkelovn, 2 gamle Stuedøre med Lukkelse paa, 2 indelukkede Sengesteder med Panel og forskudte Døre derfor, nok 2 andre Døre med Lukkelse paa.

Christen Christensøn i Isterup stedte sig med den svenske Rytter, som laa i Kvarter hos hannem noget før Paaske Aar 1644, og lovede at ville tjene Svensken for Rytter og tilbød sig straks at ville drage med fornævnte Rytter til Kvartermester og tage Kvarter, men siden købte han sig løs igen hos fornævnte Rytter og maatte saa derefter give fornævnte Rytter et Kvindeskørt, som blev købt af en Pige paa Lyønghollumb (Lyngholm).

Snorrebak.

Ved JUL. HVAMSTRØM.

I NÆRHEDEDEN af Kielsgaard i Hillerslev Sogn med lave Skrænter ud mod Kjelstrup Enge ligger en Bakke, der af Egnens Folk i daglig Tale kaldes Snorrebak. Navnet er ikke almindeligt. Saa vidt jeg har kunnet faa oplyst, findes der kun her i Landet en Bakke til af samme Navn, nemlig Snorrebakken i Knudsker¹⁾ Sogn paa Bornholm. Af lignende Navne har jeg igennem Stednavneudvalget faaet oplyst, at der i Sønderjylland findes enkelte Navne som „Snurromhus“ eller „Snurromkro“, og endelig har jeg i Prof. Vilh. Andersens Beskrivelse af Midtsjælland fundet Navnet „Snorret“, som han kalder et Sted i Nærheden af Giesegaard. Det er altsaa Navne, der har noget med snurre, men hvordan og hvorledes? Navnene „Snurromhus“ eller „Snurromkuo“ er jo lette at forklare, idet de er Navne paa saadanne Steder, der ligger i et Vejsving. Om „Snorret“ ved Giesegaard har jeg af Forfatteren P. Rydbert, der er barnefødt paa Egnen faaet den Forklaring, at Navnet stammer fra en gammel Pil, der stod der paa Stedet i hans Drengetid. Denne Pil var meget snoet og forvredet. Med Hensyn til Opklaringen af Navnet paa Snorrebakkerne er dette vanskeligere. Naar jeg

¹⁾ Lidt øst for Rønne ved Vejen til Svanike.

har talt med Bornholmerne om dette Spørgsmaal, saa har de fleste af dem jo den Forklaring, at Navnet stammer fra, at man kører hurtigt ned ad Bakken, man snurrer ned ad den.

Den kendte Folkemindesamler Peder Torsen, Pedersker, til hvem jeg ogsaa har henvendt mig for at faa Oplysninger, er imidlertid af en anden Mening, idet han mener, at dette med at snurre ned ad Bakken er en søgt Forklaring. Han henviser til en Gaard paa Bakken, der før i Tiden hed Snorregaard, og han antager, at der maaske en Gang paa denne Gaard har boet en Mand ved Navn Snorre. Dette kan jo tænkes, og der kan jo heller ikke være noget i Vejen for, at man snurrer ned ad Bakken, men hvorfor snurre ned ad enkelte Bakker fremfor andre, med mindre der samtidig er et lille Sving paa Vejen. Og det er ikke umuligt, at der før i Tiden kan have været et saadant Sving paa Vejen i Siden af Snorrebakken paa Bornholm. I den Beretning, som Amtmand Urne giver af Snorrebakken ca. 1770, siger han, at det hedder „Snorren“, fordi man kører hurtigt ned ad Bakken med en Vogn.

Nu er det jo saaledes, at den Vej, der i vore Dage gaar over Snorrebakken i Thy, ikke er ret gammel. Jeg har hørt den gamle Jens Frederiksen fortælle, at der for ca. 100 Aar siden kun var en Kirkesti paa Bakken over til Landsbyen. Om der da paa den gamle Vej fra Hillerslev til Kjelstrup, der fulgte Engen forbi Kielsgaard og forbi Engbjerggaard, har været et saadant Sving i et Fald, der kan have givet Anledning til Navnet, eller det er noget helt andet, kan der ikke siges noget om. Og saa længe vi ikke véd noget bestemt herom, maa vi nøjes med den For-

klaring, de Gamle har givet os, og som maaske er den eneste rigtige. Thi ligesom de vidste at forklare Navnene „Batels Huel“¹⁾ og „Furbak“²⁾, saa vidste de ogsaa god Besked med Snorrebak. Anders Overgaard, Hillerslev, har af de gamle faaet den Forklaring, at Navnet stammer fra den Tid, da Natmandsfolk og Kjeltringer holdt til paa Bakken. De holdt mest til i Mikkel Skadhauges Hus, hvor de aad og drak, kastede Kæp og dansede Nætterne ud; der var altid Halløj, det „snurrede“ i Bakken.

Af den gamle Jens Frederiksen³⁾ har Graves i Kielsgaard faaet følgende Forklaring: Navnet stammer fra den Tid, da Rakkerne vandrede fra Sted til Sted. Landsbyens Beboere holdt jo ikke meget af at have dem til at ligge i Laderne. De kørte saa noget Halm over i et Hul, der var paa Bakken, som de saa skulde ligge i. Men de tiggede og stjal jo alligevel, særlig brugte de mange Æg. Der skulde 16 Æg til en Kjeltringpandekage. Imellem de aad og drak kravlede de op paa Bakken og dansede, det vil sige, de kunde jo ikke danse, de „snurrede“ bare.

At der ved Bredderne af de smaa Fjordarme, der nu udgør Kjelstrup Enge, i en længst forsvunden Tid har været Bopladser er uden Tvivl. Paa den ene Side af den lille Kiel, der strakte sig mod Hillerslev

1) Et Hul lige neden Fattiggaarden, hvor en Bonde ved Navn Bertel med et Par løbske Heste kørte ud i og kom aldrig mere til Syne.

2) En lille Bakke i Engen, hvor Bymændene i Fællesskabets Tid drev Faarene sammen, naar enhver skulde have fat i sine.

3) Jens Frederiksen var først Gaardmand i Troldborg, Tved Sogn, blev senere Landpost og døde i Kjelstrup.

og som senere har afgivet Navne til Kielsgaard — Kielshus — Kielstorp — Kielsø og Kielsing, er der for faa Aar siden funden en stor Boplads. Om Kiels-
torp er en Aflægger af denne Boplads, eller om den
egentlige Kielsby har ligget paa den modsatte Side
i Nærheden af Snorrebak, er det umuligt at sige
noget om. Ligeledes er det vanskeligt at sige, om
Snorrebakhusene er en Rest af den gamle By eller
Bakken er bebygget senere.

Naar vi nu ved, at Natmandsfolk og Kjeltringer
har holdt til paa Bakken, saa er det jo klart, at Be-
boerne paa Snorrebak hovedsagelig har været Tater
eller andre Omløbere og Skarnsfolk, men der har
ogsaa været honette Folk imellem, som ikke har haft
andre Udyder end at de har været fattige og af den
Grund har været nødt til at søge Husly paa Snorre-
bak. I Slutningen af forrige Aarhundrede var der
kun faa Huse tilbage.

Om enkelte af disse Beboere paa Snorrebak har
jeg af de gamle hørt en Del fortælle.

For noget over 100 Aar siden boede der paa Snorre-
bak en Mand, der paa Grund af sin sorte Lød gik
under Navnet Sorte Jesper. Han var af Taterslægt
og blev født ved et Havedige¹⁾ ovre i Landsbyen.
Han kom saaledes til at høre Sognet til og boede i
Mikkel Skadhauges Hus²⁾. Da han var en lystig Fæt-
ter og god til at fortælle Historier, har han sikkert
været en god Vært for Omløberne. Han er sikkert den
sidste Tater, der har boet i Sognet. En anden Mand,
der levede senere og bedre kan huskes, var Lars Rask.

1) Jakob Gasbjergs, det nordligste Hus i Byen, er forlængst
nedrevet.

2) Det gl. Kielshus.

„Den æ hal ædt lisaam Lars Raskes Kaagring“. I Stedet for Ur havde han en Tvebak i Lommen med en Snor paa, og denne Tvebak kunde jo ikke altid være hel, det var jo tit nogen spurgte, hvad Klokken var. Da han gik rundt og spillede ved Dørene, var han ikke alene godt kendt i Sognet, men ogsaa længere omkring. Han spillede paa Fiol, og til denne havde han en mægtig lang Kasse, der var malet højroed. Naar nu nogen spurgte: „Men Lars, hvor har du dog faaet den Kasse fra?“ svarede han nok saa flot: „Fra Italien“. Foruden at han gik og spillede Nytaar ind, blev han ogsaa brugt som Spillemand, naar der tærskedes Raps. Dette gik jo saaledes til: Man bredte et Sejl ud paa Marken, hvorpaa Rapsen blev læsset af og tærsket. Paa et Hjørne af Sejlet blev Lars Rask anbragt paa en Stol og spillede saa for fuld Kraft, mens Plejlerne gik. Af god Mad og Drikke blev Humøret jo Tid efter anden godt, og det skete ikke saa sjældent, at Kusken kørte for nær ind paa Livet af Lars, saa han gik bag over baade med Fiolen og Stolen. Lars Rask og Konen An Brusgaard gik somme-tider til Kirke. En Gang, de kom ind paa Kirkegaard- den, hvor flere var tilstede, sakkede An Brusgaard lidt bagud og sagde: „Det er endda noget pænt Tøj, du har paa Lars“, hvorpaa han vendte sig og svarede: „Ja, men det har Fanden gale ogsaa kostet Peber“. En anden Gang, da de var kommet til Sæde i Kirken, kunde de ikke hitte Salmenumrene, men saa sagde Lars: „An Brusgaard Nr. 444“.

Til Slut lidt om An Frænste, der endnu levede i min Barndom. Hun gik rundt med Hvedebrød, imellem hun arbejdede hos Byens Folk. Hun havde jo flere Børn at forsørge, hvoraf det ene, en Dreng,

var aandssvag. Denne Dreng kan jeg ikke huske, men har hørt, at hun for det meste havde ham tøjret. Om Sommeren stod han tøjret ovre paa Snorrebak. Han kunde løbe til i Tøjret og stritte over Ende ligesom Faarene, naar de blev bange. Om Efteraaret, naar An Frænste var i Kartofflerne, bandt hun ham til et Hjul, og der maatte han staa, mens hun arbejdede. Saa vidt jeg husker var An Frænste den sidste Beboer paa Snorrebak. Som lille Dreng har jeg en Gang været hos hende i et Ærinde. Jeg var ikke ret gammel og kan svagt huske, at det var en Sommerdag og hun gik udenfor sit Hus, men noget klart Billede af den gamle Kone og Huset har jeg ikke i min Erindring. Faa Aar efter var An Frænste og hendes lille Hus ikke mere, men til Minde om Snorrebakhusene staar endnu nogle forkrøblede Hyld og Bærbuske. Jorden paa Snorrebak er stadig Fællesjord, der Aar for Aar lejes ud til den højestbydende. Og indtil for faa Aar siden samledes Bymændene hvert Aar ved Kyndelmisse hos Snefogden for at hente de Penge, der efter deres Hartkorn kunde tilkomme dem. Det var ikke mange Kroner eller Øre, det drejede sig om, men „Kjørmesavten“ var en Festaften for Bymændene. Der vankede gratis Øl og Tobak samt Kaffe to Gange, og der spilledes Kort til langt ud paa Natten.

En gammel Skolelærer.

Ved A. C. SKYUM.

HER SKAL FORTÆLLES om Thyboen *Ole Madsen Schyum*, der levede sit Liv og øvede sin Livsgerning blandt Morsingerne. Kilderne er mundtlige og skriftlige Meddelelser i Forbindelse med Kirkebøgernes knappe Tilførsler.

Ole Madsen Schyum saa Dagens Lys den 30. September 1792 i *Skyum*, hvor hans Far, *Mads Olesen*, boede. Han var et Søndagsbarn og blev, saa vidt det kan ses, døbt paa 5 Ugers Dagen for sin Fødsel — Festo Omnium Sanctorum den 4de Novembris. I Daaben fik han Navnet *Ole Madsen*, idet han som ældste Søn i Hjemmet blev opkaldt efter sin Bedstefar.

Om Oles Barneaar med Hjemliv og Skolegang hører vi intet. Men vi ved, at han blev konfirmeret i *Skyum Kirke* i Foraaret 1811, og da var han i sit 19de Aar.

Han havde et godt Nemme, og det blev derfor bestemt at holde ham til Bogen. Det var Tanken, at han skulde være Skolelærer, og dette lod sig let ordne, idet der, da han var 20 Aar, ved kgl. Resolution af 5. Juni 1812 oprettedes et Seminarium i det nærliggende *Snedsted*. Dette Seminarium var beregnet

til at optage „indtil 15 Subjekter af Bondestanden“. Saadan hed det i den Tids Sprogbrug.

Seminarieret begyndte sin Virksomhed d. 5. Oktober 1812. I dets første Elevhold var der kun 7 „Subjekter“, og af dem bestod de 5 ved Demissionen 1814. Men allerede i 1815 var Antallet af Dimittender oppe paa 11, og blandt dem var Ole Madsen. Sammen med 2 andre opnaaede han Prædikaten *udmærket duelig* (1. Karakter med Udmærkelse), mens 5 fik *meget duelig* (1. Karakter), og 3 maatte nøjes med *bekvem* eller *duelig* (2. Karakter).

— *Ranum Seminarium*, hvis Virksomhed er en Fortsættelse af Virksomheden i Snedsted, udgav i 1898 sit 50 Aars Jubilæumsskrift. I dette findes en Fortegnelse over samtlige Dimittender fra 1814 til 1898, og der læser man under Aarstallet 1815 følgende Notits om Ole Madsen:

Nr. 6. *Schyum, Ole Madsen* (— M. O.), f. 92 i Skyum (1*) L. i Karby.

Heraf vil man se, at Ole Madsen som Seminarist har faaet sin Hjembys Navn knyttet til Døbenavnet, saaledes som Skikken dengang var. Men det er ejendommeligt, at ikke blot andre, men ogsaa han selv var usikker med Hensyn til Stavemaaden, idet han baade brugte Formen *Schyom* og *Schyum*. Endnu saa sent som i 1830 har han brugt Formen med o; men man lægger dog Mærke til, at han mere og mere gik over til at skrive *Schyum*. Derimod vedblev Kirkebøgerne at vakle paa dette Punkt.

Samme Aar, som Ole Schyum dimitteredes, blev han kaldet til Lærer og Kirkesanger i Karby. Han var da 23 Aar gammel.

Aaret før, den 29. Juli 1814, traadte Loven om

Ordningen af den danske Almueskole i Kraft. Denne skelsættende Lov gav overalt Anledning til store Forandringer og betydningsfulde Fremskridt inden for Skolen. Dette blev ogsaa Tilfældet i Karby. Schyums Formand *Stefan Stefansen Degn* var den sidste af de gamle Degne i Karby. Han blev ansat i Aaret 1800 og tog sin Afsked i 1815, hvorefter han bosatte sig i Byen som Husmand. 12 Aar senere døde han. Om ham fortælles det, at han var en duelig Skoleholder, skønt han ikke var Seminarist og kun havde et maadeligt Skolerum til sin Raadighed.

Stefan Møller var Degn i hele Pastoratet, som da bestod af Sognene *Karby, Hvidbjærg og Redsted*. Nu blev Hvidbjærg og Redsted skilt fra, og den nye Lærers Virksomhed kom kun til at omfatte Karby med *Torp og Ørndrup*. I mange Aar søgte ogsaa Børnene fra *Nees Karby Skole*, og helt ovre fra *Agger* var de skolesøgende Børn en Tid henvist til at blive undervist af Schyum.

— — —

De, der gik i Skole i Schyums Tid, er nu alle borte. Saa vidt jeg har kunnet faa oplyst, var *Erik Madsen, Thorsbjærg*, en af dem, der senest afgik ved Døden (August 1925). Jeg besøgte ham for godt 20 Aar siden, og vi havde en Samtale, der i al sin Knapthed giver et godt Billede af Skoleforholdene, da Schyum var Lærer. Denne Samtale skal derfor gives her.

Det var en varm Sommerdag, jeg gæstede ham. Han sad uden for Gaarden og lod Solen gennembage sig. Til Trods for, at han havde passeret de 90, var han endnu en stovt Skikkelse, rigtig en gammel Kærnekarl, og i sin Tale var han djærv og ligetil.

Da vi havde hilst og vekslet nogle indledende Bemærkninger om Varmen, spurgte jeg, om han havde gaaet i Skole hos Lærer Schyum i Karby.

„Ja, a hår sommen så“, lød Svaret.

„Det var min Bedstefar“, fortsatte jeg.

„Så-å!“ Han saa vurderende paa mig.

„Hvordan var han at gaa i Skole til?“ spurgte jeg.

Der kom et lunt Blink i den gamles Øjne. Han spyttede som for at give sine Ord mere Eftertryk, og saa erklærede han kort og bestemt: „Han ga vos nu gu Tæsk!“

Jeg slog det hen i Spøg, idet jeg sagde, at Kløene havde de jo nok fortjent. „Men kan De ikke huske noget, han sagde til jer?“ spurgte jeg videre.

„Næj“, svarede han, „hvans sku de snår vær? — Jow“, afbrød han sig selv med et lille Smil, „han så: „Æ ska lær jær!“

„Det var jo ogsaa det, han skulde“, svarede jeg, „det fik han jo sin Løn for. Men kan De saa ikke huske noget af det, han lærte jer?“

„Næj, a ka engenteng how — de æ jow osse så læng sin“. Han sad lidt i sine egne Tanker; men saa kom det: „Wi lær nu gu Salmer we ham. Dæm tenker a po tit å manne Gång“. Nu var hans Ansigt præget af mild Alvor, og der var noget rørende over hans Oldingeskikkelse, mens han med bevæget Stemme fremsagde dette Vers:

Ak, se til mig i Naade ned,
 Barmhjærtighedens Fader,
 og kom i Hu din Miskundhed,
 o du, som Synd forlader.
 Jeg handlede mod dine Bud,
 o, lad min Brøde slettes ud!
 Gud vær mig Synder naadig!

Verset blev læst med en Inderlighed, der viste, at det var Ord, han levede med i, og ikke nogen død Ramse. Han standsede, tænkte sig om og fortsatte saa:

O Jesus, Morgenstjerne
for Jordens ganske Bold,
dig tjener jeg saa gjerne
og gir mig dig i Vold;
lys for mig med din Naade,
naar jeg bortsove skal,
udløs mig af al Vaade
til Himmeriges Sal.

— Han havde saa alligevel noget godt gemt i Sindet fra sin Skoletid. I mere end trekvart Aarhundrede havde han haft disse Vers at leve paa, og de hørte med til den Bøn, han hver Aften sluttede Dagen med. De var dagligt Brød for ham til det sidste, og derfor blev de ogsaa trykt til og sunget ved hans Jordefærd (17. August 1925).

Denne Samtale fortæller os, at Schyum forstod at give sine Elever noget saa værdifuldt, at det aldrig gik i Glemme. Og det stemmer godt med andre Elevers Vidnesbyrd. — De er enige om, at de lærte godt hos ham, og de erklærer, han var en Lærer, de holdt meget af, og som de altid mindedes med Taknemmelighed. Mange sagde med Vemod Farvel til Skolen, og der blev ikke sjældent fældet Taarer, naar Børnene var oppe for at tage Afsked med deres Lærer. Man faar i det hele taget det Indtryk, at Schyum efter den Tids Forhold var baade en god og dygtig Lærer.

Men Samtalen med Erik Madsen fortæller os ogsaa, at Børnene fik Prygl i Karby Skole — som i

alle andre Skoler dengang. Prygl var Universalmidlet i Opdragelsen. Børnene fik Prygl i Hjemmene, unge fik Prygl, naar de var i Lære, ja selv en udlært ung Mand kunde risikere at faa en Ørefigen af en ilter Mester. Den megen Pryglen maatte nødvendigvis virke forraaende paa Børnene i Skolerne, og Kløene dér var kun en Fortsættelse af den Opdragelsesmetode, Hjemmene praktiserede. — Det skal tilføjes, at i Karby var Lærerens Opgave langt fra let. Det udstrakte Skoledistrikt gav et stort Kontingent af Elever, og gennem mange Aar var den lille, lavloftede Skolestue overfyldt. Der skulde Bestemthed og Myndighed til for at opretholde Orden og Ro blandt de sammenbragte Børn, og kropslig Straf maa nærmest have været en Nødvendighed.

Et enkelt Træk kan vise, hvad en næsvis Elev turde tillade sig: En Konfirmant kom efter Tidens Sædvane med sit Afskedsoffer. Han anbragte sine 3 Mark i Skolens Vindue og luskede saa tilbage til Døren. Dér vendte han sig, og med et frækt Grin udslyngede han: „Godnat, Wolle, æ Pæng leg'er i æ Winjer!“ Derpaa knaldede han Døren i og forsvandt. Det var hans Afsked med Skolen.

— — —

Ved Dødsfald var det almindeligt, at der blev skrevet et saakaldt *Testamente* af Stedets Lærer. Et saadant *Testamente* var et Eftermæle over den afdøde, og det blev læst ved Begravelsen af Læreren eller Præsten.

Vi ved fra Karby, at allerede Stefan Møllers Formand, *Niels Krog*, skrev saadanne *Testamenter*. Denne Niels Krog fortjener en lille Omtale. I Aaret 1781 kaldedes han til Degn i Karby. Han var en

mærkelig Mand, velbegavet og velstuderet, men trodsig og udfordrende. Efterhaanden blev han drikkelig, og naar han var drukken, vakte han ofte Forargelse ved sin voldsomme Adfærd og sine grove Ord. Han skal saaledes have sagt: „Guds Ord kærer jeg mig Fanden om uden om Søndagen, da jeg nødes til det“. Han drev det saa vidt, at han blev afskediget, men fik dog Lov til at forblive i Embedet til sin Død 1799¹).

Om Niels Krogs Testamenter fortælles: „Ved Ligbegængelser har han medbragt til Oplæsning nogle saakaldte Testamenter, der har været saaledes affattede, at Menigheden ved sammes Oplæsning er bristet i Latter, hvorover er ytret Foragt og Forargelse.“

Ellers var det saare langt fra, at Testamenterne gav Anledning til Skuldertræk eller Smil. De bidrog tværtimod til at gøre Jordefærden til en smuk Mindehøjtidelighed, og mange af dem gemtes af Slægten som et kært Minde.

Schyum har i sin lange Lærertid skrevet mange Testamenter; men kun faa af dem kendes nu.

Naar han skulde i Lag med et saadant Arbejde, forlangte han bestemt ikke at blive forstyrret. Med Pennekniven, der var skarp som en Ragekniv, renskar han en Fjerpen, saa blev Piben stoppet og tændt, og han tog fat paa Arbejdet.

Selv om Schyums Testamenter baade i Form og Indhold bærer Præg af en svunden Tids Tankegang og Tone, saa mærkes det dog, at de er skrevet med ubestridelig Dygtighed. Indholdet er en Lovprisning

¹) Se Sortfeldt: Om de gamle Degne. Hist. Aarbog f. Thisted Amt, 1928.

af „afgangne“s Vandel som Kristen, hans Liv i Hjemmet og hans Færd i Sognet, og det har sikkert gjort Indtryk paa Tilhørerne.

Som Prøve skal her anføres Schyums Testamente over sin Svigerfar:

TESTAMENTE

Over afgangne *Christen Christensen Agger* af Torp.

Ved Flid og Stræbsomhed i vort jordiske Kald efterkommes Skaberens Bud: i dit Ansigts Sved skal du æde dit Brød. Derfor er det vor Pligt at være arbejdsomme og passe trolig de Forretninger vi have at varetage, da vi vide at Saadant er den gode Guds Villie. Men ved at virke saaledes i det Jordiske, bør vi stedse have for Øjne: at vi have et høiere Gode i Vente, og derfor altid lade det være vort høieste Formaal at lægge Vind paa Gudsfrygt og en sædelig og kristelig Vandel. Aldeles overensstemmende hermed levede iblandt os den her i Verden arbejdsomme, dydige og retskafne, men nu hos Gud i Himmelen salige Mand *Christen Christensen Agger*, hvis afsjelede Legeme vi i Dag ved en talrig Liigforsamling og Liigskare have ledsaget til Gravens rolige Hvilested i Haab om en ærefuld Opstandelse. —

Denne vor salige i Herren hensovede Medchristen er født i Agger Bye her i Sognet, Aar 1766, af ærlige, christelige ægte Forældre, Faderen *Christen Sørensen Syndergaard* og Moderen *Anne Christensdatter*, som lode denne deres kjære Søn indlemme i Jesu Rige ved den hellige Daab og gave ham en god og christelig Opdragelse. —

I Barndommens Aar maatte han ud at tjene for sit Brød, og erhvervede sig baade som ungt Menneske og siden efter som Karl, saavel hjemme som i Hs. Majestæts Tjeneste, sine respektive Foresattes Yndest for den Troskab og Flid, han stedse udviste.

Aar 1796 kom han til at tjene sin Broders Enke *Maren Christensdatter* i Torp, med hvem han efter Guds Villie, og med sine Slægtningers Raad og Samtykke indlod sig i Ægteskab d. 27. November 1797, og blev da Eier af den Gaard, hvorfra vi i Dag have ledsaget hans jordiske Deel, og Stedfader til 3 Børn 1 Søn og 2 Døttre, som endnu levede af

hendes 2de første Ægteskaber. Af bemeldte 2de Døttre, som hun havde avlet i første Ægteskab er den Ældste gift med Husmand *Jens Jensen* i Schyum, og den Yngste med Gaardmand *Mads Henriksen* i Tæbring; Sønnen, en Frugt af andet Ægteskab, er Gaardmand *Søren Sorensen Overgaard* i Faar-toft. Med denne gode Kone, hvis 3die Mand han blev, levede han et sjældent lykkeligt Ægteskab i 26½ Aar, og blev Fader til 5 Børn, hvoraf en Søn og 2 Døttre leve. Sønnen gift og boesat i Fødegaarden, den ældste Datter gift med Skolelærer Schyum i Karbye, og den yngste Datter gift med Gaardmand *Svenning Pedersen* i Frøslev.

I den ikke korte Tid af 34 Aar han selv sad for sin Gaard, hvoraf hans gode Kone levede med ham som meldt i 26 Aar, viste han sig som en flittig, redelig og retskaffen Mand baade i og uden for sit Hjem, og forenede dermed et Gud og Frelseren helliget Tænke og Handlemaade. Han indfandt sig flittig i Kirken for at høre Guds Ord, sørgede ligesaavel for sine Stedbørn som egne Børn med christelig Omhyggelighed, var god imod den Fattige og Nødlidende, omgikkedes sine Slægtninger og Venner venskabelig, og viste sig i enhver Henseende, som en flittig, redelig og retskaffen Mand, saa det med Rette kan hedde om ham: at han med Virksomhed i det Jordiske forenede en sædelig, christelig Vandel.

Aar 1831, da han var 65 Aar, og ikke stærk af Helbred, da han altid havde et maadeligt Bryst, gjorde han Deling med sine Børn, og afstod Gaarden til sin Søn *Marqvor Christensen*, som siden efter giftede sig med Gaardmand *Peder Mortensens Datter Kirsten Marie Pedersdatter* fra Klitgaard i Sundbye Sogn. —

Vel betingede vor salige afdøde Medchristen sig aarlig Af-tægt, da han afstod Gaarden; men den Algode vilde have det bedre og skjenkede ham en lykkeligere Alderdom, da hans gode Søn og Sønnekone omgikkedes ham med en sjelden roesværdig Omhyggelighed, som forsødede meget hans Alderdoms Svaghed, hvorfor Gud velsigne dem! Den salige Mands vanlige Vindskibelighed fulgte ham bestandig; thi han syslede snart med Et snart med Andet, han kunde ikke være ledig.

Juleaften blev han syg, fik et Tilbagefald af hans Trangbrystighed, som tilligemed hans Alderdoms Svaghed, bevirkede hans Død. I denne sin Sygdom blev han af sin værdige

Sjælesørger deelagtiggjort i den hellige Nadvere, gik med megen Rolighed sin Opløsning i Møde, var til sidste Aandedrag ved Fornuftens fulde Brug og imødesaa med Glæde i Tanken Gjenforeningen med sin gode Kone og forudgangne Børn i Fredens Hjem. Han endte sit virksomme Liv ved en rolig og salig Død Tirsdagen den 30te December om Aftenen Klokk: 9 efterat have levet her i denne Verden i 68 Aar, 10 Maaneder og 28 Dage, som var vor salige afdøde Medchristens ganske Aar og Alder.

— Gid vi maatte døe den Retfærdiges Død og vort Endeligt blive som hans! Gud give ham og os Alle en glædelig og hæderfuld Opstandelse paa den yderste Dag.

Karbye Skole, 7/1 35.

O. M. Schyum.

— — —

Som før nævnt var Schyum kun 23 Aar, da han blev kaldet til Lærer i Karby. Han var da ugift; men i hans Barndoms By levede den unge Pige, Marie Kirstine Thomasdatter, han havde valgt til sin Brud. Hun var født i Gaarden *Dybdal* den 28. September 1794, og hendes Forældre var Gaardfolkene *Anna* og *Thomas Dybdal*.

Deres Bryllup stod i Skyum d. 7. April 1816.

Alt tegnede lyst og lovende for det unge Par, da de begyndte deres Samliv i Karby Skole. Men snart kastede Sorgerne deres mørke Skygger ind over Hjemmet. De mistede 3 af deres 5 Børn, og da de havde været gift i 10 Aar, bortrev Døden den unge Hustru og Mor den 14. Maj 1826. Schyum stod da alene tilbage med 2 Drengene, hvoraf den yngste kun var 4 Aar.

Syv Maaneder efter sin Hustrus Død giftede Schyum sig igen. Denne besynderlige Hast kan maa-ske for en Del finde sin Forklaring i, at den dobbelte Opgave at være Opdrager baade i Skolen og Hjem-

met var saa krævende og brydsom, at han følte, han ikke ene magtede den.

Den unge Pige, der nu blev hans Hustru, var Datter af det i Testamentet omtalte Ægtepar Christen Christensen Agger og Hustru Maren Krestensdatter. Hun fik i Daaben, der fandt Sted den 28. Februar 1803 Navnet *Anne Marie*.

— Schyum havde en dyb og stærk Sangstemme, der fyldte godt i det store Kirkerum og gjorde ham til en habil Kirkesanger. Han var høj og kraftig af Skikkelse, og med Alderen blev han meget svær. Han havde et fyldigt Ansigt med kortklippet Hageskæg, der tidligt graaned. Paa Seminariet lærte han sig ikke Rigsdanskens *jeg*, og heller ikke Morsingernes *a* fristede ham. Som trofast Thybo vedblev han alle sine Dage at sige *æ*. I det hele taget var han en jævn Bonde, der klædte sig og levede som Bønderne. Hans Hustru var lige saa jævn i sin Færd og i Tale og Dragt, og hun bar Pandeklædets Valk til sin Død.

Efter 42 Aars Lærervirksomhed i Karby tog Schyum den 7. November 1857 sin Afsked. Ved denne Lejlighed blev der skænket ham store Gaver, der bestod af værdifulde Sølvgenstande. Disse smukke Ting bar Indskriften: *Erindring fra Karby, Torp og Ørndrup*. Dagen efter sendte han følgende udførlige *Taksigelse* til Morsø Avis, der dengang var Øens eneste Blad:

Da jeg Gaars Dato fratraadte mit Embede som Kirkesanger for Karby Menighed og Skolelærer for Karby Skole-distrikt, bærede Hr. Proprietair Poulsen til Ørndrup, de Fleste af Beboerne i Karby, Karby Mark og Torp samt Sognefogden og endeel flere Beboere af Nees mig med flere af Sølvforfærdigede kostbare Gaver, nemlig 6 Spiseskeer, 12 The-skeer, Sukkerske, 1 Kageske, 1 Thesie og en Uhrkjæde, og desuden forærede Gaardejer Marqvor Christensens Børn af

Torp mig, samme Dag, en kostbar sølvbeslagen Meerskumpibe, hvilket Alt bærer Vidne om det gode Forhold, der har fundet Sted imellem Menigheden og mig i de 42 Aar, jeg har været dens Tjener. Idet jeg derfor herved bevidner min og min Families hjertelige Taksigelse, saavel til de ærede Givere i Almindelighed som til Foretagendets Ledere i Særdeleshed, tillader jeg mig tillige at ønske baade de Ældre og Yngre i Menigheden al fremtidig Held og Velsignelse.

Karby, d. 8. Novbr. 1857.

Samtlige Giveres ærbødigst forbundne
C. W. Schyum*).

— Schyum, der nu var 65 Aar, kunde ikke tænke sig at flytte fra Karby. Han købte sig derfor et lille Husmandssted ikke langt fra Skolen, hvor der kunde holdes 2 Køer, og det blev nu hans daglige Syssel at passe den lille Bedrift.

Tilsyneladende var han sund og stærk; men han plagedes dog af en generende Svaghed. Han rystede nemlig saa slemt paa Haanden, at det voldte ham Besvær at søbe sin Mad. Saa plagsom blev denne Svaghed, at han rejste til Himmerland og søgte Raad hos den „kloge“ Kone. Hun gav ham en lille fyldt Lærredpose. Han maatte absolut ikke aabne den; men den skulde bæres om Halsen Dag og Nat. Maanedsdagen derefter Kl. 9 Aften skulde han brænde Posen med dens Indhold. Hun understregede, at han *selv* skulde kaste den i Ilden, saa skulde hans Rysten nok forsvinde. Hvis han ikke gjorde det selv, kom han aldrig af med sin Rysten. — Da den bestemte Aften kom, var Schyum saa stærkt optaget af et Parti Sjærvinsel, at han glemte Advarselen. Han nøjedes derfor med at fly Posen til Tjenestepigen og bede hende smide det hele i Ilden. Men denne Letsindighed

*) At man har læst *O. M.* som *C. W.* er undskyldeligt; Navnetrækket var nemlig svært at finde ud af.

blev skæbnesvanger: Han kom aldrig af med sin Rysten. Konen fik Ret!

Ane Marie, „Gaardpigen“ fra Torp, var en sjælden god Hustru for Schyum, hengiven, trofast og opofrende, som hun var. Hans Vilje var en Lov for hende. Hun blev Mor til ikke mindre end 17 Børn, og af dem døde de 13. Intet Under, at hendes Legeme blev hærget af de mange Fødsler, og Sindet prægedes af de store Sorger. Da hun var 66 Aar, blev hun angrebet af en svær Sygdom, som blev hendes Død den 27. April 1869. Børnene bevarede Livet igennem Mindet om deres Mor paa Dødslejet, om hendes Taalmod og Fromhed og om den trygge Fred, hvormed hun mod det sidste hviskede:

Nu vil jeg være,
o, Jesus, kære,
hvor du mig helst vil have.

— Schyums Eftermand, Lærer *Peder Christian Worm*, har i et saakaldt *Minde* givet et kort Rids af Ane Maries Levnedsløb, og han har efter Tidens Skik føjet nogle Vers til. Her siger han til den afdøde:

Saa er Dit Liv da endt, ej skuer mer Dit Øje
trindt i den lille Kreds, Din Virksomhed omgav!
Udstridt Du har, befriet fra Verdens Møje
nedlægges nu Dit Støv i Jordens tavse Grav.

Med stille Vemod i det sorgbetyngte Hjerte
staar ved Din Baare ene og forladt
den Mand, som delte med Dig Fryd og Smerte,
ham synes alt omkring og i sig idel Nat.

Og vi mærker gennem Dødsannoncens Ord Schyums dybe Sorg:

Igaar Eftermiddag Kl. 5½ indgik min kjære, uforglemmelige Hustru, vore Børns opofrende Moder, Ane Marie Chri-

stensdatter, i en Alder af 66 Aar, ved en rolig Død til Evighedens Glæder efter 9 Dages haardt Sygeleje. 13 Børn modtage hende hisset, og 4 tillige med mig, der er en 77-aarig Olding, føle ved hendes Bortgang Sorgen og Savnet af den, der i saa mange Aar med utrættelig Kærlighed har virket for os.

Karby, den 28de April 1869.

O. M. Schyum.
entlediget Skolelærer.

Da Schyum — efter 42 Aars Ægteskab — fristede den triste Skæbne for anden Gang at blive Enkemand, var han, som han udtrykker det, en 77-aarig Olding. Alderen og Ensomheden tyngede ham haardt, og derfor flyttede han hen til sin Datter *Kirstine (Stine)*, der var gift med Gaardmand *Hans Kristian Mikkelsen*, Karby Mark. Hos dem fik han et godt Hjem sine sidste Leveaar. Han blev efterhaanden meget affældig og sad tung og besværet i sin Armstol fra Morgen til Aften. Livskraften ebbede langsomt ud, og en Foraarssøndag, d. 19. April 1876, sov han ind i Døden, siddende i sin Stol.

Schyum blev begravet paa Karby Kirkegaard, og paa hans Grav rejstes et simpelt Jernkors, der bar følgende Indskrift:

Gravstøtte over Lærer O. M. Schyum, født i Thy den 30. September 1792, Kirkesanger og Lærer i Karby fra 7. November 1815 til samme Tid 1857. I flere Aar constitueret Lærer i Nees. Død den 9. April 1876. Fred med dette Minde.

— I al sin Simpelhed er dette Gravmæle af betydelig Interesse. Det siger os, at Lærer Schyum ene har udført Lærergerningen dér, hvor nu fire Lærere og en Lærerinde har deres Arbejde. Dermed gives der et oplysende Billede af, hvorledes Udviklingen har været inden for Karby Sogns Skolevæsen gennem hundrede Aar.

Et saadant Minde er værd at bevare.

Af en forsvunden Bys Saga

Af S. TH. CHRISTENSEN LAUG.

HAVETS NEDBRYDNING af Kysten og Sandflugtens Ødelæggelser har gennem Aarhundreder sat sine triste Spor langs Jyllands Vestkyst, ikke mindst paa den ca. 2 Mil lange Kyststrækning fra Thyborøn til Lodbjerg, som udgør det gamle Agger Sogn, og hvor nu kun Thyborøn, Ø. og V. Agger Byer er tilbage, mens Havet i de sidste 200 Aar har opslugt de fem Smaabyer Toft, Nabe og Bolm i Syd og Nørre og Sønder Aalum i Nord. Det maa dog bemærkes, at der af Vester Agger kun er levnet 3—4 Huse. Sidst gik Sønder Aalum til Grunde, de sidste Huse her nedreves og flyttedes til Ø. Agger omkring Aarhundredskiftet. Her skal fremdrages nogle Træk fra dette gamle Bosteds to sidste Aartier, altsaa fra Firserne og Halvfemserne, af en, der levede sine Barneaar her i dette Tidsrum.

Da Sønder Aalum maatte give op.

Omkring 1880 udgjordes Aalum af 16—17 Huse, hvoraf 5—6 var i truende Nærhed af Havbakkerne. Medens Byen saa sent som i Aarhundredets Midte, da Søsterbyen Nørre Aalum bukkede under, laa gemt bag høje Klitbakker i Vest, var disse Bakker ved

1880 skredet i Havet paa nær et Par Stykker, der Syd og Nord for Byen sprang frem af de lave Klitter som et Par Bastioner, hvis Stilling dog var stærkt truet. For den sydlige, høje Klitbakkes Vedkommende drejede det sig om den østligste Udløber af det Højdedrag, hvorpaa den i 1839 nedstyrtede Agger gamle Kirke laa, og i hvis Nærhed ogsaa Agger gamle Skole fandtes, til dens Time slog i 1882, da den maatte gøre Kirken Følgeskab og retirere østerpaa. Naar den nordlige høje Klitbanke endnu en Del Aar stod som et stærkt Støttepunkt for den lille By, skyldtes det, at der her fandtes den sydligste af tre massive Høfder, der var en Forstudie og en Begyndelse til den Sikring af Kysten, der senere tog fast Form, først paa Thyborøntangen og siden, i første Tiaar af dette Aarhundrede, paa Aggertangen. Til Uheld for Aalum blev de nævnte tre Høfder uden den nødvendige Vedligeholdelse overladt til deres Skæbne, og da de omsider omkring 1890 gav efter, var ogsaa Aalums Skæbne beseglet. Høfdebygningen paa nordre Tange blev sat for sent ind, til at Aalum kunde reddes. Her skal nu gives nogle Billeder fra Dagliglivet i Aalum i Firserne.

VED FLADESØ.

Aalum, min Barndoms Kongerige! Du laa der saa trygt i Læ bag lune Klitbakker, spejdende forhaabningsfuldt ud mod den store Verden i Syd, med Havet som den barske Skildvagt ved din venstre Side, det urolige Hav, der altid var parat til at slaa paa Stortromme, naar Vestenstormen bød op til Dans, sendende de hvide Skumflager ind over Bakkekammen, men hvis Harpe, naar Stormen tav, ogsaa

kunde finde Udtryk for blide, fredelige Stemninger, som de, der huses i et Menneskebryst, der fandt Ro efter udstaaet Angst, Fortvivelse eller lignende Sindsoprør. — Lidet drømte du, min Barndomsby, i hine Aar om den Udslettelsens Dom, der svævede over dine Klitbakker og Enge, dine Huse og Agre. Hellere spejlede du din sommerlige Ynde i Fladesøs Vandspejl, Fladesø, der fra venstre Side indbydende strakte sig mod dig som en Moder, der ømt fortroligt strækker Haanden ud for at drage Barnet ind til sig. — Og hvilken Adgang til fornøjelig Leg og Sport var der ikke langs Søbredden, ved Kanalen og Diget, der indrammede Søen, og paa de tilstødende Engdrag!

Oprindelig var der fri Adgang til at drive Fiskeri for de Beboere, der havde Mark eller Klitret ved Søen, og dette Ferskvandsfiskeri var slet ikke noget ringe Aktiv for Aalum. Men i Treserne i forrige Aarhundrede, da Udtørring af Søer og Vige kom paa Dagsordenen, skulde der ogsaa eksperimenteres med Fladesø. En Gaardmand fra Egnen, Mads Dam, fik som Udsending fra et Konsortium gjort Beboerne begribeligt, at de vilde staa sig ved at tilskøde Konsortiet Ejendomsretten til Søen for at igangsætte en Udtørring. Man lokkede med, at der vilde blive gode Engstrækninger til en rimelig Leje, saa hver Husstand i Aalum kunde anskaffe sig en Ko og faa Adgang til Sommergræsning og Høslet. Desværre glemte man at sikre sig, at Ejendomsretten skulde falde tilbage til Beboerne, hvis Udtørringen slog fejl. Naa, der byggedes to Maskinhuse paa Taabelsiden, en Kanal blev gravet fra Søen til Fjorden, og Søen blev udtørret. I nogle Aar var der idel Glæde og Tilfreds-

hed med de dejlige Græsarealer, som Søen afgav. Men, ak! Det viste sig, at et Omraade midt i Søen var for bundløst, og at det blev for kostbart at vedligeholde Udpumpningen til Fjorden. Saa opgav Selskabet Foretagendet. Søen vendte tilbage til sin oprindelige Tilstand paa det nær, at en Strimmel Jord Søen rundt paa en ca. 40 Alens Bredde skiltes fra ved en Dæmning. Denne Strimmel Jord skulde saa være den Erstatning, der ydedes Lodsejerne for Afgivelse af deres Ret til Fiskeri i Søen. Det viste sig snart, at dette Stykke Søbund, som man havde forsømt paa forsvarlig Maade at tilsaa med Græsfrø, saa godt som ingen Værdi havde som Græsningsareal. Efter 1925 er Ejendomsretten atter gaaet over til Lodsejerne, som har tilbagekøbt den for en rund Sum, der omtrent kan forrentes ved, hvad Forpagtningsafgiften af Fiskeriet indbringer, medens der paa de mellem Dæmningen og Søen beroende Engarealer om Sommeren kan bjerges adskillige Læs Hø.

Hyrdeliv mellem Hav og Sø.

Aalum var en By med Gæslingeopdræt, hvad det meget Vand i Byens Nærhed — Fladesø og Kanalen deromkring — jo indbød til. Ikke saadan at forstaa, at det just gav Penge i Kassen; men her var et Omraade, hvor den unge Generation kunde finde nyttig Beskæftigelse, og der var haardt Brug for at udnytte enhver nok saa ringe erhvervsmæssig Chance. Hvis Læseren ikke selv har prøvet at vogte en Gaaseflok, saa ved han ikke, hvor drilske saadanne befjedrede Medskabninger kan være, hvor de med Gasen i Spidsen ligefrem kan more sig med at stikke

til Søs for saa at lande paa et Gebet, hvor de absolut ikke maatte lande, og hvor de sandsynligvis vilde blive „taget i Hus“. Dette betød, at de kunde afhentes hos en Mand i Taabel eller Tolbøl mod Erlæggelse af et til Flokkens Antal svarende Pengebeløb, og det var man jo ikke saa forhippet paa at blive præsenteret for. Havde man saa hentet Flokken tilbage og i retfærdig Harmе travet den saa træt, at den var nødt til for en Stund at unde sig Hvile, ja, saa var det jo bare for at samle Kræfter til det næste Fremstød en halv Time senere! Nej, for en Gaasehyrde var Sommeren først reddet, naar Bærtiden gik ind; for saa kunde man lade Flokken om selv at finde sin Vej ud i Klitten, hvor den forlystede sig til ud paa Eftermiddagen, og hvor den fik tilstrækkelig Motion ved at trave op og ned ad Klitbakkerne for at lede efter Sortebær. Naar den saa blev hentet hjem, var den sædvanligvis nogenlunde medgørlig. Rigtig Ro i Landskabet blev der dog ikke, før Gaaseopkøberen havde været der og købt Avlen op til omgaaende Levering og til en Pris, der svingede lidt omkring tre Kroner pr. Stykke. —

Saa var Koen dog anderledes reel at have med at gøre; den vidste man, hvor man havde, naar da ikke Bremserne var paa Spil. Af Køer var der dengang i Aalum siger og skriver to, flere var der heller ikke Græsning til paa Engen ved Søen, da en Del af Arealet benyttedes til Høavl, som ogsaa skulde give Vinterfoder til Byens Faar, og af Faar havde de fleste Hjem nogle Stykker. At passe de tøjrede Faar var en tiltalende Bestilling, man havde den Fornemmelse, at Faarene skønnede paa det, naar de fik en god Pasning, og Lammene var jo altid morsomme

at omgaas. Nogle af Beboerne lod deres Faar strejfe frit om i Klitten, hvad der jo var adskilligt nemmere end at holde dem tøjrede. Een Dag om Aaret maatte dog alle løsgaaende Faar indfanges, nemlig naar Dyrlæggen fra Hurup indfandt sig for at „brændemærke“ dem, vistnok som en Slags Beskyttelse mod smitsom Klovsyge. Forud herfor gik den vilde Jagt over Brinker og Bakker for at indfange de særligt frihedselskende Eksemplarer, som absolut ikke vilde give sig godvilligt. Særligt husker jeg et enkelt Dyr, Karen Marie Andersens sorte Faar, fordi dets Løb over Klitbakkerne var noget enestaaende i Hurtighed og Elegance, og fordi det mødte ethvert Forsøg paa at indfange det med beslutsom Trods. Man var ikke lidt sejrersstolt, naar man endelig havde rendt den sorte Løber træt og faaet den indfanget. —

KLITTEN,

der begrænsede Aalum mod Nord, var i en 2—3 Kilometers Udstrækning Fælleseje for Aalums og enkelte af Vester Aggers Beboere. Det var Hjelmens og Lyngens fattige Rige, og dog et Aktiv, ikke alene som et Stykke interessant Natur, men ogsaa ved den Adgang til Føde for Dyr og til Brændsel i Husholdningen, som den bød paa. Med Lyngle bearbejdedes Lyngvegetationen, og Mænd — eller hellere Kvinder — kunde i Sommerens Løb fragte adskillige Læs Lyng hjem paa den Maade, at de tog en Dragt saa stor som et lille Hølæs paa Ryggen. Om Efteraaret mødte man Mand af Huse til Klitarbejde for ved Oprykning af Hjelme og ny Tilplantning paa udsatte Steder at bøde paa de værste Ødelæggelser, som

Sandflugten i Aarets Løb havde afstedkommet. Siden havde man Lov til en Dags Bjergning af Klittag, som fældedes med Le, hvor det groede frodigst inden for det fredede Klitbælte. Det knastørre Klittag var ligesom Lyngen et fortrinligt Materiale til at fyre med under Trefoden i den aabne Skorsten eller til at hede Bagerovnen med. —

Sidst paa Sommeren stod det paa Bærplukning i Klitten: Blaabær og Tranbær. Var man rigtig rap paa Fingrene, kunde der i heldige Tilfælde ved en Dags Plukning godt bjerges en Spandfuld Bær, og de var meget efterspurgte oppe i Landet, hvor de let afsattes, ganske vist til den beskedne Pris af 12—15 Øre pr. Pot.

I Aalum Klit var det kun paa den saakaldte Træholm Slette, at der voksede videre med Blaabær. Helst skulde man ind paa Lodbjerg Klits Omraade, og det var, forstaaeligt nok, ikke altid lige velset fra Lodbjergboernes Side. Træholm bar forøvrigt sit Navn, fordi der her i gamle Dage fandtes en Skov, som omtales i Troels Lunds „Dagligt Liv i Norden“. Paa Stranden derud for var den sorte Skovbund afdækket under et flere Meter højt Sandlag, og mellem dette og Tørvemassen rislede klart Kildevand frem. Her og andre Steder paa Stranden, hvor Tørvejorden var afdækket, var der Lejlighed til at skaffe sig et ret godt Brændsel til Vinterfyring; men det var et besværligt Arbejde først at drage den vaade Tørvemasse frem, derefter at fragte den det første Stykke Vej i en Pram for siden at bære den op paa Havbakken i Rygkurv og saa faa den kørt det sidste Stykke Vej.

FISKERIERHVERVET

gav Beskæftigelse Aaret rundt. I mit Hjem, hvor der holdtes Karl til at passe Havbruget, drejede det sig ikke blot om Forberedelsen til de daglige Fiske-
ture med at sætte Agn paa Kroge, sprede Garn ud til Tørring, holde Redskaberne vedlige o. s. v., men Fader selv havde det særlige Arbejde at passe, at han tog mod Fangsten fra en Del Baadlaug og ekspederede den som Forretningsfører for Købmand C. B. Andersen i Krik. Lang Tid før Baadene kom ind, stillede han paa Pladsen paa Havbakken, hvor han uden saa meget som et Skur til Læ og i alskens Vejr tog sin Tørn med at ordne Emballagen, med Vejning, Rengøring og Pakning samt Læsning paa Vogn af den indbragte Fangst, der som Regel gik til Hamborg. Der kunde dog indtræde saakaldte „Stoppe-
dage“, som Købmanden havde betinget sig, naar Markedet var overfyldt. Saa maatte Fiskerne selv beholde Fangsten, eller ogsaa kunde den, naar det drejede sig om Torsk, tilberedes som Tørfisk til senere Salg paa Junimarkedet i Hurup til en Pris af 5 Kr. pr. Lispund. At skære Torsk op og rense dem, udført som udendørs Arbejde ved Vintertid, var en Bestilling for haardføre Kvinder med et godt Haandelag og megen Rutine. Den flækkede Torsk kunde hobe sig op ved vort Hjem i hele Stakke, der i Dagevis maatte passes: spredes ud om Morgen, vendes i Dagens Løb og samles ind om Aftenen, og det var noget, den yngre Generation kunde hjælpe ved. Paa en Tid, da Telefonen endnu ikke rigtig var taget i Brug ved Erhvervet derude, var det desuden mit Job at løbe med Besked til Købmanden i Krik, naar Baadene var kommet i Land. Taksten for en

saadan Tur var, naar den engang imellem honoreredes, 25 Øre. — Prisen, som Fiskerne opnaaede for Fangsten, var dengang særdeles beskeden: 4 à 5 Øre pr. Pund Torsk, og saa var det endda en meget problematisk Forretning for Købmanden; han endte faktisk med en Fallit paa Grund af stadige Tab paa Fiskehandelen. —

Forholdene for Fiskernes Erhverv var dengang mere primitive, end de er nu, og bød ogsaa paa større Strabadser. Motor kendtes ikke, Baadene var nok i Reglen seksmands Storbaade, men uden Dæk og mindre af Bygning end Nutidens og derfor heller ikke saa sødygtige. Det kunde være et haardt Slid i Timevis at trække i Aarerne for at naa Land, naar Vind og Strøm var imod. Erhvervet frembød ogsaa større Fare for Forlis. Et saadant indtraf den skæbnesvangre 21. November 1893, ved hvilken Lejlighed Aalum faktisk fik Dødsstødet, idet kun to Mand af Byens erhvervsdrivende Fiskerbefolkning blev sparet; den ene, Peder Mikkelsen, var ude og naaede frelst i Land, den anden, Villads Pedersen, undgik kun at dele sine Kammeraters Skæbne, fordi han den Dag var sygemeldt. Min Fader, der i Aarevis havde lidt af en tiltagende Brystsvaghed, havde dog Vinteren før været med i Baaden som udøvende Fisker; men det var mere, end han kunde svare til, og i Løbet af Sommeren ebbede Kræfterne mere og mere ud. For ham, hvis hele Liv og Virke havde været som en Lovsang til Arbejdets Pris, var det særlig smerteligt at være tvunget til Uvirksomhed; dog, aldrig kom der et klagende Ord over hans Læber. Men hin Dag, da jeg stod for ham i Stuen for at fortælle om hans Bysbørns og Fællers tragiske Endeligt, da trillede

Taarerne paa hans Kind, og tre Uger senere fulgte vi ogsaa ham til Graven. —

Om Strandinger.

Selv om de fleste Strandinger paa denne Kyst indtraf sydligere, nemlig i Øster Agger Strand, husker jeg dog et Par Strandinger i Aalum Strand, som her skal omtales. En Efteraarsdag i Midten af Firserne grundstødte en tysk Galease ved Træholm i min Faders Strandlen. Det skete meget tidlig Morgen, og Fader og en anden Mand fra Byen var de eneste Folk paa Stranden; men da Skibet var kommet helt ind i Havstokken, lykkedes det dem at bjerge Besætningen, der udgjorde fire Mand. Skibet hed „Gesina Adelina“, det var fra Østfriesland paa den tyske Nordsøkyst og var ladet med Kul til Krik. Det skulde have taget Thyborøn Kanal, men havde i Mørket forfejlet sin Kurs. De fire Mand fordeltes i vort og Naboens Hjem. Kaptajnens Ophold blev af ret lang Varighed, hvorfor Afskeden da ogsaa faldt ham saa tung, at han græd, maaske ogsaa fordi der var det særlig tragiske ved hans Forlis, at det slog ham ud, eftersom han havde sat Skib over Styr et Par Gange før, og han derfor ifølge sit Hjemlands Lov ikke mere kunde faa Føring af Skib betroet. En anden Stranding indtraf nogle Aar senere omtrent paa samme Sted, men det var et saakaldt „dødt“ Skib, d. v. s. uden Folks Medfølge. Dette Skib sloges i Stykker ved Grundstødningen mod Stranden, og Lasten, der bestod af Planker og Brædder, kastedes Hulter til Bulter ind paa Stranden. Det blev til adskillige Arbejdsdage for Bjergerne og en rigtig Auktion. —

ARBEJDE VED SKIBSVRAG

kunde jo af og til forekomme og var en kærkommen Anledning til at supplere den magre Indtægt ved Fiskeriet, og saa kunde det desuden gaa ind som Lejlighedsarbejde. Med Forhamre dreves de store Jernnagler ud af Vraget, og med Økser og Brækjern brødes de svære Planker løs. Hejseværk, Taljer og Haandspager toges i Brug, og naar det hele var skilt ad og bragt ovenfor Havbakken, averteredes det til Auktion. Ved en enkelt Lejlighed, da der i længere Tid ingen Strandinger havde været at arbejde ved, opkøbtes i Norge et stort, gammelt Skib, „Argos“. — Nogle Mænd rejste til Norge og hentede Skibet, der blev sat ind paa Stranden Syd for Byen, hvorefter man gik i Gang med Ophugningen. —

Men ogsaa Skibsvrag paa Havbunden kunde der fremdrages Værdier fra, og her satte det Dykker-selskab ind, som min Fader var Formand for: Dykkeriet „Valhal“. — Vi havde i vort Udhus opmagasineret den berhørigte Dykkerdragt og et Maskineri, som brugtes ved en saadan Lejlighed, ligesom der i en Klitbrink var nedgravet en Portion Dynamit til Brug ved Vragssprængning. Selskabet raadede over en stor, fladbundet Baad, hvor Maskineriet kunde anbringes. Det var et Pumpeværk, der kunde bruges til at pumpe Luft ned til Dykkeren. Med særlig Respekt betragtede vi Børn den store Dykkerhjælm, der kunde skrues fast paa Dragtens Skulderparti, og de store, tunge Sko, der var forsynede med Blysaal. — At være Dykker var en farlig Bestilling, som krævede Mod og Raadsnarhed. Engang var det da ogsaa lige ved at gaa galt, idet Dykkerens Hue, som han bar under Hjælmen, kom op til Vandoverfladen,

medens Dykkeren var nede. Hjælmen havde formentlig under et for stærkt Luftpres løsnet sig fra Dragten, og Dykkeren (John Villadsen) var mere død end levende, da man hurtigst muligt fik ham halet indendørs. —

EN STRANDAUKTION I FIRSERNE.

Før Redningsmandskabet overtog Hvervet med at afpatrouillere Stranden i Vintermaanederne, var det Strandfogderne, som passede det baade Vinter og Sommer. Sammen med tre Kolleger passede min Fader, Søren Christensen, en Kyststrækning paa ca. $\frac{1}{2}$ Mil. I Stormvejr og Taage holdt de Udkig efter Skibe paa Søen, til daglig sørgede de for Opbringning og Hjemkørsel af ilanddrevet Gods, som siden stabledes op i Nærheden af vort Hus og her afgav en herlig Legeplads for mig og mine Søskende og Byens øvrige Børn. Nye Planker og Brædder, store Bjælker, Ege- og Fyrrestaver, Fiskekasser fra engelske Trawlere og et Mylder af større og mindre Vragstykker hobede sig op til en anselig Stabel i Løbet af Efteraar og Vinter. En af de første Dage i April indtraf saa den aarlige Forstrandsauktion, der var en af Aarets store Dage, lige spændende for store og smaa. I Dagene forud havde Strandfogderne travlt med at lægge Godset ud i Rækker, sætte Numre paa og skrive Katalog over det. Dagen før rejste Kromanen sit Telt uden for vort Hus, og inde i Huset havde Moder travlt med at sætte Stuerne i Stand til at tage mod de mange fremmede.

Auktionsdagen oprandt. Klokkeren 10 tog den sin Begyndelse; men længe før strømmede Folk til fra en vid Omkreds, de fleste var gaaende, enkelte kom

i Arbejdsvogne, Cykler var endnu ikke kommet i Brug dengang. Sidst kom en Stadsvogn med Honoratiores, der bestod af Herredsfuldmægtigen og Skriveren, den belevne og elskværdige Hr. C. Petersen, undtagelsesvis ogsaa Herredsfogden, den myndige Hr. Jansen. — Kagesælgersken Juliane var naturligvis ogsaa mødt med sin største Kagekurv, og de store, velsmagende Femøres „Jødekager“ og de lidt mindre, men fuldt saa lækre „Snitter“ — Forløbere for vort Wienerbrød — fandt rivende Afsætning. Lad mig heller ikke glemme Jens Christian. Det var en stakkels aandssvag fra det nærliggende Vester Agger. Han gik paa Tærne og kunde kun fremstamme enkelte Ord. Til daglig kom han ikke ret mange Alen fra Huset, hvor han hørte hjemme; men den Dag mødte han op med den øvrige Mængde, og øjnede han en Bekendt, som saa lidt mildt til ham, klarede hans forstyrrede Træk op til et stort Barne-smil, alt mens han med Velbehag fortærede den Femøreskage, der for ham var Indbegrebet af den største Livsnydelse. —

Ude paa Pladsen gaar Auktionen livligt fra Haanden. Der er god Købelyst. De fleste vil gerne sikre sig en Dynge Vrag eller en halv Snes Fiskekasser. Haandværkere og Gaardmænd fra Oplandet er især Liebhaveere til Gavntømmer af enhver Slags, de gaar og maaler Tømmerets Dimensioner, før Numrene raabes op. Fuldmægtigen forstaar den Kunst at vænne Publikum til at være lidt raske i Vendingen, og Hammerslagene falder hurtigt efter hinanden, medens Skriveren lige saa hurtigt noterer Navne og Priser. —

Inde i Teltet gaar Forretningen ikke mindre stry-

gende. Bekendte søger her sammen og drøfter over Kaffepunchen gammelt og nyt eller slaar en Handel af. Snapsene — Brændevin eller Rom — var billige, Passiaren bliver livlig og højroestet, en enkelt kunde vel ogsaa blive lidt omtaaget, men det var Undtagelsen; godt Humør var det, der kendetegnede et saadant Stævne. —

Inde i Huset, hvor Moder den Dag havde Lov til at skænke Kaffe ud, er der ligeledes stor Søgning. Her tænker man sig i broderlig Forstaaelse lige fra Arbejdsmanden og Fiskeren til den rige Trælastgrosserer, der heller ikke savnes en Auktionsdag. —

Ved Middagstid eller lidt senere er det sidste Nummer solgt, det er gerne en Masse tomme Flasker eller maaske en havareret Skibsbaad. De allerfleste Folk tiltræder Hjemturen eller begiver sig til en Naboby, hvor der er Eftermiddagsauktion. Forinden styrker Fuldmægtigen og hans Skriver sig ved en solid Middag, som Moder serverer for dem og enkelte andre indbudte i „Vesterstuen“. Endnu et Stykke ud paa Eftermiddagen er der Gang i Kaffesalget inde og ude, mens Folk med Hestevogn — eller med Trillebør — har travlt med at fjerne et og andet af Auktionsgodset. I Løbet af de nærmeste Dage er Pladsen helt rømmet. Nu vil Auktionsregningerne snart indfinde sig. —

Apropos Auktionsregninger: I en Tid, da Bifortjener var sjældne at opdrive og som Regel ogsaa sparsomt lønnede, prøvede Sognets Lærer — der iøvrigt var højt værdsat derude — at forbedre sine beskedne Indkomster ved at tage Akkord paa at skrive Herredsfuldmægtigens Auktionsregninger for en ganske ringe Betaling, saa vidt jeg erindrer for

en Øre pr. Stk. Det skulde han jo ikke blive fed af. Efter et Par Aars Forløb gav han da ogsaa denne Hyre fra sig og kastede sig i Stedet for over Politikken som Fritidsbeskæftigelse. Det slog bedre an. Efter en halv Snes Aars ihærdigt Slid med Agitation og Vælgermøder naaede han at blive indvalgt i Folketinget, hvor han var med til i 1908 at gennemføre en Lærerlønningslov, som bragte en ret beskeden, men haardt tiltrængt Lønforhøjelse, samt en god Revision af Sygekasseloven; han var nemlig en Mand, der kunde og vilde noget.

— — —

Ja, det var dengang. Forhold og Vilkaar har ogsaa der Vester ude skiftet siden da, til Tider jævnt, til andre Tider brat, som vi ikke mindst de sidste seks, syv Aar har oplevet det, da Agger Sogn har maattet holde særlig haardt for som Objekt for den tyske Invasions Vandalisme og Eksperimenter.

— — —

Ved at betro Aarbogen foranstaaende Træk fra mine tidligste Erindringer fra det nu forsvundne Aalum har jeg gerne villet sætte denne min Fødeby et Minde. Det synes jeg, den fortjener, naar man tager i Betragtning, at med den er faktisk et lille Stykke Danmark slettet af Kortet, en Boplads dukket i Havet, hvis Eksistens med temmelig stor Sikkerhed kan føres tilbage til vort Lands tidligste Bebyggelse i Oldtiden.

Struer, Februar 1946.

Ranbmærkninger til Morsøs Historie.

Af AUGUST F. SCHMIDT

1.

NAVNET TØVING. Alle Stednavneforskere er enige om, at *Ing-Navnene* hører til de ældste Stednavne, sandsynligvis ældre end vor Tidsregnings Begyndelse. Disse er da ogsaa ofte dunkle og svære at tolke. Rimeligvis foreligger der ogsaa oprindelig flere Typer, der nu er lydligt sammenfaldet i Endelsen *ing(e)*. En Del af Navnene har I-Omlyd: Helsing (af Hals), Grevinge (af Grav), Hørning (af Horn), Tørning (af Torn), Tøfting (af Toft), medens andre ikke har det: Torning, Tofting, Kolding, Balling. En hel Del har en ganske anden Oprindelse, som Fjaltring (af Fjalter-Vang), Alling (af Aalænde), Sjørring og Dissing (af Ende: Søens og Digets Ende).

Landsbynavnet *Tøving* i Galtrup Sogn (Morsø Nørre Herred) er antagelig et ing-Navn med I-Omlyd, hvorfor det vil være rimeligt at tolke det af *Toft*. Tøving (1371 Thøwing) betyder efter denne Forklaring „Toftbyen“ eller et Omraade, der har været henlagt til Toft. Den samme Tolkning passer ogsaa til Navnet Tøfting.

Den foreslaaede Tolkning af Tøving kan sikkert forsvareres sprogligt, og andre Grunde taler heller ikke imod den. Byen har sin Plads mellem unge Byer: Galtrup og Ullerup, medens den ældre Bebyggelse Bjærgby findes tæt Nord herfor. Paa det højtliggende, frodige Land er her i Oldtiden blevet grundlagt en Landsby paa en Toftemark. Denne By fik en Endelse, som den blev ene om i Morsø Nørre Herred. Tøving hører uden Tvivl til det *ungste* Lag indenfor ing-Byerne, men Byen er dog ældre end *Dissing* ved Dragstrup Vig; thi denne lille Landsby er ikke en ægte ing-By, men har Navn efter sin Beliggenhed ved Enden af et Dige (1433 Digisænde).

De øvrige Byer af den gamle Type paa Mors er Tæbring, Ørding og Tissinghuse. Forledet i Ørding er muligvis det gamle Ord: „Ør“, der betyder Grus. Tæbring og Tissing har ogsaa Naturord i Forleddet; deres Tolkning har man endnu ikke kunnet give, men det kommer nok, ligesom Tøving nu forhaabentlig er forklaret.

*

2.

Bemærkning om Nykøbings Oprindelse. I en Artikel i Jyllandsposten 27/7 1930 gav Søren Vasegaard en Oversigt over *Nykøbings Historie*. Indledningsvis omtalte han, at han havde en lønlig Mistanke om, at der var noget uopklaret i Morsø Købstads Tilblivelseshistorie; „thi alene dette at lægge en By helt *udenfor* Alfarvej ser mærkeligt ud. Alfarvej gik jo nemlig i gammel Tid slet ikke over Venner og Vettels (Navnet paa de to Landsbyer, paa hvis Grund Nykøbing opstod), men over det gamle Færgested

nogle Kilometer sydligere, paa det snævreste Sted i Sallingsund, der hvor nu Automobilfærgestedet er, og hvor i gamle Dage de to Færgetroer „Pinen“ og „Plagen“ laa overfor hinanden. Hvis der overhovedet noget Steds kan tales om „Oldtidsveje“, saa findes de her i en Maalestok, som „slaar“ alt, hvad der endnu er bevaret af den Slags i Danmark. Enhver, der har set den Hulvej, som er slidt i Morsøs Bakker — „Legind Bjerger“ — ned mod Færgestedet, vil være ganske paa det rene med, at i Sammenligning med denne er Nykøbing en ren „Aarsunge“, som Øens Historieskriver *Marius Dahlsgaard* udtrykker sig¹⁾. Det skulde derfor være mærkeligt, om der ikke her i den tidligere Middelalder har været en „Købing“ i Lighed med, hvad der opstod saa mange andre Steder, hvor Overfartssteder bragte Folketrækket til Standsning. Var det saa ikke tænkeligt, at der ved Foden af Legind Bjerger oprindeligt har ligget et „Gammelkøbing“? Og at det af en eller anden uopklaret Grund er blevet nedlagt eller flyttet til det „nye Købing“?

Theorien om, at det ældste Nykøbing skulde have ligget ved Foden af Legind Bjerger, kan sikkert ikke opretholdes. Den væsentligste Grund, der kan anvendes imod Vasegaards Betragtning, er, at de topografiske Forhold ved Sallingsund forbyder Anlægget af en Bebyggelse af nogen Størrelse her. Selv om der er en nogenlunde bred Strand nedenfor Bjergene, er den dog for smal til, at der har kunnet ligge en selv aldrig saa beskedne By her. Rigtignok var mange af de tidligere Strandkøbinge ikke store, men de skulde dog nødvendigvis have mere Plads til Landsiderne

1) Historisk Aarbog for Mors 1923, 5.

end Terrænet ved „Plagen“ kan afgive. Det maa endvidere huskes, at Strandbredden i Middelalderen har været smallere ved Legind Bjerge end den er nu, idet Landet her (som i det nordlige Jylland i det hele taget) siden den Tid har *hævet* sig. Sallingsund har altsaa dengang været bredere end det er nu til Dags. Det højeste, der kan antages at have været af Bebyggelse paa Forstranden ved Sundets smalleste Sted, har været en Række Boder eller Skure (jfr. *Jørsby*, der har faaet Navn efter en saadan „Bebyggelse“), hvor Folk har kunnet opholde sig i Fisesæsonen. Naturligvis har der altid været et Bedested her ved Overfarten; thi de rejsende har jo skullet have et Tag at gaa under for saa mange Aarsagers Skyld. At Overfarten til alle Tider har fundet Sted ved „Plagen“ og „Pinen“ kan forklares ud fra de topografiske Forhold. Oldtidsvejene inde fra Mors har i de aarle Tider ført fra Bjergene ind over gamle Hedesletter med tør Bund, dels ned til Egnen ved Glomstrup Vig, dels op til Sydkysten af Dragstrup Vig. Da Tilstandene efterhaanden udviklede sig og der kunde blive Anledning til at grundlægge en Købing paa Mors, kunde Pladsen ikke vel være blevet heldigere valgt end dér, hvor *Nykøbing* nu ligger. Her ved *Vettels*, *Venner* og *Rolstrup* med deres fælles Kirke var en ideel Plads for en Købstad, selv om der var nogle Kilometer ned til det gamle Overfartssted over Sundet. Her stak de nukaldte Landtanger: *Refshammer* og *Ørodde* saa meget ud i Fjorden, at de kunde skærme og give Læ til en *Baadehavn*. Her flød *Rolstrup Aa* ud i det salte Vand; der var altsaa let Adgang til *ferskt Vand*, hvilket var af stor Betydning, naar der skulde tænkes paa Anlæg af et By-

kvarter. Nykøbing er rimeligvis fremstaaet engang i det 13. Aarhundrede paa den Holm, som udgør Byens centrale Del. *Navnet* paa Købstaden maa vel være fremstaaet for at vise Modsætningen til de *gamle*, nedlagte Landsbyer, som nu blev opslugt af Nykøbing (*nova caritas* som den benævnes 1299), der blev Stedet, hvor de *købende* Folk havde Bopæl og handlede med den boende Mand, Bonden, inde fra Øens Landsbyer. — Tiden har vist, at Erik Menved ikke kunde have valgt med større Forstand end han gjorde, da han i 1299 gav Bebyggelsen paa de gamle Landsbyers Jorder bag Refshammer og Ørodde Købstadrettigheder. — De moderne Veje, der nu fører ud fra Nykøbing, følger ikke i stor Udstrækning de Linjer, som Oldtidens Veje fulgte. Den eneste Vej, hvis Leje omtrent maa være den samme, er den, der fører fra Købstaden ned til „Plagen“, Oldtidsoverfartsstedet ved Sallingsund. Herved har ikke kunnet blive Plads til noget „Gammelkøbing“, og jeg tror derfor ikke, der er noget uopklaret af Betydning i Morsø Købstads Tilblivelseshistorie.

*

3.

Nykøbing Marklov. Den *ældste* af Landets Købstadsmarklove er fra *Nykøbing M.* Den er fra 1460 og giver et lille Indblik i middelalderlige Forhold. Det var Kong Christian I, der i dette Stadfæstelsesbrev gav Nykøbing Ejendomsjord udenfor Byen samt paa den nu nedlagte Landsby Vettels' Mark. Ingen Bymand maatte efter Stadfæstelsen sælge af Marken, der stadig skulde høre til Byen Slægt efter

Slægt. Hovedparten af Vedtægtsbrevet, der af Poul Bjerger og Thyge J. Søgaard er udgivet i Danske Vider og Vedtægter II, 39, handler om Forbudet mod at ændre ved den i 1460 givne Bestemmelse. Kun et enkelt Afsnit af den kortfattede Markvedtægt handler om et andet Emne. Partiet lyder saaledes i vor Tids Retskrivning:

„Item har nogen Mand pløjet Hedejord eller villet pløje, da bør hannem at nyde den Jord saa længe, hun vorder *røden*, som er et Aar, eller og saa længe, han vil bruge den Jord med Korn eller Gødning, men lægger den Jord ud et Aar uden Korn eller Gødning, da maa den Mand, som næst kommer, nytte den Jord med Korn og Gødning, som forskrevet staar, dog gør hannem Fyldest for et Aars Pløjning, den, som pløjede. Item skal ingen Mand pløje mere ved anden Mands Engs Ende end en Plov lang, saa at hans Korn og Grønjord bliver uskadt.“

I det citerede Afsnit lærer vi en Bestemmelse at kende om Jordens Dyrkning og Gødningens Anvendelse saa tidlig som i 1460. Man erfarer af det, at man da var velkendt med at pløje Hedejord, der skulde henligge som Pløjeland et Aarstid. „Hun vorder *røden*“ maa vel betyde den Tid, det tager for pløjet Grønjord at blive forraadnet til Muld („som er et Aar“), med mindre *røden* her har Betydningen: „pløjet første Gang“, hvilken Tolkning ogsaa kan passe paa Tekststedet. Ordet *røde* betyder nemlig „pløjet første Gang“. Man tør dog tro, at den første Forklaring maa være den, vi skal holde os til for Nykøbing Marklovs Vedkommende. — Endvidere lærer Tekststykket os om, at man mellem hver Bymands Lod i Marken skulde have en *Forager* saa

bred, at man med Hest og Plov kunde vende paa den uden at fortrædige Naboens Korn og Grønjord. Paa denne Maade maa sidste Sætning forstaas. Man var i 1460 paa Mors klar over Gødningens Betydning, siden man har en udtrykkelig Bestemmelse om Gødning og Formuldning af Grønjord. Om dette Emne er vort Kendskab fra Oldtid og Middelalder i øvrigt meget ringe, da skriftlige Overleveringer herom fattes — med Undtagelse netop af Oplysningen fra Nykøbing Marklov. Derfor har vi agrarhistorisk set Grund til at være glad for, at den lille Bestemmelse er blevet dikteret ind i Stadfæstelsesbrevet eller Markforordningen af 1460 fra Morsø Købstad.

*

4.

Navnet Skammel. Folkevisen om Ebbe Skammelsøn hører til det ypperste, vor Middelalderdigtning har at opvise. Af Indledningslinjen: „Skammel han bor sig nær i Thy“ ses det, at Visen har Tilknnytning til *Thy*. Dette er uden Tvivl historisk rigtigt. Og der gives et sprogligt Middel til at bestemme Visens Hjemsted. Det er Personnavnet *Skammel*. Et Blik paa de Personer af Navnet Skammel, som *Axel Olrik* kunde finde, da han i Hovedværket: „Danmarks gamle Folkeviser“ Nr. 354 (Bind II, 1896) skrev en meget omfattende Skildring af Ebbe Skammelsøns Visen, viser med slaaende Klarhed Skammelnavnets nordvestjydske Hjemsted. Han fremdrager fra middelalderlige Kildeskrifter Navnet fra Aalborghus, Læsø, Mors, Nissum Fjord-Eggen og fra Ribe-Eggen. I Dueholms Diplomatarium 1438—1481 findes fra

Mors Bøndernavnene Skamels Poelsen og Per Skammelssen. Olrik føjer til, at Navnet Skammel i Thy er bevaret indtil vore Dage som Efternavnet Skammelsen, maaske paavirket af Folkevisen. Til Axel Ollriks Navneliste kan føjes flere Eksempler fra Mors. I en Præsteansættelse fra Sejerslev fra 1659 træffer man Manden Per Skammelsen i Skærbæk paa Nordmors. Og i Brev af $14/7$ 1943 oplyser Personallhistorikeren, Pastor *P. Filtenborg* i Fole (der er Morsingbo), at Degnen i Sejerslev, Mathias Olesen Nyebye (1797—1863) havde en Datter Sidsel Marie Nyebye (født 1833), som var gift med Husmand Anders Nielsen Skammelsen i Skrandrup i Sejerslev Sogn. Han anfører endvidere Skammel Larsen af Galtrupgaard, død $4/10$ 1763, 81 Aar. Han har sikkert været Forpagter af Galtrupgaard. Else Skammeldatter fra Galtrupgaard stod Fadder hos Degnens i 1747 (jfr. Morsø Folkeblad $6/2$ 1945). Skammelslægten fra Thy menes at være beslægtet med Strange-sønnerne, hvortil Niels Ebbesen hørte. Hans Slægtninge havde Tilknytning til Rolstrup, Jølbygaard og Frøslevgaard. Man ved vist ikke noget om en nulevende Efterslægt af Niels Ebbesens Sønner, men til Gengæld nedstammer i Tusindvis af Morsingboer fra Niels Ebbesens to Brødre Eluf og Strange og derved ogsaa, iflg. de gamle Slægtstraditioner, fra Ebbe Skammelsen. Navnet Skammel, der som nævnt overvejende optræder i Nørrejylland, anses af Olrik for en jydsk Omdannelse af Skalmi, ligesom Landsbynavnet *Selnæs* (vel egentlig „Sælernes Næs“) er blevet til *Sennels*. I Hovedværket om vor tidligere Navnegivning: Danmarks gamle Personnavne (ved Marius Kristensen†, Gunnar Knudsen og Richard

Hornby), 8. Hæfte, 1944, Sp. 1252—53, forklares Skammel imidlertid som en Navnedannelse af *Skamm-*, der betyder „kort“, eller af en konstrueret Form *Skammel* eller et *Skamm-hals*. Formen Skammels, der forekommer et Par Gange, kunde støtte den sidste Antagelse. I saa Fald maa Skammel være en Nydannelse efter Patronymikonsformen Skammelsen. I Personnavneværket er fremdraget et stort Antal Eksempler paa Navnet Skammel, der dog i nærværende Meddelelse er blevet øget med et Par morslandske Vidnesbyrd. Digtningen om Ebbe Skammelsøn fra Thy er fra o. Aar 1263, senest fra o. 1300.

*

5.

Kapellet ved Øster Assels Kirke. 1693 oplyses det, at „Kapellet“ ved *Øster Assels Kirke* paa vestre Side tækkedes med Fjæl, og i Biskop Jens Bircherods Dagbøger (Molbechs Udgave, 541) fra ¹⁶/₁₀ 1708 oplyses, at der ved Kirken staar et gammelt, saare brøstfældigt Kapel. Dette havde baade den forrige og den daværende Præst ofte indgivet Ansøgning om at faa nedrevet, efterdi der intet var henlagt til dets Vedligeholdelse af de Folk, der i forrige Tider havde ladet deres Begravelser indrette neden under Kapellets Gulv. Hertil kom, at Kirken ikke kunde „formaae denne unyttige Udbygnings Conservation (∴ Vedligeholdelse) at bekoste“. Her maa ved Kirken forstaaes Kirkens Ejer. Bircherod havde altid anset det for usandsynligt, at man kunde komme saa vidt som at give Tilladelse til Kapellets Fjernelse, idet han ikke gerne vilde se Kirkens Bygning gjort min-

dre, eller at der skulde blive foretaget Indgreb i dens arkitektoniske Udformning. Men da nu Sognepræsten i Øster Assels, *Mads Jacobsen Brunov*, havde indsendt en Skrivelse til Biskoppen om selve Kirkens store Brøst og Bygfældighed, til hvis Reparation de forhaandenværende meget ringe Midler ikke kunde forslaa, besluttede Jens Bircherod i Overensstemmelse med de herskende Love at give Tilladelse til at lade Kapellet nedbryde. Man maatte dog, inden der blev skredet til Handling, ved Tinglysning erkynndige sig om, at ingen af de i Kapellet begravede Folk havde Arvinger eller Udarvinger, der endnu var i Live, og som kunde have Lyst til at bekoste det istandsat. Dersom ingen saadanne fandtes, maatte Kapellet blive fjernet. Saaledes gik det ogsaa til; thi 24. April 1709 akkorderede Murmester Tord Kiildsen om at nedbryde Kapellet, baade Mur, Bly og Tømmer (Danmarks Kirker, Thisted Amt 2, 1942, S. 903). Siden har der ved Ø. Assels Kirke kun været den tidligere aabne Begravelse i Kirkens hvælvede Tarnrum, der nu er Vaabenhus. I denne Begravelse hvilede nogle af Kirkens Præster. — Det var godt, Biskop Bircherod indføjede i sin Dagbog for 16. Oktober 1708 Oplysningerne om Kapellet i Øster Assels; thi næppe to Maaneder senere, den 6. December, afgik han ved Døden. Den forrige Præst, Bircherod omtaler, var Hr. *Gravers Christensen*, der var Præst i Ø. og V. Assels 1672—1708. Han blev begravet 25. Januar 1708. Allerede 20. Febr. samme Aar var hans Efterfølger i Embedet, Hr. Mads Brunow, udnævnt. Man kan forstaa, at Pastor Brunow hurtigt har sat sig i Forbindelse med Biskoppen for at faa sin Hovedkirke sat i Stand og for at faa Lov

til at faa Kapellet fjernet. Begge Dele lykkedes for den nye Præst, der var her i Morslands to sydligste Sogne til sin Død 18. November 1718. Flere Sagn er knyttet til Mads Brunow, der mentes at kunne mane. Man kan gaa ud fra, at en af Biskop Bircherods sidste Embedshandlinger har været at give Tilladelse til Nedrivningen af Kapellet ved Øster Assels Kirke.

*

6.

von Post'erne til Glomstrup. I 1693 fik Herregaarden *Glomstrup* i Hvidbjerg Sogn paa Sydmons en ny Ejer, idet Ritmester Georg Arnold von Post købte den prægtigt beliggende Gaard. Denne Mand ejede ogsaa Herresædet Lügda eller Luegda i Hannover. Han var født 1638 og kom til Danmark 1670 med „de mønsterske Tropper“ (rimeligvis Tropper fra Münster i Westfalen). Han blev Ritmester i Wedels danske Rytteriregiment, tog sin Afsked 1683 og købte saa ti Aar senere *Glomstrup*, som han ejede til sin Død 1708 (begravet $11/3$ 1708). *Glomstrup* havde o. 1700 28 Tdr. Hartkorn. Georg von Post blev gift med Helvig Brockenhuus, Datter af Siwert Brockenhuus og Hustru Helvig Sandberg til *Ullerup* paa Nordmons. Helvig Sandberg havde købt *Ullerup* 1642. Inden 1685 havde hun sammen med sin Mand afhændet dette Gods. Det var en af vore fineste Adelslægter, Georg von Post blev indgiftet i, da han blev viet til Helvig Brockenhuus. Hun overlevede sin Mand i tyve Aar, idet hun døde 1728 og blev begravet dette Aars 4. Juni i *Hvidbjerg* Kirke. Et Par Aar før sin Død, i 1726, overdrog Helvig von Post

Glomstrup til Sønnen Christian Seefeld von Post, født 1690. Han afhændede Gaarden 1734 til Kammerjunker F. Chr. Klingenberg. Chr. v. Post blev ^{14/10} 1718 gift med Mette Elsebeth Lassen (Lasson), født 1698, Datter af Pastor Laurs Thøgersen Lassen i Karby. Chr. Seefeld v. Post gik det tilbage for her i Livet. Han døde 74 Aar gl. i 1765 i *Rested*, hvor han blev begravet 11. April nævnte Aar. I en Indberetning om adelige Familier paa Sydmors, skrevet 10. April 1748 i Karby af Pastor P. H. Brøchner, hedder det om Rested Sogn: „I et lidet Sted udi *Sindbjerg* boer Christian von Post, som er en gammel Mand og i en maadelig Tilstand. Hans Fader var Georg Arnold von Post, Ritmester, som kom her ind med de Mønsterske Tropper, antog den Lutherske Religion og befriede (ægtede) Fru Helvig Brockenhuus, der paa fædrene Side var af de Brockenhuus'er og paa mødrene Side af de Sandberg'er. Sine Sønner holdt Velbemeldte Junker Christian von Post til Deres Kongl. Maysts. (d. v. s. Christian VI) Krigstieneste“ Af Brøchners Oplysninger erfarer man, at Chr. v. Post ikke har ejet Sindbjerggaard, men en lille Ejendom, maaske kun et Hus i Sindbjerg. Naar der i Hardsyssels Aarbog 1939, 47, oplyses, at han har ejet Sindbjerggaard, er dette ikke rigtigt. Gennem Familietradition el. lign. kan den Overlevering have sat sig fast, at baade Georg og Chr. v. Post har ejet begge Gaarde Glomstrup og Sindbjerggaard. Det er dog kun den førstnævnte af Gaardene, der har været i Posternes Eje. — I Chr. Posts og Mette Elsebeth Lassens Ægteskab fødtes to Døtre og tre, maaske fire Sønner. En af Døtrene, Helle Trolle Post, blev født 1720 paa Glomstrup, og

1747 blev hun i Rested gift med Fuldmægtig Jørgen Andreassen Lange, f. c. 1717. Han blev senere Birkefoged for Overgaard Birk ved Mariager. Helle Trolle Post døde allerede 1753. Hun fødte to Maaneder efter sit Bryllup med Jørgen Lange i 1747 Sønnen Laurids Lassen Jørgenssøn Lange, der senere blev Ejer af den vidtstrakte Hedeherregaard Nørre Karstoft i Skarrild Sogn ved Herning. Helle Posts ældre Søster Ulriche Hedevig Christiansdatter von Post, f. 1719, blev 1738 gift i *Hundborg* Kirke med Pastor Hans Gjerdrum, der var Præst til *Ljørslev-Ørding* paa Mors i Tiden 1720—43. G. Th. Gravesen har skrevet nærmere om han i sin Bog: „Bidrag til Ljørslev og Ørding Sognes Historie“ (1928). Post-Slægtens yngre Slægtled blev spredt rundt i Landet. Det var ikke en Adelsfamilie, der kom til at sætte dybe Spor paa Mors, men derfor er det jo alligevel rart nok at vide Besked om den.

*

7.

En Nidstang i Nykøbing M. I 1787 blev der oprettet et Distrikts-Kirurgikat i Nykøbing, under hvilket Mors og Refs Herred hørte. Og den 12. Oktober 1787 blev dette Embede besat med Lægen *Johan Christian Schwartz*. Hans aarlige Løn var 150 Rdlr. Hans Rygte levede længe i *Nykøbing* paa Grund af den Strid, han havde med Byfogden, Raadmand Spliid. Om denne Strid er der givet udførlige Oplysninger i Chr. Villads Christensens Bog om *Nykøbing* (1902), 153 f. Om Schwartz fortalte Traditionen senere, at han for at haane en Nabo havde rejst

en veritabel *Nidstang*, et Dødningehoved, der kiggede op over det Plankeværk, som skilte deres Haver ad. Om dette Træk melder Retsprotokollen dog intet, men ellers nok om Schwartz' Stridbarhed. En Nidstang (Ordet er kendt fra Oldnordisk) var en Stang med et afhugget *Hestehoved* paa, rejst som (Trolldoms-) Middel til at skade, bringe Ulykke over den Person, mod hvem Hovedets opspærrede Gab var vendt. Fra *Vedskølle* paa Sjælland er optegnet et Sagn om en Nidstang, der med sit Hestehoved paa skulde have været rejst midt i Landsbyen *Tjæreby*. Handlingen blev dog forpurret. Det kan ikke nægtes, at dette Sagn staar ret isoleret i dansk Overlevering. Tør vi stole paa, at Sagnet er ægte, staar vi overfor en Lokalisering af en Sagntype, der ellers synes at tilhøre norrøn Tradition. Den nærmeste Parallel til Vedskøllesagnet saa vel som til den af Nykøbingkirurgen J. C. Schwartz rejste Nidstang findes i *Sakses* Danesagn fra o. Aar 1200. Her fortælles i Beretningen om Erik den Maalspage (vistnok efter norrøn Tradition), hvorledes Grep og hans Troldmand paa *Læsø* skar Hovedet af en Hest og stillede det med opspærret Gab paa en Stage for at bortskræmme Erik og hans Mænd; men Erik fremsagde en Forbandelsesformular, der bevirkede, at Hovedet faldt af Stangen, som styrtede om og slog Mærkesmanden ihjel. Fælles for Beretningen hos Sakse og den fra Vedskølle er, at en Nidstang med Hestehoved bliver til Skade for Ophavsmændene. Sikkert er det, at Nidstænger med Hestehoveder (jfr. ogsaa Egils Saga, Kapitel 57) fortjener Opmærksomhed, fordi selve denne Skik er en Sideform af de mere spøgefulde, børneskræmmende Julebukke-

stænger med paasatte kunstigt efterlavede Dyrehoveder. Forøvrigt kendes Julebukkestang med Hoved af død Hest fra England saa sent som o. Aar 1800¹⁾). Naar Kirurgen Schwartz i Nykøbing rejste en Nidstang, har det ikke været for blot at skræmme Naboen, men sikkert endnu mere for at ærgre og haane ham. Da den gammelnordiske, barbariske Hestehovedskik som nævnt er meget lidt kendt i dansk Tradition (H. F. Feilberg har saaledes intet om Nidstang i sin Ordbog over jydsk Almuesmaal), er der Mulighed for, at Læge Schwartz kan have kendt den fra Saksens Krønike, og saa i sin Finderglæde fundet en saadan Skikkelse passende at opstille ved Naboens Plankeværk, saa den kunde ses over dette og harme og gyse Manden og hans Husfolk hinsides Ejendoms-skellet. Her har den grinende Hestekæft i Maaneskinsaftener kunnet gøre et tilpas ræddeligt Indtryk. Og det er jo tydeligt nok, at man mangfoldige Aar senere har erindret Lægens Nidstang, der ved sin Særegenhed har haft Betingelser for at blive husket. Og med denne faar ogsaa Mors sin Plads i en Fremstilling af Nidstængernes Historie, hvis en saadan engang bliver skrevet.

*

8.

Hund Sø. En Overgang i forrige Aarhundrede blev der lagt særlig Vægt paa at udtørre Søer for derved at indvinde Græsland. Herved blev ganske vist mange Steder indvundet meget fortrinligt Land til Udnyttelse, men mange skønne Landskabspartier blev der-

¹⁾ H. Grüner-Nielsen i Sprog og Kultur II (1933), 38.

ved ogsaa ødelagt. Æstetisk indstillede Beskuere af vort Land har da ogsaa undertiden raset over Udtørningsmanien uden at tænke over, hvor meget der ved Udtørringen blev indvundet til økonomisk Gavn, ligesom Sænkningen af en Sø's Vandstand i al Almindelighed kunde være til Nytte for Markdræningen i Eggen. Undertiden mislykkedes Sødutørninger. Penge og spildt Arbejdskraft og Ødelæggelse af landskabelig Skønhed blev det eneste, man opnaede. — Landbrugerne paa Nordmors var svært heldige med deres Udtørring af *Hund Sø*, der ligger i Grænselandet mellem Ejerslev og Sejerslev Sogne. Søen var ca. 115 ha (o. 220 Tdr. Ld.), hvoraf de 56 ha hørte til Sejerslev Sogn. I 1868 tog man fat paa Udtørringen af Hund Sø. Med forholdsvis ringe Bekostning blev Søen tørlagt. De tilgrænsende Lods-ejere paatog sig Arbejdet. Udtørringen skete ved, at man gravede en almindelig Kanal fra Søens laveste Punkt og Øst paa til Limfjorden. Arbejdet blev tilendebragt paa mindre end et Aar. Lodsejerne indvandt ved Søens Udtørring et ualmindeligt værdifuldt Aktiv. — Det er et ret ejendommeligt Landskab, man nu ser, hvor fordem Hundsø havde sit Vandspejl. Herregaarden *Sø* havde Fiskeri- og Jagt-retten til Hundsø. Nu er der i Ejerslev Sogn kun 2 ha Vandareal, saa Udtørringen har været effektiv. I Sejerslev Sogn er kun 33 ha Vandareal; her har man jo *Skarresøerne* og *æ Mege*n nær ved Skarrehage. I Hundsø fandtes i 1925 *Kraniet af en Bjørn*, et særdeles værdifuldt Fund, der viser, at i Oldtiden har der levet Bjørne paa Mors (se *Knud Jessen* i Danmarks geologiske Undersøgelser IV Række, Bind 2, Nr. 5, 1929 samt Kn. Jessen: Bjørnen i Danmark,

1929). — Hund sø maa have sit Navn efter Landsbyen *Vester Hunderup* (1355: Hundorp). Paa Hund Sø saa man inden Udtørringen hver Aften *Lys*. Det var et Dødsvarsel, og en Karl druknede da ogsaa i Søen en Vinter, det var en Søn af den kloge Kone Hanne Hagen. Fra mange Søer er overleveret lignende Sagn som det om den nu udtørrede Sø paa Nordmors. Medens Udtørringen af Hund sø gik glat, har Udtørringen af *Jølby Nor* i Dragstrup Sogn haft mindre Fremgang. Her er stadig en lille idyllisk Sø, som Afløbsforholdene sandsynligvis gør sit til at bevare — og heldigvis, for der er saa smukt ved *Jølby Nor* og i Mads Kusk's Plantage. Ogsaa Udtørringen af *Tissing Vig* og *Erslev Kær* er interessante Kapitler i Opdyrkningsarbejdets Historie paa Mors. De bærer ligeledes Vidne om megen Foretagsomhed og Dygtighed, og dette maa ikke glemmes, hvis vi skulde henfalde i Betragtninger over de Ændringer, der sker i Landskabsbilledet sammen med Vande, der forsvinder.

10/1 1946.

Tyendeforhold i Thy i gamle Dage.

Genfortalt af fhv. Trykker MARIUS JENSEN.

NAAR DET I OVERSKRIFTEN er antydet, at efterfølgende handler om Tyendeforhold i *gamle* Dage, kan det vel med Rette siges, at Dagene ikke er saa gamle endda, idet de kun rækker tilbage til en Tid, de ældste af os kan huske; men paa den anden Side kan det med samme Ret gøres gældende, at disse Dage for Mennesker af i Dag maa synes meget fjærne med deres yderst primitive og paa mange Maader uværdige og tvivlsomme sundhedsmæssige Forhold.

For at yde et Bidrag til Oplysning herom skal der paa Grundlag af gamle forhenværende Tyendes *personlige Oplevelser* i nøje Overensstemmelse med Virkeligheden gives et Billede af de Vilkaar, hvorunder Tyendet, „æ Tjenestfolk“, i Thy for 50—70 Aar siden maatte leve og virke.

Først et Par indledende Bemærkninger.

Med den almindelige Fattigdom, der herskede mellem Datidens Smaafolk: smaa Husmænd, Daglejere i jordløse Huse og „Indsiddere“, var det som Regel en tvingende Nødvendighed, at Børnene, og da i Særdeleshed Drengene, kom bort fra Hjemmet

tidligst muligt for at tjene Føden og en Smule Løn i Penge og i Form af et Pund Uld eller et Par Træsko. Betalingen var i Almindelighed ringe, da Fattigfolk som Regel havde mange Børn, og der som Følge deraf altid var rigelig med Arbejdskraft. Blev en Dreng af en eller anden Grund holdt tilbage i Hjemmet ud over den sædvanlige Alder, 8—10 Aar, var han en „kjælle Knæjt“, og der blev skoset til Forældrene paa Grund af den, som det syntes, utilladelige Flothed at lade Drengen gaa hjemme „aa hold æ Muer i æ Skjørter“. Der er sikkert mange Mødre, som har fældet en Taare, naar de 1ste Maj skulde aflevere deres lille Dreng til fremmede Forhold blandt fremmede Mennesker. Erfaringsmæssig vidste de jo, hvad *Barnet* gik ind til. Men Fattigfolk var jo gennem Generationer vænnet til at bøje Naken, og selv en Moders Graad nyttede intet over for Nødvendighedens tvingende Lov.

Om den frysende og i mange Tilfælde daarligt ernærede *Hyrdedreng* husker jeg fra min Barndom følgende Rim, der, uden at jeg dog har Kendskab dertil, maaske kun er et Uddrag af et længere Digt:

„De ræner aa de bleser, aa æ Vejle æ kold,
 Gud naad den arme Hyrde, dæ legger we æ Told*),
 han sier te æ Suel, hans Maw æ saa huel,
 han føller i hans Lom, der æ aller en Krom.“

Ensom med sine Høveder gik han paa Marken i al Slags Vejr. Et fattigt Barn rykket ud fra sit Hjem, der, selv om det var fattigt, dog var *hans*. Dage fulde af Besvær, der ofte oversteg hans Kræf-

*) En „Told“ er en græsbevokset noget ophøjet Sti mellem to Marker. Kan ogsaa være Skel mellem to Ejendomme.

ter, og med en knugende Emsomheds- og Forladthedsfølelse.

Her i Thy har man ikke inden for det her omhandlede Tidsrum gjort ret megen Brug af Hyrde-drengen, d. v. s. den Dreng, der vogtede *løsgaaende* Kreaturer, idet der kun har været faa dertil egnede Pladser, da Jorden var opdyrket; men nogle har dog prøvet det, og jeg sidder sammen med en gammel Mand og hører ham fortælle om sine Oplevelser fra den Tid, da han for mere end 70 Aar siden gik paa Marken og havde til Opgave at holde de tøjrede Faars Smaalam borte fra Kornagreene. Det var vel ikke slet saa besværligt som at vogte en Flok Kreaturer; men Kaarene var dog i nogen Grad de samme.

Lille Ole er 8 Aar. Han husker kun dunkelt sin Mor, der døde. Hans Søskende er anbragt forskellige Steder. Kun Ole fik Tilhold i Hjemmet, der var fattigt. Men ud blandt fremmede skulde han for at tjene Føden. Og saa sidder han da her for at passe paa de kaade Lam, der endnu har Lov at blive hos *deres* Mor, og som ytrer en ustyrlig Lyst til at gaa paa forbudne Veje. Længe ad Gangen faar han ikke Lov til at sidde, da de smaa Fimrehaler er i uafbrudt Bevægelse i forkerte Retninger. Om Solen bager og om Regnen pisker, maa han være paa sin Post, hvor den flade Mark hverken yder Skygge eller Læ. Der er ikke en Gang en Told. Tøjet er tyndt og kun det nødvendigste. Det maa tørre paa Kroppen, om det bliver vaadt. At Mor er borte, gør jo ikke Forholdet bedre. Hvor Dagene dog er lange og hvor han længes. Naar Solen staar højt paa Himlen, ved han, at det er ved Middagstide, og saa spejder han ud over Marken for at se, om Folkene er gaaet hjem, og kan

han ingen se i Arbejde, tager han sin Tejne, der, foruden det at komme hjem om Aftenen, er Dagens store Lyspunkt. Hans Madmor er en god Kone, der nok kan unde „en fatte Baaer en gue Føe“. Min Hjemmelsmand stryger sig over det graa Haar og siger: „Ja, æ Kuen wa gue we mæ“. — Senere kom han til at prøve som rigtig Hyrdedreng, idet der i en anden Plads var løsgaaende Kreaturer paa en til Gaarden afsides liggende Engstrækning, og her i den daglange triste Ensomhed lærte han for Alvor Længslens nagende Kval at kende.

Kun dette om Hyrdedrengen. Det er „æ Tjenestdreng“, som han kaldtes her i Thy, vi skal beskæftige os med.

To Aar senere træffer vi igen lille Ole, der nu er 10 Aar. I det mellemliggende Aar har han haft Sommertjeneste i en mindre Ejendom under forholdsvist gode Forhold. Nu anbringes han paa en større Gaard, hvor det mandlige Tyendehold bestaar af 2 Karle, en Røgter, en Daglejer og en ukonfirmeret Dreng. Det hedder sig, at Ole skal hjælpe Røgteren, men da denne er gammel og desuden forfalden til Drik, kommer den tunge Ende til at hvile paa Oles spinkle Skuldre. Der er 50—60 Kreaturer, saa der er nok at gøre. Om Morgenen op Kl. 3—4, og saa gaar det hele Dagen saa godt som uden Pavse ud over Spisetiderne. Lidt mere Hvile er der mellem Middag og „Drøwtidaws“*); men den er ikke særlig værdifulde for en lille Dreng, der skal være Stikirenddreng for hvem som helst og ofte maa

*) Drøwt = Drift. Tidaws = Tid paa Dagen. Drøwtidaws er den Tid paa Dagen, da Driften igen begynder. Sædvanligvis Kl 2.

bruge Hviletiden til Byærinder. — Først er der Morgenflytningen af de om Natten udestaaende Kreaturer, og med Tøjrekøllen i Haanden løber han med bare Ben ud i den morgendugvaade eller — endnu værre — rimfyldte Græs, der isner gennem Kroppen, indtil Løbet har givet Varme. Han kunde i nogen Grad have beskyttet Benene med „Pløser“*), men han har ingen. — Saa skal Køerne paa Græs og ind igen, inden Bremsene i Sommervarmen rigtig begynder deres Virksomhed og faar de ellers temmelig adstadige Drøvtyggere til at bisse, en Ulampe, som Nutiden efter den energiske Kamp for Oksebremselarvens Udryddelse er fritaget for. Senere paa Dagen skal de atter ud og ind igen inden Aften. De andre Kreaturer skal ogsaa paa Stald midt paa Dagen. De staar ude om Natten, men skal saa til Gengæld flyttes flere Gange. At alt dette med alt for lidt Hvile og Søvn og uafbrudt Arbejde fra Kl. 3—4 om Morgenen til omkring 10 om Aftenen kan være svært for et Barn, maa synes temmelig indlysende, men værst af det hele var dog Mugningen, naar Gødningen skulde køres ud af Stalden. En Trillebør, der i sig selv var tung nok, men forøget i Vægt ved en større eller mindre fastklæbet Masse af indtørret Gødning, er Befordringsmidlet, som selvfølgelig helst helt skal fyldes, og saa køres der først gennem Stalden over toppede Brosten, dernæst ofte gennem oplødt Jord, hvor Trillebørens Hjul

*) Pløser, Prøshueser eller fædløs Hueser (fodløse Hoser) er Strømper, hvis Fødder er bortskaarne med Undertagelse af en hen over Foden liggende Spids, hvis yderste Ende med et Baand er fastgjort til en Taa. Lidt foran Hælen er til Strømpeskaffet fastsyet en Læderrem, der gaar ned under Foden og hindrer Strømpen i at glide op ad.

kan skære dybt ned, og endelig vakles der ad et betydeligt skraanende Brædt op paa Møddingen, hvor Læsset skal anbringes. Det var et umenneskeligt Arbejde at kræve af en 10-aarig, og galt gik det da ogsaa af og til, naar Hjulet løb af Brædtet eller Foden gled. En Gang fik Ole ved en saadan Lejlighed over det ene Skinneben et Slag, som frembragte et stort Saar, der aldrig blev behandlet og som i lang Tid var til daglig Pine. — Den Slags Bagateller var der ingen, der interesserede sig for, naar Drengen blot kunde passe sit Arbejde. — At han selv med hele sin lille Person af og til havnede paa Møddingen tilføjes kun for at fuldstændiggøre Billedet.

En anden gammel Mand fortæller om de Kvaler, han i elleve Aars Alderen led, naar han om Aftenen skulde trække et Kobbelt Ungkreaturer fra Engen op paa tørre Agre. Paa Engen havde de ædt sig mætte og tykke i det saftige Enggræs og var nu kaade og oplagt til Løjer. Fuld af Livslyst løb de ofte løse. Saa skulde de indfanges og igen anbringes paa Plads, og var han lykkelig bleven færdig med det ene Bæst, kunde han begynde med det næste. Og saa løb han snart hujende og bandende, snart stortudende rundt blandt de ustyrlige Bæster, som ved deres „Løsluppenhed“ mange Aftener berøvede ham en Del af hans Nattesøvn og maaske han endda fik Skænd eller Haan i Tilgift. Haan var næsten det værste. — Han kunde jo ikke forlade Marken, før der var falden Ro over Kreaturerne.

De to Karle, Røgteren og Drengen boede sammen i *Karlekammeret*, et snavset Hul mellem Hestestald og Kostald, med Gulv af toppede Brosten som i Staldene. Hvis man er bekendt med Staldduft, kan man

maaske forestille sig Luften i et saadant Hummer, hvor Vinduesrammerne var sømmet fast, saa der var lukket for frisk Luft ude fra, og hvor Loftet ved Varmen fra Staldene dryppede med en uhumsk Væde ned over Beboernes Ejendele og Senge, der i Forvejen var særdeles utiltalende. Sengestederne var tømret sammen af Brædder og med Halmunderlag, og Sengetøjet var tarveligt og altid klamt af den lumre Fugtighed. Lagner fandtes ikke, men der var nogle hjemmevævede Uldtæpper (Hylsklæder). Ole husker ikke, om disse Tæpper nogen Sinde blev vasket; men en gammel Kone fortæller, at de i hvert Fald nogle Steder kom i Vask om Foraaret, naar Faarene blev vasket før Klippingen. Man kan vel ogsaa tænke sig Sengetøjets Tilstand, naar Beboerne desforuden sædvanligvis gik med bare Ben saavel i Stald som paa Mark og ikke skænkede en Tanke, at der var noget, som hed Fodvask. Vask var i det hele taget noget, man kom let over. Naar man skulde i Byen eller ved enkelte højtidelige Lejligheder, pja-skede man Hænder og Ansigt i Kreaturerens Vandtrug. Det blev gerne „Vask til høj Flip“. Sæbe var en næsten ukendt Luksus. — De to Karle sov sammen, og Drengen var Sengekammerat med Røgte-ren, der havde Lus, som han i godt Kammeratskab delte med Ole, og den arme Knægt var prisgivet Snylternes Invasion. Han havde meget lidt Tøj at skifte med, og selv en nok saa ihærdig Skiften vilde have været unyttig over for Lusenens Mangfoldighed.

Om et andet Karlekammer fortælles, at Væggene mellem Kammer og Stalde kun bestod af Brædder, hvorimellem der var store Sprækker, og det med toppede Brosten belagte Gulv laa saa lavt, at Ajlen

fra Staldene kunde sive ind og staa blank mellem Stenene. I dette Kammer var der, ligesom i det tidligere omtalte, to Senge med Plads til to Personer i hver, og for at værne sig mod Gaardens store Bestand af Rotter maatte hver Mand, naar han gik i Seng, forsyne sig med en Stok, hvad der dog ikke kunde forhindre, at Udyrene byggede Reder i Røgterens Seng, som derfor jævnlig maatte ryddes og ilægges frisk Halm.

Det mandlige Tyendes elendige Boligforhold var vel nok det, der haardest trængte til Forbedring, og selv om det maa siges, at de her tegnede Karlekammerbilleder hører til de mørkeste, var Forholdene i Almindelighed daarlige. Der var dog Husmødre, navnlig i de mindre Gaarde, som tog sig lidt af Tjenestefolkene, især med Hensyn til Sengenes Beskaffenhed. En i mange Tilfælde manglende Ordens- og Renlighedssans hos Tyendet kunde jo ikke gøre Forholdet bedre.

Forplejningen indtoges i *Folkestuen*, et Rum med Murstensgulv og nøgne Borde og Bænke. Maden var tarvelig og som oftest daarligt tillavet. Kl. 4½ spistes Davre bestaaende af Grød med Mælk samt stuvede Kartofler — undertiden med lidt kogt Sild. Ved Middagsmaaltidet Kl. 12 blev Eftermaden tilmaalt i Portioner. Der blev spist en Del Fisk, der den Gang kunde faas meget billigt, især naar man selv hentede den ved Stranden. Portionerne var smaa, og Kødet af selvdøde for tidligt fødte Kalve blev benyttet. Formiddagsmad Kl. 8½ og Eftermiddagsmad Kl. 5 blev ogsaa tildelt i Portioner bestaaende af tykke „Rundtenommer“ med tyndt Smør og lidt Ost, Pølse eller røget Faarekød. En Karl, der klagede til Hus-

bonden over, at hans Brødration var for lille, fik til Svar, at saa kunde han faa Skiverne noget tykkere; men da Karlen hertil bemærkede, at han ikke var en Hest, blev der bevilget ham en Skive mere. I Stedet for Tallerkener anvendtes nogle lange Brætter at skære Maden i Stykker paa, og Søbemaden spistes af store Fade, der var anbragt saaledes, at alle kunde „lange til Fadet“. Da der hverken blev leveret Kniv eller Gaffel, brugtes Lommeknivene; men hver havde dog sin egen Ske, en Hornske, der efter Brugen omhyggeligt blev afslikket og derefter aftørret paa Albuen eller et andet Sted paa Tøjet. Den krummede Arms Albue passede godt til Skeens Hulning. Efter saaledes at være „rengjort“, anbragtes Skeen i Vindueshasper eller i dertil bestemte Bøjler paa en Loftsbjælke. Den videre Behandling overlodes til de tallose Sværme af Fluer.

Forplejningen i de forskellige Gaarde var meget uensartet. Daarligst var den i Almindelighed paa de store og større Gaarde, hvor „Herskabet“ førte en helt anden Husholdning end den, Tyendet fik Del i. I de mindre Gaarde, hvor alle Ejendommens Beboere i mange Tilfælde spiste af samme Fad, var Kosten som Regel bedre; men her havde Husmoderens personlige Indstilling en afgørende Indflydelse, og adskillige Steder kunde hun være nærig nok. Der fortælles om en saadan Kone, at hun, naar de ikke alt for store Portioner var spist, viste sig i Køkkendøren og spurgte: „Wel I ha mier, de wel I wal et? Ka I æd mier, de ka' I wal et?“ Og dersom der blev ytret Lyst til mere, blev Døren lukket unødigt haardt. — Enkelte Steder tronede „æ Mand“ i ensom Maje-stæt ved den ene Ende af Bordet og spiste Spejlæg

og andet godt, mens „æ Folk“ nød deres tørre „Klemmer“ ved den anden Ende, et Forhold, der selvfølgelig ikke var egnet til at vække Velvilje overfor „æ Mand“. Om et saadant Tilfælde meddeler en Fortæller med et lunt Glimt i Øjet, at en Dag, da der som sædvanlig var dækket ekstra til Manden, der af en eller anden Grund var bleven forsinket, spiste Folkene den lækre Mad, da de var færdige med deres egen. Det var i den travle Høsttid, da der var fremmed Hjælp, og en tilfældig Daglejer var den førende i Felttoget. Det faste Tyende vilde næppe have ovovet Angrebet. Men fra den Dag valgte Husbonden en anden Spisetid.

Karlekammertonen var absolut ikke indstillet efter Barneøren. Raa og sjofel Snak om de intimeste Ting i Forholdet mellem Kønnene var det daglige Krydderi paa Tilværelsen, og om hvad Ole saa og hørte, siger han, at han ikke forstaar, hvordan han senere i Livet blev et „ordentligt Menneske“ efter den *Paavirkning*, han var udsat for. Som før nævnt var Røgteren drikfældig, og da det kneb med at skaffe Penge til Brændevin, stjal han Æg og solgte. Brændevinen skulde Ole skaffe, og til Gengæld skulde han „smage paa Mosten“ — maaske for at blive medinteresseret i Foretagendet. Paavirkningen var vel nok uden bestemt Hensigt, men det er en Selvfølge, at stadigt Samvær i længere Tid baade Dag og Nat med Mennesker med usunde moralske Begreber kan øve betydelig Indflydelse paa et letmodtageligt Barnesind, saa meget mere som Barnet ret naturligt ser op til den voksne og let tager ved Lære.

Skolegang blev der ikke meget af. Kun enkelte Dage i Sommerens Løb; men saa var Drengen saa

søvnic og træt, at han faldt i Søvn paa Bænken, og Læreren, som forstod Forholdet, lod ham sove. Det var vel ogsaa temmelig ligegyldigt med den Kundskabsmængde, der kunde tilegnes i den knappe Tid. Med Tjenestedrengenes Skolegang tog man det i det hele taget ikke saa nøje. — En Dreng kom i en 3 Maaneders Sommerplads i et andet Sogn, og da Drengen var ked af at skifte Skole, henvendte hans Far sig til Læreren og fik udvirket, at Skolegangen kunde foregaa som sædvanlig paa Betingelse af, at den blev passet, hvad der dog hurtigt viste sig, at den ikke blev. Drengen blev saa overflyttet, hvorefter han var i Skole to Gange i Løbet af 12 Uger. — Der var to Dages Undervisning ugentlig. — Dette Eksempel er absolut ikke et isoleret Tilfælde. Der var Dreng, som hele Sommeren kun mødte i Skolen, naar der var Eksamen. Saa værdifuldt var Drengens Arbejde.

Over den daglige *Behandling* kan Ole ikke rejse nogen synderlig Klage. Husbonden indlod sig ikke med sin Tjenestedreng hverken paa godt eller ondt, og Røgteren, der var hans nærmeste Foresatte, var, bortset fra hans Hang til Drik, en skikkelig Fyr, der selv havde slidt sig op i Bondens Tjeneste. Hans Arme var krumbøjede og stive, antagelig væsentlig paa Grund af Arbejdet med gennem en lang Aarrække at trække Vand op af en mange Alen dyb Brønd til hele Ejendommens Forsyning. — Der kunde selvfølgelig være betydelig Forskel paa de forskellige Karles Maade at være paa, men om kropslig Overlast var der sjælden Tale. Iøvrigt kunde Tjenestedrengenes *Behandling* ofte være daarlig nok. Der var jo i disse Tider ikke langt til Klø. Om en særlig

raa Afstraffelse har jeg et trist Minde. En Dreng fra Fattiggaarden i Vestervig var anbragt hos en Gaardmand, og da han paa Grund af den lange Arbejdsdag og den korte Tid til Søvn og Hvile var svær at vække af Middagssøvnen og jævnlig skulde kaldes paa en ekstra Gang, tog Husbonden en Dag en Haandfuld Nælder og strøg Drengen om Halsen med, mens han sov. Jeg talte med Drengen, da han efter Behandlingen løb sin Vej. Om han kom tilbage, husker jeg ikke, men det er vel mest sandsynligt, da han jo *kun* var en Fattiggaardsdreng, og den Slags var i Datiden i lav Kurs. I det hele taget var Fattigfolk og deres Afkom at betragte som noget Smaakrav, der egentlig kun var til for Arbejdets Skyld. Jeg mindes en Gaardmandskone, som jeg en kort Tid fik paa nært Hold, give Udtryk for den fra Fædrene nedarvede Opfattelse ved at sige: „Aa, de sølle Skidt, aa de sølle Ralt!“ naar der var Tale om de Vanskeligheder, Fattigfolk kunde have at kæmpe med. Det var ikke, fordi Konen egentlig var ond-sindet; hun kunde endda være ret godgørende. Hendes Ord var kun Udtryk for en medfødt Bondestoltheds Vurdering af Smaakravlet.

I den omtalte Plads holdt Ole ud i fire Aar fra 1. April til 1. November. Ikke af Lyst, men fordi hans Fa'r bestemte det. Det første Aar var Lønnen 10 Kr., andet Aar 12 Kr., men tredie Aars Løn gik tabt paa Grund af Sygdom, idet omtrent hele Gaardens Befolkning fik Tyfus og kom paa Sygehus. Afmagret og træt efter Sygdommen kom Ole en kort Tid hjem for at samle lidt Kræfter, men uden Hensyn til hans Svaghedstilstand lod man ham gaa i Arbejde igen alt for tidlig, hvad der selvfølgelig ind-

virkede paa hans Arbejdsevne og gav Husbonden Paaskud til at beholde sine Penge.

Om en anden Gaard af lignende Størrelse fortæller en Mand, som havde Tjeneste der i 3 Aar fra 14—17 Aars Alderen for en Aarsløn af henholdsvis 25, 30 og 35 Kr. og et Par Træsko. Forholdene her afveg ret betydeligt fra det foran omtalte Sted. Ikke saadan, at Arbejdet var synderligt forskellig eller mindre, men der var Orden, og Tyendets Behandling var helt anderledes. Ogsaa her laa Karlekammeret mellem Staldene, men Udstyret var bedre, og Maden var rigelig og veltillavet gammeldags Bondekost og spistes sammen med Husbonden i en stor Folkestue, der om Aftenen tillige var Arbejdsrum for alle Gaardens Beboere, baade mandlige og kvindelige, og her samledes man efter gammel Skik, naar den egentlige Arbejdsdag var til Ende, for at udføre forskellig Husflid. Pigerne kartede og Husmoderen spandt. To Karle og to konfirmerede Drengene snoede Simer (Halmbaand), og hver fik udleveret et „Tagneg“, hvoraf der kunde snoes ca. 50 Favne. Simerne benyttedes baade til Fastsyning af Straatat og til Sammenbinding af „Toneg“, naar Kornet skulde køres ind. Desuden skulde der ogsaa om Aftenen skæres Hakkelse til Gaardens Hestebestand. — Helt hyggeligt kunde det være i den kolde Tid at sidde lunt i Varmen fra en stor Bilæggerovn, og mens der arbejdedes, gik Snakken i god Tone, da Husbonden ikke taalte hverken Eder eller raa Spøg i Stuen.

Men Idyllen brødes. En forøvrigt flink og dygtig Karl nægtede at udføre dette Aftenarbejde. Over for Husbonden gjorde han gældende, at naar han den hele lange Dag havde udført det Arbejde, som blev

ham paalagt, havde han gjort sin Pligt, og Aftenen maatte være hans egen. Efter nogen Overvejelse tog Husbonden Nægtelsen til Følge, og dermed ophørte dette i sig selv hyggelige Hjemliv til stor Forargelse for en paa Gaarden værende gammel Mand, der udtrykte sin Misfornøjelse ved at sige:

„De er en Ynk mæ Mennesker no om Daw. En stuer Løn wel di ha, aa ingen Ting wil di bestel. Æ haar manne Gaang i mi ong Daw brækked Hie en hiel Daae mæ tre Hejst fur æ Plov, aa saa haar æ hwilt mæ om æ Awten we i en Skjærkist*) aa skjær Hakkels te ot Hejst. Aa saa wil saa'n en Kaal et skjær Hakkels om æ Awten, aa der er inda en Hejst-gaang**).“

Man forstaar til en vis Grad den gamles Tankegang. Hans Ungdom for ca. 150 Aar siden faldt jo i en Tid, da det daglige Liv paa Landet kun bød paa to Ting: mest muligt Slid og mindst mulig Hvile.

*) En Skærekiste eller Hakkelsekiste var et Apparat, der i Princippet lignede en almindelig Brødmaskine. Det var en paa 4 Ben staaende Trækasse uden Endestykker, hvori Halmen blev lagt paa langs. I den ene Ende var anbragt en lang Kniv, hvormed Halmen skares, og for hvert Snit maatte man med Haanden flytte Halm-bunken det Stykke, der angav Hakkelsens Længde. Man forstaar, at det var et langsommeligt Arbejde og en ret tvivlsom Hvile.

***) Skærekisten var bleven afløst af en Hakkelsemaskine, der ved Hjælp af et Par Valser mekanisk førte Halmen frem mod to Knive, der var anbragt paa et Svinghjul, som ved Haandkraft kunde drejes rundt og afskære Hakkelsen i en bestemt Længde. Hestegangen var et nyt Fremskridt, idet Hakkelsemaskinen ved en Tandhjuls-udveksling i Forbindelse med en til Pladsen passende Jernaksel, som førte ud paa Gaardspladsen, kunde trækkes af en i Rundkreds gaaende Hest. Foruden Manden, der betjente Hakkelsemaskinen, skulde der altsaa en Kusk til; men Arbejdet udførtes til Gengæld meget hurtigere og lettere.

Det vakte Bestyrtelse, ja, næsten Forfærdelse hos de øvrige Tjenestefolk, at en Karl kunde nægte at arbejde efter Husbondens Ønske; men min Meddeler tilføjer, at det jo er den Slags smaa Episoder, som bryder Vej for de store Fremskridt.

Den daglige Arbejdstid var lang. I Drifftiden begyndte Hestenes Røgt Kl. 4, og fra dette Klokkeslet og til Markarbejdets Begyndelse Kl. 5 à 6 skulde der i Almindelighed foruden Røgtningen tillige muges i Hestestalden og spises Davre. Naar Arbejdet i Marken var sluttet Kl. 8, skulde Hestene igen fodres, og Klokken blev gerne henad 10, inden man var færdig, saa den samlede Arbejdstid paa denne Tid af Aaret blev omkring 15 Timer, i hvert Fald for hans Vedkommende, som paa det givne Tidspunkt havde Hestene at passe. I Høsttiden var Arbejdstiden efter Behov. Var Kornet tjenlig til Hjemkørsel og man frygtede Regn, fortsattes Arbejdet ofte, saa længe Husbonden fandt det ønskeligt. Dog gik Arbejdet som Regel med Liv og Lyst. Det var jo den dyre Høst, som skulde bjerges, og Tjenestefolkene var som Regel fuldt indforstaaet med Betydningen heraf.

Lønningerne var smaa. En Forkarl fik omkring 200 Kr., særlig dygtige Karle maaske lidt mere. Yngre Karle 120 à 130 Kr. og de helt unge fra 50 Kr. og lidt opefter. Enekarle paa mindre Gaarde fik op mod 150 Kr., i særlige Tilfælde lidt mere. Alt pr. Aar. Daglejerens Løn var 1 Kr. om Dagen og Kosten. I Høsttiden antoges efter Behov saavel kvindelig som mandlig Medhjælp, og Lønnen for en Høsttjeneste var 25—30—35 Kr. uden Hensyn til Høstens Varighed og Besvær. Disse Tal gælder for Slutnin-

gen af 80'erne og Begyndelsen af 90'erne. Det synes, som om Lønningerne laa lidt højere i Sydthy end i den øvrige Del af Landsdelen. — Iøvrigt var saavel Løn som Arbejdstid en Del varierende, dels efter Husbondens Vilje og Evne og dels efter Tyendets Kvalifikationer.

Der er næppe noget Omraade inden for det her omhandlede Emne, hvor Forskellen mellem „gamle Dage“ og Nutiden er saa stor og gennemgribende, som den er bleven det for det kvindelige Tyende. For 50—70 Aar siden maatte Pigerne deltage i alt uden-dørs Arbejde som „Opbinderske“ i Høsttiden, ved Høbjergning, ved Spredning af Gødning paa Marken, ved Kartofflers Optagning om Efteraaret m. m. samt besørge Malkningen, foruden at de selvfølgelig skulde medvirke ved Brygning, Bagning, Slagtning, Lysestøbning, Kerning og hvad der ellers forefaldt i et Landbohjem. — Og Lønnen for Sliddet var ringe. En dygtig Tjenestepiges Løn laa omkring 50 Kr. om Aaret. Til unge Piger lige efter Konfirmationen gaves den væsentligste Del af Lønnen i Naturalier som Træsko, Uld og gammelt Tøj, til Piger i 16—17—18 Aars Alderen kunde Pigelønnen strække til omkring 20 Kr. foruden muligvis tillige nogle af de foran nævnte Ting. Om bestemt Fritid var der ikke Tale. Den gaves efter Husmoderens Skøn og var som det øvrige ret varierende efter personlige og stedlige Forhold. Muligvis kan der senere blive Lejlighed til en nærmere Omtale af Datidens mangeartede kvindelige Sysler, der trods alt skabte stærke og dygtige Kvinder, som uden Tvivl i høj Grad bidrog til den daværende forarmede Husmandsstands senere saa smukke Position.

Pietismen i Thy

Af Forstander F. ELLE JENSEN.

MENS HERRNHUTISMEN bl. a. havde sin Styrke baade i, at Lægmandselementet spillede en fremtrædende Rolle indenfor Bevægelsen, og at dens Kredse stod i indbyrdes Forbindelse med hinanden gennem Emissærerne, var det Pietismens Svaghed, at den i alt for høj Grad blev en Præstebevægelse. De gudelige Forsamlinger underlagdes ved Konventikelplakaten 1741 den gejstlige Ledelse, og idet hvert Pastorat takket være den herskende statskirkelige Tankegang opfattedes som et lille Rige, hvori kun een Mands Røst maatte lyde, udelukkedes dermed enhver ny Impuls, saa naar en pietistisk Præst forflyttedes eller døde, stod det Arbejde, han havde begyndt i sine Sogne, i Fare for at bryde sammen eller sygne hen, da Lægfolket ikke havde lært at staa paa egne Ben og derfor ikke var i Stand til at føre det videre. Hertil kom saa, at den pietistiske Forkyndelse, der ofte bevægede sig i de samme lovmæssige Baner som den lutherske Bodsfromheds Prædikener, i Reglen ikke formaadede at gøre noget varigt Indtryk i Befolkningen, og Følgen af alt dette blev, at Pietismen i Virkeligheden kun i ringe Grad kom til at øve nogen direkte Indflydelse paa Almuens aandelige Liv.

Dette var heller ikke Tilfældet i Thy, hvor Bevægelsen i det hele taget synes at have haft ringe Tilslutning, uagtet der ogsaa dér var Præster, som afgjort virkede i dens Aand, idet det dog her maa bemærkes, at det undertiden ud fra den Viden, vi har om dem, kan være vanskeligt at afgøre, om det var til denne Retning, de hørte, eller muligt Bodsfromheden, da Grænsen mellem disse to kunde være ret udflydende¹).

Dette er saaledes Tilfældet med *Jens Bonnie* i Hillerslev-Kaastrup (1728—43), der har været meget undervisningsinteresseret, og hvis unge ved Bispevisitatsen 1740 kunde gøre herligt Rede for deres Kristendom. Han brugte pietistiske Lærebøger, Spe-ners og Mummies, i alt Fald til sin egen Forberedelse, og naar han skænkede Landgilden fra en Gaard til Løn for en Skoleholder, taler det jo tydeligt nok om den Betydning, han tillagde en god Oplæring. Ogsaa med hans Eftermand, *Peder Stabeck* (1743—50), var Biskop Brorson i Aalborg vel tilfreds, men stærkere har dog vistnok den følgende Præst, *Oluf Brorson* (1750—76), Biskoppens Brodersøn, virket paa Befolkningen. Hans Eftermæle var, at han var udmærket ved Fromhed, Venlighed og sand Menneskekærlighed, Frugter af et Hjerte, som alle Dage var ofret til Gud. Han var Pietist, men som alle Brorson'er et Følelsesmenneske, og han har vistnok haft udmærkede Gaver til at komme i Kontakt med sine Sognebørn. Han fortæller, at da han engang efter en Fraværelse kom hjem, „kunde jeg hos dem spore en stor Glæde, saa de Stakler takkede mig og sagde:

¹) Stoffet til denne Afhandling er hovedsagelig hentet fra forskellige Skrivelser i Aalborg Bispearkivs Pakker (114, 117, 119 og 120 b), alt i Landsark. Viborg.

„O Gud ske Lov for saadan en Præst“. Han maa selv have været glad for Arbejdet i Menigheden, thi 1756 kunde han skrive til sin Farbroder i Aalborg, at naar han overvejer alle Ting fra den Tid, han blev indsat, maa han med Jacob sige, at han slet ikke fortjener de Miskundheder, Gud har vist imod ham. „Gud giver nyt Mod og nye Kræfter til at opofre til Jesu Tjeneste“. Fra sit Besøg paa Stedet kunde Biskoppen melde, at Menigheden „med Graad og Taksigelse“ tog mod hans Formaninger, og at den var hørig og lydlig mod Ordet, saa Guds Veje lærtes den i Sandhed, og 1759, at der var en „synderlig“ Hørelyst. Der tales ikke om nogen Vækkelse, men der maa have været gode Menighedsforhold i Sognene. En Skole blev bygget af Assessor Moldrup, Vestervig Kloster.

Oluf Brorsons ældre Broder, *Broder Brorson*, opkaldt efter Biskoppen i Aalborg, som havde staaet Fadder til ham, var Præst i Hundstrup-Østerild 1743—55, og ogsaa han maa henregnes til Pietisterne, skønt der ikke foreligger andre Efterretninger om ham end Visitetsberetningernes. 1746 hedder det, at der er nogen Vækkelse i Sognene og Følelse for Guds Ord hos en Del, 1750 tales der om redelige Guds Børn, flittig Kirkegang og Brug af Sakramentet, men ogsaa om Banden og Drikkeri, især hos Fiskerne i Østerild. 1762 siges der, at der findes fromme Sjæle, men Drikkeriet er ikke ophørt. Nogen større Bevægelse i Menigheden har der altsaa næppe været, saa meget mindre som Biskoppen altid gerne, naar det var ham muligt, fremhævede de gode Sider, hvor han kom frem, men at der har været virket i pietistisk Aand, fremgaar formentlig af, at

Degnen P. Agerholm, som døde 1775, efterlod sig saavel Speners Katekismus og Forklaring som Mummens Spørgsmaal. Da Præsten døde, talte hans Farbroder over ham; Enken ægtede hans Efterfølger, *Hans Møller* (1755—70), som Brorson ogsaa synes at have været vel tilfreds med.

Palæmon Obel i Sennels (1753—73) har formentlig ogsaa sluttet sig til de vakte Kredse, siden hans Hustru var Gudmoder hos Cay Praëm i Øsløs, men noget om hans Liv og Virke vides ellers ikke. Ved hans Død skildrede Oluf Brorson ham i sin ordrige Stil som en „Natan i sin Omgang, en Enok i sin Vandel, en Jacob i sin Kamp og en Asaf i at holde fast ved Jesum som sin Del og sin Klippe“.

Provst *Stenstrup* i Sjørring-Torsted (1735—74)¹⁾ har vistnok nærmest sluttet sig til Bodsfromheden, men hans Virksomhed var i høj Grad paaskønnet af Biskoppen, der baade roste hans „Møje, Byrde og Besværing“ og hans „Retsind for Gud og Mennesker“ samt hans „skarpe Forstand fra først til sidst“, som han skrev til ham i Anledning af en Provsteretssag. Han prædikede „med stor Flid og gode Gaver, grundigt og opbyggeligt og med stor Nidkærlighed“, hedder det fra en Visitats, ligesom hans Ungdom var „frem for andre Steder“ vel undervist. Selv gav han sin Menighed det Skudsmaal, at den elskede Guds Ord og Guds Bord. Paa sin Side saa Stenstrup meget op til Brorson, til hvem han i sine Skrivelser altid henvendte sig i de underdanigste Vendinger. Om hans Interesse for Undervisningssagen vidner en Fortegnelse over Inventaret i Sjørring Skole fra hans Tid: 1 Bibel, 10 Spørgsmaalsbøger (Lærebøger), 9 Evan-

¹⁾ Thisted Amts Aarbog 1945, S. 203 ff.

geliebøger, 8 Katekismer, 8 ABC'er, 2 Skrivetavler, 2 Blækhorn, 2 Linealer¹).

Til Thisted kom 1761 fra Klim Biskoppens Søn, *Chr. Riise Brorson*. Antagelig har han været Pietist af sin Families Type, men hvad han har betydet for Byen i de faa Aar, han var der, vides ikke († 1765).

I Hundborg-Jannerup var 1731—57 *Chr. Deinbøl* Præst; han synes efter sine Bøger at dømme at have været en from Mand, nærmest af den ældre Skole. Derimod hørte hans Eftermand, *Jens Hansen* (1757—86) afgjort til Pietismen. Han var Præstesøn fra Møgeltønder og blev Student fra Ribe 1744. Dette sidste maa sikkert tages i Betragtning ved en Bedømmelse af hans aandelige Udvikling, idet der nemlig i 1740'erne gjorde sig en stærk, men rigtignok samtidig temmelig usund pietistisk Bevægelse gældende blandt Katedralskolens Elever²), og det turde derfor være i høj Grad sandsynligt, at Jens Hansen er blevet paavirket af den. 1746 blev han Kandidat, og allerede Aaret efter blev han udnævnt til Præst for Helligsø-Gettrup, et Vidnesbyrd om, at man i ledende pietistiske Kredse (Hofpræst Bluhme) ventede sig noget særligt af ham.

Fra sit første Embede fortæller han 1752 sin Biskop, at nogle bliver fra Tid til anden kraftigt rørt, bevæget, slaget, beskæmmet og overbevist ved de Sandheder, de hører, en og anden føler Uro og Smerte og bliver bekymret for at komme i en bedre Tilstand, især blandt de unge, som han derfor tager sig mest af. Nogle lærer Kanans Tungemaal og samler sig Kundskab om Guds Ord, dog uden nogen Følelse i Hjertet — skønt ingen ved, naar Herren kan

¹) Pk. 411 (Aalb. Bispeark.).

²) Fra Ribe Amt 1945, S. 234.

forurolige dem. Men de fleste er sikre og upaavirkelige, kun faa bekymrer sig om det ene fornødne, og de vandrer som i Noahs og Loths Dage; henvender man sig personligt til dem, bliver de fortrædelige. Naar han prædiker, anfører han saavel Skriftprog som gudelige og opbyggelige Salmestrofer, og han tror, hans Ord ikke er helt forgæves, og at mange er glade ved dem, skønt de tales haardt til. Der er ingen grove Synder i Menigheden, men kun hos faa kommer det til et virkeligt Gennembrud. Og der er stor Vankundighed, især blandt de gamle; de ved ikke engang, hvem der har genløst dem. De troende paa deres Side disputerer om Smaating i Stedet for at holde sig til det skrevne Ord. — Senere, i 1757, skriver han, at der er nogle bekymrede Sjæle, som ikke kan undvære og miste Jesus.

Brorsons Opfattelse af Forholdene paa Stedet ved hans Visitats 1753 svarer til Hansens — eller bygger paa den: En Del begærlige efter Ordet, andre ufølsomme, Ungdommen god, Præsten en opbyggelig Mand, Degnen utrættelig.

1757 fik Hansen med sine gode Forbindelser den Forflyttelse, han paa Grund af sine daarlige Formueomstændigheder længe havde søgt, skønt Brorson egentlig ønskede, han ikke saa hurtigt vilde forlade Helligsø. Ved Biskoppens Visitatser hos ham i Hundborg 1758 og 1762 hedder det, at han vistnok vil blive til Velsignelse, og at hans Ungdom er mere end fortræffelig i Sandheds Erkendelse; i Menigheden er der Jesu sande Elskere, hos andre er der Bevægelse, skønt Kraften ikke er saa kendelig. Hansen selv melder 1761, at mange af de unge har Bibelen kær, og at nogle visselig i deres Hjerter er gre-

bet af Naaden, og 1764, at han har megen Glæde og Opmuntring af Ungdommen og af nogle bekymrede Sjæle; han ønsker, at mange, mange maa hendrages til den dyrebare Immanuel. I Jannerup er der Tale om at bygge et Skolehus; han vil gerne, om det kunde blive indrettet saadan, at det ogsaa kan bruges til Bønnemøder og Katekisation.

Jens Hansen døde 1786. Han har været en afgjort Vækkelsesprædikant, nidkær og paagaaende, men hans følelsesbetonede og noget sentimentale Skrivelser synes paa den anden Side at vidne om, at han ikke har hørt til den dømmende Type; Udtryk, som han brugte („den blodige og saarede Brudgom“), kunde pege mod en vis herrnhutisk Paavirkning, skønt et Bevis er det ikke, da ogsaa Pietisterne kunde bevæge sig i lignende Vendinger. Hvorvidt han har været nogen stor Psykolog — det var de udprægede Pietister sjældent — og har forstaaet at vurdere sin Menighed rigtigt, faar staa hen, ligesom det er vanskeligt at afgøre, hvor dybtgaaende hans Indflydelse var, men at han har været en from og uselvsk Arbejder, kan der ikke tvivles om.

Provst *Winding*, Vestervig-Agger (1722—59), hørte til Pietismen i dens moderate Skikkelse. Hans Jubelprædiken 1760 (i Anledning af Enevældens 100 Aarsfest) paa 40 Foliosider er bred og vidtløftig; som Indledning afhandler den bl. a., hvorledes Guds Naade skænkes uden Fortjeneste fra vor Side; tror vi andet, kender vi ham ikke. I Daaben bliver vi salvet med Aanden — et Udtryk for en mere objektiv Sakramentopfattelse, end man plejer at vente fra den Side¹). Ved Bispevisitatsen 1740 gjorde Menig-

¹) Pk. 467 (Aalb. Bispeark.).

heden „dejligt Rede“ for sig, men næste Gang udtalte Provsten sin Utilfredshed med den, skønt den ikke klagede over ham.

Paa Thyholm havde *Vilh. Rogert* faaet Embede i Hvidbjerg-Lyngs, efter at han 1728 havde prædikeret for Frederik IV og Dronning Anna Sofie paa Clausholm. Han, der var en nidkær Præst af Bodsfromhedstypen, førte en forbitret Kamp mod sine Sognebørns Drik, Slagsmaal og navnlig Kortspil, som han i høje Toner klagede over. Særlig galt stod det til i Jelstrup, hvor Beboernes Levned næsten var blevet et Ordsprog, da de kunde svire flere Dage i Træk og spillede 10, 20, 30 Rdl., ja deres Gaarde bort og lod Ungdommen deltage i Lagene. Baade offentlig og privat tog han til Orde herimod og anvendte Kirken Tugt mod de ubodfærdige; naar dette ikke hjalp, anmeldte han Synderne for den verdslige Øvrighed, skønt han indrømmede, at aandelige Vaaben altid var de bedste. Nogen Frugt af sine Bestræbelser for at bedre den sunkne Moral fik han imidlertid ikke, saa meget mindre som Bøndernes Herskaber i Reglen ikke brød sig om at skride til Proces mod dem. Rogert mente dog, der i Menighederne fandtes enkelte troende, men ellers saa han med Harm paa, hvordan Befolkningen tog Kirkegang og Sakramenter forfængeligt.

I sin Degn, Rose, havde Rogert ingen Støtte; han turede med de andre, saa han ved Gilderne i sin Fuldskab maatte slæbes ud og lægges i en Tørvestak; han duede kun til at synge — eller skraale — i Kirken, men var ellers til Forargelse. Vel forbedrede han sig i sin Opførsel, skrev Provst Winding siden, men nogen Hjælp for Præsten blev han ikke, da han

paa Grund af Svagelighed ikke selv kunde bestride sine Forretninger.

Paa Rogerts mange Klager trøstede Brorson ham med, at Frelseren selv maatte forrette sit Embede med Suk, og da han havde lovet sine Elskere, at de skal gaa den samme Sørgevej, skal han i sine Vanskeligheder have godt Mod. Han raadede ham ellers til en lemfældig Fremgangsmaade mod de ubodfærdige, da Hjerterne aldrig vindes ved Tvang, men skulde endelig den verdslige Arm paakaldes, og Husbonden (Proprietæren) ikke tog sig af det, kunde der sendes en Anmeldelse til Stiftsøvrigheden. De, der ikke havde holdt deres Løfte om et bedre Løved, burde afholdes fra Nadveren.

Fra sin Visitats i Hvidbjerg 1740 skildrer Biskoppen Rogert som en svag, men andægtig og opbyggelig Mand, der prædikede evangelisk og levede eksemplarisk; Ungdommen var godt undervist. Til denne Karakteristik er at bemærke, at man med Præstens voldsomme Udfald mod Befolkningen i Erindring kan have visse Tvivl om hans Forkyndelses „evangeliske“ Art, den har snarere været yderst lovmæssig. Forøvrigt klagede han ogsaa ved denne Lejlighed over Forholdene; han besværede sig da over et Krohus, der laa lige ved Kirken, og som var baade ham og Menigheden til Forargelse. Ved et Par senere Lejligheder synes Brorson at have været ret tilfreds, dog udtalte han 1747 sin Misfornøjelse med Skolevæsenet.

Rogerts Efterfølger, *Laur. Benzon* (1750—59), var udpræget Pietist; efter sin Eksamen havde han studeret ved Universiteterne i de pietistiske Hovedkvarterer Halle og Jena; Jens Hansen var en af hans gode Venner, og ogsaa med Provsten stod han i nær

Forbindelse; denne kalder ham en retsindig Præst og Herrens Tjener. Men heller ikke han magtede de vanskelige Forhold i Sognene, og det var ham en Sorg, at hans Arbejde for Undervisningen kronedes med saa ringe Held; nogle af Beboerne var vrangvillige, og der mødte i Reglen kun ganske faa i Skolen, da Forældrene undskyldte sig med, at de ikke vilde sende dem derhen, saalænge der ingen Degnebolig var. For de daarlige Tilstande skød Benzon i nogen Maade Skylden paa Patronen, den herrnhutiske Ejer af Hindsels, *Peder Iisager*¹⁾, med hvem han i alt Fald en Tid levede paa ret spændt Fod, og som han mente manglede „Sandheds Erkendelse“. Ogsaa paa andre Omraader var der Uenighed imellem dem; saaledes havde Benzon nægtet at kaste Jord paa en af Iisagers Bønder, som i Fortvivlelse over, at hans Korn blæste af, havde druknet sig i Fjorden. Benzon har imidlertid næppe været fri for Rethaveri, og det ser ud til, at han nødig har villet bøje sig overfor sin Modpart, thi Iisager skriver til Biskoppen, at Stridighederne mellem ham og Præsten snarere tager til end af, og han beder ham derfor vente med at tage Stilling til deres Mellemværende, til han kommer paa Egnen i Visitats.

Brorson satte dog Pris paa den nidkære Præst. 1753 kalder han hans Ungdom god, men Menigheden delt, og han nævner, at Drikkeri, Fylderi og Overtrædelse af Sabbatsloven gør sig gældende i den. Men Benzon gør sig al ønskelig Flid for ved Kristi Evangelium at bringe de frafaldne paa den rette Vej. Hans Forkyndelse har sikkert ligesom hans Formands været stærkt lovmæssig; Datteren fra Hind-

¹⁾ Se om ham Sønnerj. Aarbg. 1940, S. 97 og 174, Thisted Amts Aarbg. 1938, S. 57 f., og 1945, S. 186.

sels, som blev konfirmeret af ham, fik intet ud af sin Præstegang.

Udpræget Pietist var ligeledes *Peter Wilse*, 1743—73 Præst i Søndbjerg-Odby; hans Stade fremgaar tydeligt af den Prædiken, han 1749 holdt i Anledning af den oldenborgske Kongefamilies 300-aarige Regering i Landet¹). „Lad ikke“, udtalte han heri, „eders Sange (Salmer) her og andetsteds synges hen i Vind og Vejr, thi Herren kender ikke dem uskyldige, som tager hans Navn forfængeligt. Kan det ene Menneske ikke taale at fikseres af det andet, hvor kan I da tro, at Gud kan lide eders Sange, naar de er uden Tro og Andagt, og I bedriver de samme Synder som tilforn I raaber dessnarere Gud over jer ved at vanhellige ham med eders hykleriske Gudstjeneste Vi maa undres, at han ikke forlængst har stoppet sin Miskundheds Kilde, thi han har ventet i Dag paa vor Omvendelse fra de døde Gerninger“.

Bemærkelsesværdigt er det iøvrigt at sammenligne disse voldsomme Ord med, hvad han sagde i sin Jubilæumsprædiken 1760, thi heri betonedede han, at selv om et Menneske i sin Andagt ikke mærker nogen Sødhed og Liflighed i sit Sind, skal han dog takke Gud, da ingen maa foreskrive ham, naar vi skal føle; det maa ene overlades til Herren. Det kunde af dette se ud til, at hans Forkyndelse i Aarenes Løb er blevet mildnet en Del og hans aandelige Forstaaelse uddybet.

Men ellers kæmpede ogsaa han ihærdigt mod sin Menigheds mindre heldige Tilbøjeligheder og, som det syntes ham selv, ikke ganske uden Held. 1758 skriver han til Brorson, at det er, som om Satans

¹) Pk. 464 (Aalb. Bispeark.).

Rige nedbrydes baade her og der, eftersom Ordet bærer Frugt i Hjerterne. Dog er der stadig en Del Overtrædelser af Sabbatsloven ved Rejser og Smaa-arbejder, mens Søndagen jo burde holdes fri fra Morgen til Aften undtagen med Hensyn til det, Samvittigheden og Guds Bud tillader, og han mener, Øvrigheden her skulde gribe ind. Ej heller kunde han — som saa mange andre Præster — faa Bønderne vænnet fra at lade deres Børn hjemmedøbe; de plejede at foregive, at de var dødssyge, hvorfor de ikke turde tage Ansvar et med at vente til en Søndagsgudstjeneste.

Hvad Skolevæsenet angaar, havde han ligeledes paa dette Omraade betydelige Vanskeligheder at kæmpe med. Degnen, Knud Hee, som havde været fordrucken, forbedrede sig vel en Del, men da han saa kom i Proces med Bønderne, vilde de ikke sende deres Børn til ham, ogsaa fordi han var lidet dygtig; han kunde saaledes ikke regne. I Skolen kom der derfor kun ganske faa, til Tider blot en 3—4 Stykker; i Stedet sendte man Børnene andetsteds hen eller læste med dem hjemme; Folk vilde, troede Præsten, hellere have, at de skulde kunne læse Breve og Historier end Katekismen og Forklaringen (Pontoppidans). Af den lærte de nogle Spørgsmaal udenad og kom paa dette Grundlag til ham til Konfirmationsforberedelse. At Brorson ved sine Visitatser støttede Wilse i hans Bestræbelser for at hidføre en anden Tingenes Tilstand, hjalp kun en Overgang. —

Mens pietistiske Præster i andre Egne af Landet dog her og der kom til at øve en om end tidsbegrænset aandelig Indflydelse paa deres Sognebørn, synes dette kun i meget ringe Grad at have været Tilfældet

i Thy, og des mindre, jo mere udprægede de har været (Benzon, Wilse). Saa har snarere Mænd som de to Brorson'er og Jens Hansen med deres følelsesbetonede Væsen kunnet gøre et vist Indtryk i deres Menigheder, men heller ikke i dem ser det ud til, at Pietismen som saadan er blevet nogen Livsmagt. Vel nævnes der fra Visitatsen 1746 om en Vækkelse i Hundstrup, men da Tilstanden senere hen omtales i mere almindelige Vendinger, bør man næppe tillægge Biskop Brorsons Udtalelse alt for megen Betydning, og det fremgaar heller ikke af Jens Hansens Beretninger om Tilstanden i hans Sogne, at det dér er kommet til et virkeligt pietistisk Gennembrud. Paa Thyholm synes der nærmest at have været ligefrem Modstand mod Præsternes Bestræbelser.

Naar det alligevel i en nyere Tid er lykkedes Indre Mission, som dog i nogen Maade har vedkendt sig Pietismens Grundsætninger, at vinde adskillige Tilhængere blandt Thyboerne, skyldes dette utvivlsomt, at den paa en ganske anden Maade end den ældre Vækkelsesretning er kommet Mennesker ind paa Livet. Dens Forkyndelse har ikke været saa eensidig lovmæssig, idet den evangeliske Tone er kommet stærkere til Orde, og den har formaaet i langt højere Grad at tale jævnt og folkeligt til de brede Lag, end man gjorde det i hin Tid, da de ulidelig lange Prædikener ikke kunde andet end sløve Opmærksomheden, ligesom den Omstændighed, at Lægfolket er blevet draget ind i det kirkelige Arbejde, utvivlsomt har haft den største Betydning. Fra dengang at have været en trods sin gode Hensigt i Virkeligheden ufolkelig Præstebevægelse er Vækkelsen i Nutiden steget ned paa Jorden; derved er den kommet i Kontakt med Mennesker.

Et Bryllup i Thyland

(*Egnens sprogart*).

Ved TORSTEN BALLE.

Forfatteren S. Chr. Overgaard var Lærer i Gettrup 1869—95, født i Sennels 1845. Stykket har Evald Tang Kristensen faaet trykt i „Jylland“ 1892 S. 371 ff. med Titlen „En Hyrt i Ty“. E. T. K. skriver, at han „har maattet gjøre betydelige Ændringer“, og at han „selvfølgelig(!) aldeles har maattet forlade dets Bogstavering“. Skønt E. T. K. angiver, at „Udtalen stadig har været min Rettesnor ved Bogstaveringen“, synes det dog, som om Udtalen snarere er E. T. K.s end Thyboernes. Han skriver f. Eks. *Kowwen*, *gowe*, *Mower*, for *Kone*, *gode*, *Mor*, og *trej*, *flejer*, *Stejeg*, for *tre*, *flere*, *Steg*, ligesaa *køjer* og *Køjjren* for *kørt* og *Køren*. Han mener, at *Pedersen* udtales *Pejesen* o. s. v.

Da det vilde være interessant at faa Stykket trykt med en god Udtalebetegnelse, har jeg eftersøgt det originale Manuskript. Det viste sig, at det som formodet var indgaaet i „Dansk Folkemindesamling“, som velvilligst har udlaant det, hvorfor jeg her bringer „D. F.“ min bedste Tak. Originalen var saa god, at jeg ikke har nænnet at rette dens Udtalebetegnelse. Den har f. Eks. for de ovennævnte Ord: *Kuen*, *guc*, *Mur*, *tri*, *flier*, *Stieg*, *kyr*, *Kyren* og *Pesen*. Det kunde ogsaa ses, at E. T. K. flere Steder havde læst forkert, saaledes *Præjjstkoon* for *Præjstkvon*, *Kort* for *Kvot*.

Jeg tror, de fleste Thyboer vil kunne læse Stykket. I Originalen er der over nogle Ord ved Hjælp af Accenter angivet, om Stavelsen skulde være lang eller kort, men dels er denne Angivelse tilføjet senere, dels er den meget ufuldstændig og desuden vanskelig at trykke, saa jeg har udeladt den, idet det har vist sig, at Stykket kan læses uden.

Oprindelig var Overskriften „Et bryllup i Sydthy“, saa Udtalen er vel tænkt som gettrupsk. Det kan dog tænkes, at Forfatterens „nordlandske“ Mo-

derdialekt har paavirket Stykkets Stavemaade, ligesom det et Par Steder kan spores, at Forfatteren er „belæst“. Stavemaaden er ikke konsekvent, men det er Folkesproget jo heller ikke, idet et Ord udtales forskelligt efter dets Betoning og Stilling. Om Ordet *Hyr*t eller vel rigtigere Hyt, da det udtales hyt eller hyts, der er senere indføjet i Manuskriptet i Stedet for et andet Ord, vistnok *gild*, meddeler en, der er født i Gettrup, at det betyder et Gilde, et „Skrald“ og ikke særligt et Bryllup. Ordet, som sikkert er en Forkortelse af Højtid som sønderjydske Høtti, er ikke almindeligt i Thy. I øvrigt indeholder Stykket en Rigdom af gamle Ord og Ordforbindelser. Man maa være Stykkets Forfatter taknemlig for, at de ved hans Arbejde er blevet bevaret.

„Gu mår! Kræn Kræn, no så do er kommen fræ hyrt?“

„Gu mår! Pi Pesen, ja to da er æ osse de.“

„No? to hvant gik' ed? va dæ nøj spel ve' ed? Læ mæ fo en rele beskryvels øver æ bojl.“

„Ja, to hvans! to ka do ha nøj spel å 'ed, så ka æ gjar fotæl dæ, hudden de gik til, lig fræ den jen end å te den ajen.

Si kons no, falel! De va jo sist frejdå, dæ va hyrt te Kræn Volsens, som do jo nok vedd. Han fæk si dætter Kjen Krænster gyvt mæ hans brors søn Lavst Lajsen.

Å to hvans, to da de ju va rig folk de hob, så ku Kræjsten nok stå ve å gyr en villele gild mæ hans jennest dætter.

Si no haj e kokkekvon, e gråndkok å di ajjer ju i flir dav hat trânt mæ å båg å brøgg å slagte smokretter, bodde gjes å ænner å høns å hvans de no ku træf se, å da e bojlfolk va ben en ottesti, far e bojl sku vær, så kam di ju mæ senning, jen mæ en løvteng star end en ajn.

Da frejdå no kam, så va dæ ju sånter en kysuv,

lig fræ æ mårstån å, å da e klok bløv henve ott, møt e spelmænd begge tov — foræjsten tov gue spelmænd, ka do trov, de æ får å søn; di hår møj a fotjen, fu dær æ olle nøj dans nuster, enten ve hyv helle lav, enten de så æ opskor, yvlbojl, bal heller hvans, te de no ka slomp se, udden Ajs Krestjan å hans søn æ mæ å ska spel.

Nodeda! Så fæk di da nøj å ed å drek å hjalp nøj krom teræt, å da e klok va henve ti, så begynd di føst vuvn å kom. Olle så snår narrest di e gor, far e spelmænd ud a e dar å stov pæn nok væjsten te en å tut, da e vuvn kyr end i e gor, den jen i en huen, den ajn i en klanett.

Så sor e gjæjster va val kommen endnen e udde-dar i e gång, så bløv di tån imud mæ brændvin å rom, å gammel vin te e kvindfolk å øl å skjænkrø å smokagger. Da dæ var sammelt nur fo vuvn, så bløv di (de vel da sej e folk, dæ va o 'em) sott te e bovr i e stuestov fur å fo nøj å ed te dje frokost; — å! no haj æ næ glæmt, te di fæk da kafe alleføst epo ræneg, to de fustå se siel!

Hør ekons no, falel! da di no haj ædt å drokken en stød a di hær gue såger: smørrebrø mæ old slavels kyd å vust te, egkagger å kovrenger, fesk å nøj stieg, så gik di ju å snakked å slov drant en ståns ti, te di ajer, dæ va kommen, haj fot nøj å ed. Så fæk di kafe hvæjen, men di sist dæ va kommen, di ku knap fo stånj te å fo nøj i et lyv, fa di sku aste, fo de va po e hyv ti, da di sku væ ve e kjerk klokken haltøl, men no va e klok allere bløven lånt øver ølle, å de vil jo ta en stans ti å val nærrer halajen, endnen di ku blyv færre å kom te kyren å e gor. No skuld dæ ju passes po, te di hvæ jen, nå di kam po e vuvn

heller i e gor da, fæk en dram å en drøk øl å en skjænkrør.

Emmelemol kam di da a ste, ilival de tov ti; fu da no e brojefolk å dje foræller å e spelmænd å e brojepigger da alleføst va kyr, så vil den jen ett kyr først å den ån ekki heller. Nodeda! ja to ennele kam di ju da te kyren, sejs rien å sejsten atten vuvn, å de gik ju rask te e kjerck ætter. Men e rien va nær kommen skidt aste, fur di haj hotte nær ett fot se vænd den triddi gång, da di skuld imud e vuvn.

Sa gik di da end i e kjerck, e spelmænd blæsen i fur å, de fustå se! å dær bløv di vied, men rår var 'ed å hør o, især når e spelmænd blæst te e sang. Hvans e præjst så te dem, ka æ ett hov, heller ett ku æ svå val hør ed, fur æ sod nøj næjle i e kjerck, å e præjst va nøj skit tålen, som han hå væt hvæ tagen i lången ti.

Så bløv di da gyvt, å glå va di val sajt, ilival de sku dæ snår engen si epo dem, fu di hverken smilt te hinån helle kjærrestres nøj, de stanj e bojl vår, te dæ va nur dæ so, men di haj da gon å væt kjærrester i en femmesejs or.

No gik ed da ijen i jen suvtrav hjemaj fræ kjerck. E kusk slov skrald mæ dje pisk nok så profos. Så sor di så kam hjem, bløv di da ben „valkommen fræ kjerck“ å „teløk“ å folk bløv tån imued i e uddedar mæ brændvin å brør, lissom da di kam åm e mår, å engen fæk lov å kom endnen e dar far en haj fot si skjænk. Di næjst grajlefolk tov så hjem en stød.

Tri stanj helle sånter ve de lav ætte di va kommen fræ kjerck, skuld folk da te bovr å ha ojn. I den mellemstånj haj di ju gon å slonnered å præted å røjt nøj tobak, fot kafe en gång å va bløvn skjænked

i vessomda. No kam e dejn å folk så møy pæn, te di sku væ så gue å sæt se te bovr i e stustov. Dæ va dækked fir lang bovr, fu Kræn Volsen hår en stur stustov. E brojepar å e præjstkvon å den gammel dejnkvon va da snår bost, lissedan e brojekvonner å e brojepiger, men de tov enda nøj ti, endnen di ajer bløv sot. E kvendfolk var især krodden å fo gjent te 'ed, fu den jen vild ett sej ovest å den ån ekki heller.

Nodeda! Ennele bløv di da sot. E sop kam po e bovr. å e dejn rest se å så: Så ville vi læse et par ord“, å så tov han te ur: „Vort måltid vi beslutte nu —“ o. s. v. Så begynd folk å hov i se, fu di va ju no bløven bondsulten, di flejst a dem da. De tov ju en fi stånj, endnen di fæk åedt; men så va di osse så fumæst, manne jen, å mæ en mav så pommer å så trend, te jen ku knæk en lus po 'en. Dæ skuld da osse en orlig sæk te fur å rom nøj a hvæ slav a di manne rætter, fu føst fæk di sop, så sopkyd mæ peberruddeppels, så fæk di fesk å så stieg, å så røgrød å hvidgrød (di va da helles a rismiel) mæ flødder te di rø, å my te di hvid grød. Sa fek di da ennele kåg mæ gammel vin te e kvendfolk å rom te e Kålfolk. A kåg va dæ da tri-fir slaver, men to de bløv dæ da ett edt svå møy å, fu hvæ pot ju, som skik å brov er, si bojlgodt i si lomkle fur å ta ed mæ hjem te e bar heller e tjennestfolk. Ja, to e kålfolk ga ju e kvendfolk djes, da di ju ett vild ha e kåg i dje lom. Så takked e dejn fu mad å så løst han en bovrøn op å så en ræms åm, hvolæng folk sku blyv ve e bojll å hvafu gjævter di sku ha endno. No sang e dejn å nu fo å e gjæster dæ hæ salm: „Vort måltid er til ende—“. Da så e dejn haj så: „Velbekomme;“ så rest folk se frå e

bovr å begynd a tak fu mad e mand å e kuen, e go-furbovrkvendfolk, e skaferer, e brojepar, e bar, e kokkekvon å te ald e gjæjster.

E skaferer å e mand kam så å bar e bovr ud å e stustov å sot em udden e dar po e brov, åjer e øgs å e tæk; e guel bløv fejed, å e spelmænd begynd å spel op. No tov e præjst e broj å e brojgom e præjstkvon, å di danst så en bette stød, men så før e Præjstfolk e brojefolk te hinån, å så danst di sammel (De ska val sajt bety, te no sku di tov dans sammel e lyv igjemmel). Så var ed føst, te e dansen ret begynd. E kål tov e pigger, å mænd å kvonner va da osse mæ. Di danst så: vals å hamborre, tyrolevals, tyrolehopsa, tyrolerhamborre, jysk po næsen, skosk vals, galop, galopeng, la sjots, masfokke, dronningens lyvstøk, bettehamborre, bette Mætt, villeng å grød, valsefjane, Lottes dø, jen-, tov-, tri-, fir-, fem-, sejs-, ott-, å tøl-tur bodde epo långs å i firkant. Lissedant kjøbenhavnsk sejstur, ny å gammel otmandsdans, kontra, topped høn, tetop, pot i hul, trekanted sløjf, løstig svir, mel e kakel å e væg, fandango, russiskkavaleri, Hejlesensvals, krat-Lise, Mallebrok, sprengfukirt, svejs, russisk, e fynbo, nommer syv, e grøn-jegermars, drem, syvspreng, hopsak, pervals, tri- å firmandsril, rændlænder, hoftur, skomågerdans — å manne flir, som æ ett ka hov lig no. Si de bløv jo nær-ajted ved mennæt, endnen e dansen ræt kam igång; men så bløv di ju osse læng ve. I e davlstov, bettestov å sovkommer kam dær så nur te å spel kvot a hvem, dæ va ki å å dans. Di spelt så enten vest, lur, fied å maver, polskpas, mis, tri- hele firkvot — ja osse femkvot å flir ajer spel. Ud epo e næt ve en pas klok en tri-fir fæk hiel e fosamleng kafe; jen, tov,

fir, sejs å flir kopper te hvær. Å kafeponser (kafe mæ rom i, do vedd!) bløv dæ da tøld en fæl måd i folk å. Dæ var enkelt, dæ ku læ en fjovten-sejsten støkker rend nier åjer e væst, e bril vedd, hvant di ku fo plas te 'em! Sa bløv dæ da sjongen nøj ve di hær ponser, de va ett så sær de! De va ju mjest di ong kål å nur fo ajer, å de va mjest fæderlandsk visser, di sang. Nodeda! De var i e davlstov, te e kafe bløv skjænked, for ett a fostyr di, dæ danst. Dæ ku go fræ å te, lisom di vild.

Hær var 'ed osså, te dæ bløv ædt frokost, da di va bløven færre mæ å drek kafe. No bløv folk da stelt an, en tøl-fjovten-sejsten støkker å e gång, som de no ku fo plas te. No vånked dær en gu slomp dram, e skafer lent oller mæ å jong op; så hær var engen betrøk, hvæ ku fo ald de, en ku væ bat mæ. Dæ var især en sture, tyk gammel mand, en skryvver helle bråndfoved, helle hvans de no var, te han var, han ku slå en orlig slant i se, lisseval som han tov si gjævt å e kafeponser, den gång den ti var; men Do ska ett trov, te han bløv fuld, næj helesen tak! han sku nok ram måd å ett ta mir end han ku bær.

Da folk haj fot frokost hvæjen, så begynd e dans å e kvotspel ijen, som di haj sloppen. Nur a di nærest grajlefolk, dæ va ki å å vog hil e nætt, va gon hjem, å nur va kommen i sæng i e bojlgor, men di kam teste ijen, da de bløv då.

Da e klok bløv otte-ni, så kam dær en foskrækkelig stur bolle pons end po e bovr i e stustov, å så begynd e ponsdrekken; olle så sor bløv e fad tæmmed, far en bløv føldt ijen i en javhast. Så bløv dæ sjongen sang å viser, å e sme haj skjævt en vis, som han sang. Den va olle så skidt, men Kræn Volsen, dæ no

ett godt ka spændes mæ e sme, dæ nåk osse, kaskise!
 ær nøj en styv kannis, bløv vre po e sme, fu de, te
 dæ stov nøj åm Kræjstens manne pæng å hans stud.
 Æ ka no ett hov e vis, men de ka val osse gy lig møj.

Hør ekkons no, falel! Sa bløv dæhær ponsdreken
 da ve en gue støed, de va ett så sær. E kvendfolk fæk
 osse pons, men de var å en ajn slav, å hvem dær ett
 vild ha pons, ku fo kafe heller te. Om de va dengång,
 te e kvendfolk fæk sokkelade, ka æ snår ett hov, men
 jov de va nok! Si no va dæ ju nur å e kålfolk, dæ
 bløv nøj svirend, men fuld va dæ da engen dæ bløv,
 te æ trover. Sa vrøvlt di da op å e veg å nier å e
 stolper, sang å va så val tepas, te de va en løst. Dæ
 va osse en bøjker, Vellom Tøvsen hier han nok; da
 ret en speddelsk knejt å en konstig trejring å hør
 epo. Han gjov den gammel skryvverkun så gal, te de
 va en løst, fur han fæk fat po en hus a hinnes, hon
 haj hat a mæl ætter (hon haj hinner bendværk mæ,
 ska æ sej dæ!) å den gik han å gjov nøj komerri mæ
 å vild ha hat fuld a pons (han vest foræjsten nåk
 ett, hvis e hus var). Mur bløv da gal i hinne skrald,
 å de gjov ju unt var, fu no vild han drel en krom,
 da han fonam, han kund. Å do sku ha sitt te spel!
 Så va dær en mand, dæ før en fåle lång snak åm, te
 han vild kyr te Amerika mæ tov svånner, å så vild
 han bied i England å po e norvejst hjørn a Skot-
 land, fu dær tov han altir end te hans gue ven Jørren
 Krestoffersen; men i Amerika vild han besøg Kræn
 Kræn å ha en skip katøfler mæ sæ hjem, dær ett
 va syg. Ajs Pesen i Långvæjstegor, ham vil di drel
 mæ, te den gammel dejn ku kyvl ham øver e lå. Han
 vild ett val trov 'ed; men han var ilival rej, te e dejn
 han skuld føsøg 'ed. Så skuld han ha sme j åm e vojns-

då å vild ha å vedd, hvididavs han skuld kom. „To do ka ju kom, når e sul kommer“, så e sme. „E sul! ja såmti kommer e sul, å såmti kommer en ett“, så Ajs.

Nodeda! Da folk va færre mæ dæhær pondsrekken, så fæk di mælmad. Å dæ va da bodde fesk a ragn (e lævnenger å ald di manne stig fræ e hyvmoldti). Hvem dæ no ijen vild ha nu manne dram, ku fo 'em, men to jen ku jo osse blyv fri, vild en ek hå 'em, Si no var e klok da dromst te å blyv mejdå såval, å e dans tov så ve ijen, ja to hvans! to den haj ju snår alle væt hør op udden en stakked stånj å e gång. Hør ekkons no, falel! no va dæ ju nur å e hvodder, dæ bløv nøj tång, å dæ var endda osse jen svin, dæ slet ett ku styr si hue, å te sist mot han ud å spi, men de va da osse den jennest ve hil e brøllop, dæ fæk mir, end han ku styr. Di fæk ham i en seng, te folk sku hjem, å da han kam op, bløv han ju drelt en bette krom (ett så fale møj enda) mæ, te han kam op slitidavs.

Da de bløv hen aj mud avten, kam al e bovr end i e stustov ijen, å dæ bløv sot po te ajndåojn. Si no sku e brojepar ju væ di vegtigst gofubovrfolk. No fæk folk sødsop, fesk, stieg å kåg — ja di fæk ju da rismjelsgrød far e kåg; å no bløv dæ hværken løst te helle fræ bovr. Da e gjæster haj åædt å takked fu mad, så bløv di tri å e bovr tan ud, den støst bløv ståen, å så begynd e dans ijen; men ve e bovr i e stustov, å i e davlstov å bettestov bløv dæ skjænked pons; å da e klok bløv en otteni, kam e kafe, å så ku folk ju si, te nok var ed po ti, te di skuld te'n å aste hjem. Så ga di e speldmænd spelmandspæng (ve en pas tri mark hvædem), drak nøj kafe, let he møj lissom di ga hat, å så begynd di å ta hjem. Fu hvæ

vuvn, dæ kyr, blæst e spelmænd en stök udden e dar, lissom da di kam. Da e klok bløv ølle-tøl, var e bojl-folk tån aste hvæjen, å så haj e føstbojl (helle fram-bojl) end.

Ættebojl.

Søndå fuemejdå kam e bemand ijen å ba te ættebojl, å så sku vi ju rele endda te 'en ijen å begynd, dæ som vi slap. Si da e klok no bløv en femmesejs, begynd folk å kom, å da en bløv henve halott, va di kommen hvæjen. Så bløv folk da stelt an rojn åm e bovr lissom te e frambojl; men e brojefolk, dær åm e frejdå va bløvn spesked sammel, di sku da gyr opvartneng, to de fustå se.

Nodeda. Så da di ennele va bløven bost, — krodden va di relenak a fo te ed, — så kam e fad mæ di hær sød sop, som folk begynd a hov i sæ å, fu di va ju møj sulten, å så va di hværken præten helle nueden. No, e bygsop va val sajt gue nåk, men æ ær no et svår hægen ætte dihær varmt sirp, a dæfur od æ ett små manne å'em. Sin fæk vi nur stomper dø tosk å så en hjoer ænner å høns å kok å sturhøns, å æ trover dæ da bodde en gasi å en drågi å en ploddekok mæ, så gal, — å di va da osse dø, fu di va stjejt; — å sa va ed ju da helles åmentrent lissom te e føstbojl.

Da folk haj åædt å takked fu mad å dæ va tan å e bovr, så kam sætt Mosebog fram (den kalles helles osse Holmblads kattedekismus, fajns salmbog helles e bog mæ di sejs a trøje blår i). No gik ed da løs mæ en spellen kvot. Nur spelt åm nødder, ajr åm æbler, å de va da mjest e kvendfolk, ajr spelt brus helle kasino åm engen værdens teng. Men di fljest spelt helles åm di ræn skjellinger, men den skammele

Kræn Volsen, han vild ett gi folk pæng å spel åm, dem sku di siel ha mæ se. — Si så va dær da osse en hjovr a di ong, dæ ljejt helle gjov nøj raller a jen heller ajn slav, å di skrannied å gjov en fåle mirakkell.

Da de bløv hen ve en jennetov, så kam e kafe å hvans dæ no dær hõt te, dæ vandtes engen teng. Så bløv dæ drokken å sjongen a hvem dæ ku sjøng, å sin tov e kvotspel — helle hvans folk no slov e ti hen mæ — ve ijen. Men tov-stånj ætter bløv dær ædt melmad: smør å brø å vust å kyd å pøls å sødd kyd å kromegkager å kovrenger å sânter nøjj gue eddels. Brændvin bløv dæ da skjænked — ja æ trover i baljevvis. Da no e mælmad var ædt, å di haj drokken kafe ijen, så så folk „foval å manne tak“, å så va de fobi.

Æ ka relenåk ett hov, åm æ ha fotold dæ, falel, te e brojepar haj „gon ong folk te kjerk“ åm e søndå fuemejdå, helles ved do 'ed da no! Di kam regtig stovt kyren i Kræjstens ny fjeddervuvn, svenged op fur e stæt, å e kusk slov en stur skrald mæ si pesk.

Valkomst.

Ja to no fæk folk rov en stød te å hvil ud i, fu no skuld e brojefolk ju fløt te dje ny hjemmen; de var hen i den ajn end å e sovn, dær haj Kræn Volsen kjovt en fem tønnes gor å gien hans dætter. — Da så dæ va gon en femmesejs dav, å di ong folk va kommen te rov, så skuld dæ ju væ „valkomst“. De va no åm e ludå, te dehær bågend å e brollop sku vær. Folk bløv ju bøjen en pa dav farensti. Te e frambojl å e ættebojl va de ju e slejt å så en hiel hjovert å e sovnfolk, dæ va bøjen — ja, ja, to de fostå se. Te e ættebojl va dæ ju ett næ så manne som te e

sturbojl. Men no te e valkomstbojl, da var ed ju di næjst slejtnenger, men helles mjest å e grajlefolk dærhen, hva di ong folk sku bov. — Si kons no! Te e ættebojl va dæ no engen spelmand, som do val hår fonommen, men hær va bodde Ajs Krestjan å hans søn mødt, helles haj dær snår væt mån åm e bojl, å di tov imued folk bodde mæ klanett å huen. Di blæst å truttet fu hvær vuvn, dæ kam; å e pigbar (dæ skuld ju no mød mjest ong folk, dæ ku dans) — di ku napnåk hold dje fædder stel, så di va færre ve å trej hinån op epo e kal å e bien, såsnår di høtt e fjol å so Ajs Krestjan.

Nodeda! Så bløv folk ju tån imud mæ edels å drek-kels lissom no skik er, å som æ hår fotold dæ, så de ær dær ett nøj å hjadder åm. Hær ski ekkengång så møj skå ve hiele bojl, som da Niels Krestjan De vældt ve Høbjerrele, fo da rævn e tobak åm en kardus.

Ve dæhær valkomstbojl sodd dæ nu pigger å drak kafe, å di sodd å grent å gjov se te'en, men så fæk jen a dem en knald sokker i den gal hals, å så haj hon hotte nær kvælst. Så slavnest dje grennen noj krom; men de vår ek-så-læng, far e stronni va val øvvestajn, så bløv di lisså kålhøgen, som di var fa-rensti, å de var hiel spel å hør o dje hjadder å pjadder å dje prat.

De bløv da då å avten ijen, ennen folk tov hjem, å så var ed føst, te e bojl va fobi tegavns.

No! no ska æ val ha tak, fode, te æ hår fotold dæ dæhær? Ku æ ha fot hibsed mæ e vis å fot hold i'en, så skuld do ha fot den mæ, men de slov ett te. Foval.

S. Kr. Overgaard.

Vesløggaards Bøndergods og Inventarium 1651

Ved A. SØRENSEN

DA HR. N. SØDBORG her i Aarbogen 1911 behandlede Vesløggaards Historie, anførtes med Danske Atlas som Kilde, at Niels Rosenkrantz arvede Gaarden efter Faderen, Palle Rosenkrantz, ved dennes Død 1651. Det var nu Sønnen Børge¹⁾, der fik Gaarden, omend kun for en kort Tid, idet Faderens økonomiske Forhold var saa slette, at Sønnen nødsagedes til at gøre Opbud, hvorfor han lader Ridefogden paa Lundenæs, Laurits Brodersen, møde ved Viborg Landsting 3. December med en Jordebog samt en Registrering over Løsøret paa Vesløggaard.

At Situationen er truende, fremgaar af den Fuldmagt, hvormed Ridefogden udstyres, idet Rosenkrantz deri nærmere begrunder Opbuddet med, at han, efter at Arv og Gæld er vedgaaet, har faaet opsagt en anseelig Sum af Faderens Gæld til førstkommende 11. December. Beløbet, 7500 Rd., der er opsagt af Steffen Roedes Arvinger i København, er det ham umuligt at skaffe.

¹⁾ 1641 Hofjunker. 1654 Skibshovedsmand. Ved sin Død ²⁰/₁₀ 1657 var han Viceadmiral. Fik ²/₄ s. A. kgl. Bevilgning til at ægte Anne Cathrine Krag, med hvem han var beslægtet i 3. Led, men han døde før Brylluppet.

Selv om denne Sums Opsigelse var den øjeblikkelige Aarsag til det tunge Skridt, har Hovedgrunden sikkert været den samlede Gæld, der opgjordes til ialt 37.000 Rd., og som den gode Palle Rosenkrantz skyldte til en Række højst forskellige Personer (ialt 34) i Beløb fra 16 Rd. til nævnte opsagte Sum.

Det er nu ikke saa meget Gælden som Registreringen over Løsøret samt Jordebogen, der skal fremdrages, idet man der faar et udmærket Indblik i Gaardens hele Inventarium samt dens udstrakte Bøndergods.

Begge Dele, der findes i Landstingets Dombog C 1651, Blad 425 b, skal her gengives, dog i noget moderniseret Sprog.

I Fruerstuen:

I Egebord, 1 Svendebord med Skuffe, 1 Kistebænk med 3 Rum, 1 ottekantet Stenbord med Stenfod, 1 rødmalet Seng, 1 Skrin med Læderbund, 1 Slagbænk, 1 Bagstol, 1 Luterbænk, 1 Bænk for Svendebordet, 1 Træstol, 2 Stole betrukne med Læder, 2 Skamler, 1 udskaaret Hjortehoved med Takker, 1 rødt Skrin, 3 Messingkroge skruet i Væggen, 1 Pisk, 1 sort Klæde, 3 flammske Bænkedyner, 2 flamske Hynder, 1 sort Bænkedyne, 2 brune Hynder, 1 ottekantet Spejl af Ibenholt, 1 Messingspænde, 1 Kande med Sølvlaag, 1 Kobberkande, 1 stor Jernkakkellovn, 1 Jernildfork, 2 Jernildkløer, 1 Jernildskovl, 1 Jernildrager, 1 Fyrbækken.

I et Kammer i Fruerstuen:

2 Skrin med Breve vedrørende Gaard og Gods, 1 Skrin betrukket med Sælskind indeholdende Breve,

2 Stole, 1 Tønde med Krudt, 1 lidet Bord, 1 lidet Blikskrin, 7 Glas, 1 Glasflaske, 1 Skibskompass, 1 Træskammel, 1 liden tom Tønde, 2 Svabere, 3 Bøger, 2 store Dørlaase, 6 Par Dørhængsler, adskilligt gammelt Jerntøj.

I Kælderhalsen:

1 Røgelseskar af Kobber, 1 Tragt, 1 liden Lygte.

I Gangen mellem Fruerstuen og Sengekammeret: 1 hvidt Fyrreskab med Nøgle, 2 Krus, det ene sølvbeslaet, i Gangen indenfor 1 Natskrin med 1 Messingbækken.

I Sengekammeret:

1 Fyrrebord, 3 Stolpesenge med Himmel over, 2 Fodskamler, 1 liden grøn Seng; i det lille Kammer derved: 1 lidet Bord med Skuffe, 30 illuminerede Tavler, 1 lidet grønt Hus med Billede i, 1 Langtav, 1 liden Flaske, 1 Træskammel, 1 Skrin, 1 Fjerding, 1 Jernkakkelovn, 1 Bænk med Fodskammel, 1 opretstaaende Væv, 1 Haspetræ, 2 røde Fade, 1 Brødkar, 2 malede Bøtter med Laag, 1 malet Spand, 1 malet Bøtte, 3 smaa Buddiker, 3 Glas, 1 grøn Æske, 1 liden Otting med Laag, 4 Potter, 1 hvid Træfod, 2 Solde, 1 Knippelskrin, 1 liden broget Æske, 2 smaa Tønder, 1 Støvekost, 1 Kurv uden Laag, 1 Messingbækken.

Et Kammer inden for Sengekammeret:

1 lidet Bord, 1 gl. rødt Skab, 1 Træramme, 1 Lyskiste, 2 Tønder, 4 Øsekar, 1 Sold, 1 Brevskab, 1 smal Jernstang, 3 langhalsede Krukker, 1 liden Træskammel, 1 Vandspytte(?), 2 Knive, 2 smaa Væve, 5 Rensdyrtakker, 1 Stykke af en Elsdyrtak, 1 lidet Blikskrin.

I Fadeburet:

1 hvid Egekiste med Beslag, 1 rød Kiste med 3 Vaabener paa, 1 Kiste med 2 Vaabener paa, 1 Fyrrekiste med en rød Bænkedyne i, 1 Egeskrin, ubeslagen, 2 store, gamle Lygter, 1 stor forgyldt Maribo-Kande, 1 liden Lysekroner med 6 Arme, 1 Bakkelsejern, 3 Hampehegler, 5 Malmgryder, 2 Jerngryder, 1 stort Messingvandbækken, 1 Egeostekurv, 5 røde Træfæde, 1 Messingplade med 3 Jernfødder, 6 gl. Tønder, 2 gl. Fjerdinge, 1 gl. Jernkakkelovn, 1 Malesten, 1 grønt Træhus til at føre Kander i, 4 gl. grønne Stole, 1 Sigtepose, 2 Kurve, 1 Halmløb, 2 Rokker, 4 Garnvindere, 1 Knippelskrin, 6 smaa Rammer, 1 grøn Stol til at folde sammen, 1 Smørsøger. I Gangen til Fadeburet: 1 gl. Skab uden Dør.

Paa Loftet:

1 stort Sejerværk, 1 udhugget Stenskorsten, 1 Sigtekværn, 2 Kors at hænge Garn paa, 12 Stk. Asketræ.

I det vesterste Gæstekammer:

4 Himmelsenge, 1 ituslaet Stenbord med Træfod, 1 rød-malet Skab, 1 stor udskaaen Kiste med adskillige Jernvarer i, 1 Fyrrebord, 1 Egeskab med Breve i, 1 læderbetrukken Kuffert med Breve, 1 sort læderbetrukken Stol, 1 grønt Skrin med Breve, 1 sort beslaet Skrin med Breve.

I det øverste Gæstekammer:

1 Stenbord, 1 Himmelseng, 1 rød udskaaen Kiste, 1 Seng, 2 Læderstole.

Melkammeret:

1 gl. Brøggedel, 1 Brandjern, 1 Melbing (Kiste) med 2 Rum, 12 Sider Flæsk, noget tørt Fisk. Sengeklæder, som Nøglepigen har i Regnskab: 6 Bolsterdyner, 2 Olmerdugs Dyner, 8 Hoveddyner, 1 Dundyne, 1 Dundyne af skotsk Bolster, 1 Pude. Klæder til Folkenes Senge: Fogdens Seng: 1 Bolsterdyne, 1 Hoveddyne, 1 Dundyne. Pigernes Senge: 1 Hampedyne, 1 graa Bolsterdyne, 2 Hoveddyner, 2 Vadmelsdyner, 2 Sengeklæder. Sengeklæder i Ladegaarden: 3 Vad-

melsdyner, 3 Hoveddyner, 3 Par uldne Lagener. Linned, som Nøglepigen har at bruge: 11 Blaargarns Drejlsduge, 7 Drejls-servietter, 7 Svendeduge, 4 Blaargarnshaandklæder, 1 Par Hørngarnslagener, 1 Par Pudevaar, 6 Par Blaargarnslagener.

I Køkkenet:

10 Tinfade, 13 Tintallerkener, 1 Smørkande, 1 Smørbrik, 6 Kedler, 1 Malmgryde, 1 Kobberpote, 2 Kobbergryder, 1 Dørslag, 1 Rivejern, 1 Fyrfad, 2 Riste, 2 Kokkeknive, 2 Kedelringe, 1 Brandjern med 4 Skydestænger, 2 Par Lysestager, 1 Lysesaks, 1 Morter, 1 Messingstage til Svendebordet, 1 Messinghaandbækken, 1 Saa¹⁾, 2 Baljer, 1 Spand, 11 Trætallerkener, 1 Svendestob.

I den lille Kælder:

1 Bimpel med nogle Lispund Olive paa, 3 Pibekander.

I Saltkælderen:

3 Tønder Groffenbrad (Oksekød), 1 Fjerding Faarekød, 1 Fjerding Svineryg, 1 Fjerding Kallun²⁾, 3 Fjerdinger Smør, 1 gl. Kar med Salt, 4 Stenkrukker, 5 Trug.

I Svendekælderen:

3 Fjerdinger Smør, 1 Fjerding Byggryn, ½ Td. Havregryn, 1 Fjerding Sild, 1 Fjerding Torsk, 1 Lyseform, 15 Øltønder, 1 tom Standtønde, 28 Fjerdingkar, 1 Brændevinskedel, 1 Laasetønde.

I Mælkestuen:

42 Mælkebøtter, 4 Baljer, 1 Trefod, 1 Kerne, 1 Flødebøtte.

I Bryggerset:

1 Bryggekedel, 1 anden Kedel, Ølkar, 1 Kværn, 3 Løb, 2 Sælde³⁾.

1) En i den ene Ende aaben Tønde med 2 Ører, til at bære Vand i.

2) Tarme.

3) Dejgtrug.

I Borgestuen:

1 Fyrrebord, 3 Skamler, 1 gl. Fyrreskab, 1 lille Slagbord, 2 Sengesteder.

I Fogdens Kammer:

4 Musketter, 5 Bandolerer med Patroner, 2 gl. Borde, 1 gl. Ovn.

I gamle Borgestue:

2 Sengesteder, 1 Foldeseng; endnu findes i samme Stue, som Dynes Jensen, der døde paa Gaarden, tilhørte, 1 gl. beslaaet Skrin, 1 Hynde og nogle gamle Klæder.

I Stalden:

2 Sengesteder.

I Ørnehuset:

2 gl. Sengesteder, Vogne, Slæder og Plovredskab, 1 Postvogn med 3 beslagne Hjul og Hestetøj til, men ingen Kurv, 1 Stenvogn med Hjul, Reder og Stang, 4 Hjul til en anden Stenvogn, 2 gl. Reder dertil, 2 Par Hameler, 1 Kærre med 2 Hjul og Sele til, 2 Slæder, hver til 1 Hest, med Seler til 1 Slæde til 2 Heste, Plovredskab til 2 Plove. Jernvarer: 2 Stk. Jern, 2 Jernstænger til at bryde Jern med, 2 Jerngrebe, 3 Økser, 2 Nav, 1 Spade, 2 gl. Skæreknive, 1 gl. Hølé, 2 Hundelænker, 2 Par Plovjern, 2 Laase til Kornloftet, 1 Holdehage, 2 Lænker, 2 Hakker, 1 Fiskerbaad, Tredieparten i en Dybvod, 1 Jerntjæregryde, 1 Skæppe, 1 Kornharpe, 14 Hampe-sække. Smederedskaber: 1 Ambolt, 1 Bælg, 1 Forhammer, 1 Spærhage, 1 Tang, 1 Kulbørste. Tømmer alle Vegne: 33 Fyrrebjælker, 33 Stk. Fyrretræ, 6 Tylter Egestolper, 13 Ledder. Dette Tømmer er solgt til Peder Madsen, Lemvig, der har betalt det, og skal derfor følge ham. Endnu findes 6 Egestolper, 1 Tylt Nagletræ, 70 Fyrreplanker, 3 Tylter Lægter, 36 Stk. Eg- og Askefjæl, 14 Stager.

Paa Kornloftet:

6 Td. Byg af forrige Aars Avl, der var ringe, 5 Td. Havre af samme Avl samt 12 Td. anden Havre, 15 Td. Malt, 1 Jern-

kakkelovn, 4 Td. Mel. Af dette Aars Avl findes af Rug $1\frac{1}{2}$ Gulv, Byg $2\frac{1}{2}$ Gulv, Hø 3 Gulv, hvid Havre 14 Læs.

Kvæg og Fæ i Ladegaarden:

8 Køer, 3 Øxne, 2 Ungstude, 8 Aaringskalve, 1 Tyr, 2 smaa Kalve, 13 Svin, 2 Grise, 1 brun Hoppe, 15 Faar, 1 Vædder, 1 Vædderlam. Endnu findes af fremmed Kvæg til Opfedning, og for hvilket Foderløn er betalt: fra Peder Madsen i Thisted 10 Øxne, fra Kjeld Nielsen smst. 1 Okse, fra Borgmester Thomas Madsen smt. 6 Nød, fra Hr. Oluf i Øsløs 2 Nød, fra Peder i Søndergaard 4 Nød, fra Niels Nielsen i Bisgaard 4 Nød. Desuden findes af Øxne, for hvilke Foderløn ikke er betalt: 6 fra Erik Juel, 4 fra Kjeld Nielsen i Thisted, 2 fra Søren Odgaard, 2 fra Mads Jensen i Vesløs og 1 fra Peder Olufsen i Thisted.

I Gaardens Marker er saet 19 Td. Rug.

Jordebog:

Hannæs, Vesløs Sogn: Esholm, bortfæstet til Poul Møller, 2 Td. Byg, 1 Pd. Smør. Har Frihed nogle Aar for Ægt og Arbejde, men skal dog give Landgilde efter Fæstebrevet. Lille Esholm, Ove Mogensen iboer, 2 Pd. Smør. Lars Christensen paa Heden: 2 Td. Byg. Møllen, Poul Christensen iboer, 24 Td. Byg.

Vesløs By: Jens Sørensen: 23 Td. Byg, 2 Svin, 8 Td., 4 Skp. Havre Gæsteri. Gaarden er øde og siden lagt under Hovedgaarden. Niels Christensen: $6\frac{1}{2}$ Td. Byg, 1 Svin, 4 Td. 2 Skp. Havre Gæsteri. Søren Christensen: som forrige. Christen Jensen: 13 Td. Byg, 2 Svin, 8 Td., 4 Skp. Havre Gæsteri. Anne Nielsdatter: som forrige. Jens Christensen: som forrige. Niels Poulsen: $6\frac{1}{2}$ Td. Byg, 1 Svin, 4 Td. 2 Skp. Havre Gæsteri. Morten Kjeldsen: 7 Td. Byg, 1 Td. Byg Gæsteri. Oddegaard: Søren Jensen: 9 Td. Byg, 1 Svin, 4 Td. Havre Gæsteri. Boel og Gadehuse: Niels Jensen $11\frac{1}{2}$ Td. Byg. Peder Christensen: 2 Td.

Byg, 1 Td. Havre. Jens Christensen: 1 Td. Byg, 1 Td. Havre. Ugedagstjenere: Kirsten Christensdatter, Jørgen Christensen, Margrethe Nielsdatter, Christen Jensen, Christen Mortensen, Dorthe Andersdatter, Jens Boelsen, Karen Christensdatter, Margrethe Boesdatter og Peder Andersen.

Øsløs Sogn, Bisgaard: Bunde Nielsen: 12 Td. Byg, ½ Td. Smør. Bruger ogsaa et Bundgarnstade i Fjorden. Christen Nielsen: 5 Td. Byg, 1 Pd. Smør, 4 Td. Havre Gæsteri. Poul Jensen: 8 Td. Byg, 1 Svin, 4 Td. Havre Gæsteri. Thomas Broen: som forrige. Christen Pedersen: 5 Td. Byg, 1 Pd. Smør, 1 Svin, 4 Td. Havre Gæsteri. Jens Jensen: som forrige. Søren Jensen Morsing: som forrige. Terkel Pedersen: som forrige. Laurids Nielsen: som forrige. Christen Christensen Toudal: som forrige. Christen Christensen: som forrige. Boel og Gadehuse: Niels Mogensen og Christen Jensen: 2 Td. Byg, 1 Td. Havre. Christen Nielsen Præst: ½ Td. Byg. Disse gør ingen Ugedagstjeneste. Søren Hansen Spillemand: 1 Dl. Johan Plomes i Rolighed, forarmet: 1 Dl. Kirsten Ibsdatter: 1½ Dl. Thomas N.: 1½ Dl. Anders Jespersen Kremer: 1 Dl. Christen Rasmussen Kremer: 1 Dl. Niels Jensen: 2 Dl. Mads Tyresen Nielsen: 1 Dl. Christen Skrædder: ½ Dl. Peder Pedersen og Jens Erichsen gør Ugedags- og Løbetjeneste.

Arup: Niels Michelsen og Thomas Christensen: 8 Td. Byg, 1 Svin, 4 Td. Havre Gæsteri.

Tømmerby Sogn: Frands Pedersen: 8 Td. Byg, 18 Mark Smør, ½ Svin, 1½ Dl. Gæsteri. Jens Christensen: 8 Td. Byg, 18 Mark Smør, ½ Svin, 1½ Dl. Gæsteri. Søren Christensen, Gadehusmand: 2 Dl., er fri for Arbejde. Klodegaard: Christen Jensen: 4 Td.

Byg, 1 Svin, 1 Gaas, 2 Høns, 1 Dl. Gæsteri, 1. Øg saa god som 6 Dl. Højstrup: Christen Mogensen: 8 Td. Byg, 1 Svin, 6 Td. Havre Gæsteri. Frands Ibsen: 2 Td. Byg, 2 Mark Gæsteri. Dalsgaard: Mads Sørensen: 10 Td. Byg, 1½ Pd. Smør, 1 Svin, 10 Mark Gæsteri. Frøstrup: Poul Møller: af en Vejrmølle 2 Mark. Gregers Christensen: 1½ Mark, 4 Sk. Poul Møller: af et Hus 1 Mark samt 2 Rd. i Arbejds- og Løbepenge. Rødbro: Christen Jensen: 2 Pd. Smør, 1 Fole. Lille Rødbro: Mads Pedersen: 1 Pd. Smør, 1 Dl. Gæsteri, øde.

Lild Sogn, Nørklit: Just Eskesen og Laurids Ibsen: 1 Fjerding Smør, ½ Svin, 2 Mark Gæsteri. Skadhauge: Peder Thomsen: af et Hus 8 Sk. Christen Christensen: 8 Sk.

Vust Sogn og By: Christen Jensen: 1 Pd. Smør.

Klim Sogn, Odde: Peder Jensen og Sone Jensen: ½ Pd. Smør, 1 Svin, 4 Mark Gæsteri. Vester Thorup: Christopher Christensen: 6 Td. Byg, 1 Pd. Smør., 1 Svin, 1 Faar, 1 Lam, 1 Gaas, 2 Høns, 4 Mark Gæsteri.

Østerild Sogn og By: Germand Christensen: 11 Td. Byg, 1 Td. Havre, 1 Svin, 1 Nød, 1 Dl. Gæsteri. Jens Christensen og Bertel Christensen: 12 Td. Byg, 2 Td. Havre, 1 Svin, 1 Nød, 2 Gæs, 2 Dl. Gæsteri. Aage Madsen: 8 Td. Byg, 10 Skp. Havre, 1 Svin, 1 Nød, 2 Gæs, 5 Mark, 5 Sk. 1 Alb. Gæsteri. Endnu giver han af Christen Nielsens Bolig 4 Td. Byg. Svenning Jensen: 6 Td. Byg, 1 Svin, 1 Lam, 2 Gæs, 2 Høns, 2 Skp. Havre, 4 Snese Aal, 6 Td. Havre Gæsteri. Spanggaard: Christen Lauritsen: 8 Td. Byg, 1 Pd. Smør, 1 Svin, 1 Nød, 1 Lam, 2 Gæs, 8 Td. Havre Gæsteri. Boel og Gadehuse: Bertel Oluf-

sen: 2 Td. Byg. Peder Brorsens Hustru: 1 Mark. Af Mads Fogeds Hus: 1 Mark. Jens Kjeldsens Hustru: 1 Mark. Maren Christensdatter: 1 Mark. Anders Pedersen af 2 Gadehuse: 2 Mark. Karen Larsdatter: 1 Mark. Anders Christensen: 1 Mark. Tovsig: Niels Christensen: 1 Fjerding Smør, 1 Svin, 1 Fole, 8 Gæs. Mads Jensen: som forrige. Christen Pedersen af 2 Gaardes Ejendom, øde: 1 Td. Smør; Engene er lagt under Vesløggaard, og Agerjorden er for det meste øde af Sandflugt.

Tved Sogn, Sønderby: Christen Christensen: 3 Td. Byg, $\frac{1}{2}$ Svin. Skinnerup: Jens Bertelsen: 3 Td. Byg, 1 Svin, 3 Mark Gæsteri; af 1 Hus: $1\frac{1}{2}$ Mark og 4 Sk.

Vixø: Christen Andersen: 2 Td. Byg, 2 Mark Gæsteri. Michel Christensen af 1 Hus: 24 Sk. Niels Nielsen af 1 Hus: 24 Sk.

Kettrup Sogn, Øslev: Laurits Gregersen: 6 Td. Byg, 1 Pd. Smør, 1 Svin, 6 Mark Gæsteri. Skal give Penge for Landgilde, men gøre Ægter, 16 Rd.

Kollerup Sogn, Fjerritslev: Niels Jespersen: 2 Td. Byg, 2 Mark Gæsteri. Laurits Nielsen: 2 Td. Byg, 2 Mark Gæsteri.

Mors, Solbjerg Sogn og By: Thomas Poulsen og Mads Nielsen: 13 Td. Byg, 6 Td. Havre, 1 Svin, 1 Nød, 1 Gaas, 2 Høns, 5 Snese Aal, 12 Mark Gæsteri. Peder Christensen af 1 Hus: 24 Sk.

Vendsyssel, Ingstrup Sogn, Havgaard: Christen Nielsen: 9 Td. Byg, 1 Pd. Smør, 1 Nød, 1 Svin, 1 Gaas, 2 Høns, 8 Mark Gæsteri. Borup: Christen Jensen: 8 Td. Byg, 1 Pd. Smør, 1 Svin, 1 Gaas, 2 Høns. Skulsmark: Maren Ibsdatter: 1 Mark. Alstrup: Peder Nielsen: 3 Td. Byg, 1 Svin, 1 Gaas, 2 Høns,

3 Mark Gæsteri. Peder Andersen af 1 Hus: 1½ Mark. Boelskifte: Jens Olufsen af 1 Hus: 1 Mark.

Himmersyssel, Ullits Sogn og By: Peder Sørensen og Niels Sørensen: 1 Ørt Rug, 1 Ørt Byg, 1 Ørt Havre, 1 Svin, 1 Gaas, 2 Høns, Engpenge 15 Sk., Kopenge 1½ Mark, Gæsteri 1½ Mark.

Alstrup: Erik Sørensen: 15 Skp. Rug, ½ Svin, 1 Gaas, 2 Høns, 3 Mark Gæsteri.“

Med denne Forretning var Godset gaaet ind i en Nedgangsperiode. Ved Indsendelse af de af Rente-kammeret fordrede Jordebøger 1660—62¹⁾) fremsendes hele fire fra Vesløgsgaard uden dog at omfatte alt det foranførte Gods, og viser tillige de forvirrede Ejendomsforhold. Den 1. Jordebog, dateret Thisted 2. April 1661, er udstedt af Maren Nielsdatter, salig Kjeld Nielsens, omfatter kun Oddersbøl i Hjarde-maal Sogn og 1 Bol i Skinnerup i Tved Sogn. Den 2., dateret Vesløgsgaard 19. August 1662, er udstedt af Maren Sørens datter, salig Poul Holsts, omfatter kun 1 Bol i Vust og Koldsgaard i Øsløs Sogn samt af „Indførsel og Forleningsgods“: 1 Boel i Øsløs, 1 Boel i Frøstrup og 1 Boel i Vust. Paa Vesløgsgaards Grund og Ejendom anføres af Hartkorn 8½ Td., 1 Skp. og 1 Fdk. samt 1 Gaard i Nørklit, 1 Gaard i Vesløs samt 1 Gaard i Aggersborg Ullerup. Den 3., ogsaa dateret 19. August 1662, er udstedt af Niels Holst paa egne og Søster, Kirsten Poulsdatters Vegne, omfatter deres Faders, Poul Holsts „efterladte Gældsfordring“: 1 Boel i Lund i Lild Sogn, 2 Boel i Nørklit, 1 Gaard og 1 Boel i Vust, 2 Gaarde i Vesløs og 1 Gaard i Tømmerby; af Kirsten Poulsdatters

¹⁾ Vejledende Arkivregistratur II, S. 30.

Gods: 1 Selvejergaard i Holme samt 1 Hus i Vust. Den 4. Jordebog, dateret 29. August 1662, udstedt af Mads Sørensen i Nørholm, til hvem efternævnte Gods for Gæld var udlagt ved Likvidationen efter Erik Juel 19. Juni 1657: 1 Gaard i Klim, 1 Gaard i Faarbæk, 1 Gaard i Vester Thorup, 1 Gaard i Ulle-
rup, 1 Gaard og 1 Gadehus i Vust samt 1 Gaard i Bulbjerg Klit.

Dette var altsaa Resten af Herlighederne, der yderligere var formindsket 1664, da Matriklen nævner foranførte Maren Nielsdatter og Maren Sørens datter som Ejere af Vesløgsgaard, paa hvis Grund nu kun nævnes en næsten øde Vejrmølle samt 2 smaa Boliger.

SAGN FRA THY

Samlede af K. ANDERSEN.

Spøgeriet ved Momtoft.

PAA MOMTOFT Nord for Thisted levede der for mange Aar siden en Herremand, der var saa ond, at han efter Døden ikke kunde finde Fred i Graven. Han gik igen, og derfor maatte Sognets Præst til at mane ham ned i Jorden, hvilket først lykkedes efter en haard Kamp med Spøgelset. Stedet, hvor Herremanden blev manet ned, vises endnu et Stykke fra Gaarden, hvor der altid i Græsset er en grøn Busk.

Her er det ikke godt at gaa forbi ved Nattetid, da det stadigt spøger der. En Gang væltede en af Gaardens Ejere her med sin Vogn; han knækkede Halsen, og da han blev fundet død, laa han med Hovedet ind i den grønne Busk.

Nord for Momtoft var der for nogle Aar siden et Led med to høje Sten som Ledstolper. Dette Led kaldtes „Sætriksled“, og her spøgede det. Syd for Gaarden var der et lignende Led med høje Sten. Disse Sten blev ført til Thisted, hvor de nu staar som Portsten ved Søndre Kirkegaard.

(Martin Andersen, Vandetgaard).

Guldkareten fra Nebel.

I Nebel boede der i gamle Dage en Herremand, hvis unge Frue var meget pragtelskende. Herremanden gav gerne efter for hendes Ønsker, og da hun forlangte en Guldkaret, fik hun den, og med den kørte hun paa Besøg i Omegnens store Gaarde.

En Dag var hun med en Karl som Kusk kørende til Søgaard i Nors. Da de kørte hjemefter, var det mørkt, og Karlen tog fejl af Vejen og kom ud over Heden. Fra Toppen af en stejl Skrænt styrtede Kareten ned, og saavel Fruen som Kusken og Hestene blev dræbt.

Herremanden sørgede meget over Ulykken, og han lod sin Hustru begrave med Kareten i en Høj, der ligger i Skellet mellem Strubesigs og Skaarupgaards Marker. Det har hændt, at Folk ved Nattetid har set Kareten komme kørende ud af Højen, hvorfra den triller ned og forsvinder.

(*Mads Nebel, V. Vandet*).

Skatten i Nørtorp Enge.

Et gammelt Sagn fortæller, at der et Sted i Nørtorp Enge ligger en stor Skat begravet. Paa den gamle Herregaard levede der en Gang for flere Hundrede Aar siden en Herremand, der var meget rig; han havde kun en Søn, som han alene levede for.

En Dag var der Gæstebud paa Borgen, og alle var saa optaget deraf, at ingen havde lagt Mærke til, at Drengen var forsvundet. Der blev stor Staahej, og alle maatte ud og lede efter ham; hver Krog blev eftersøgt uden at Drengen fandtes. Tilsidst, da man næsten havde opgivet at finde ham, fandt man ham liggende død i Engen.

Den ulykkelige Fader samlede alle sine Kostbarheder sammen og gravede dem ned, hvor Drengen var fundet. Saa bad han til Gud, om han vilde lade Vandene stige og skjule ham og Skatten, for nu havde han jo ingen Arving til sine Rigdomme. Vandene steg, skjulte Herremanden og Skatten, og da Vandet, efter at Aarhundreder var gaaet, igen sank, var der ingen, der vidste, hvor Skatten var gravet ned.

Skatten i Støvlen.

En Gang strandede et rigt ladet Skib ud for Vegebjerg syd for Klitmøller. En Ridder fra Nystrup mødte med sine Folk og plyndrede Skibet og tog blandt andet en Del Guld og Sølv med sig, som han gemte i en Støvle, da han ikke havde noget bedre at gemme det i.

Skipperen og hans Folk, der havde reddet sig fra Skibbruddet og havde fjernet sig ind i Landet, kom imidlertid tilbage og saa Røverne fjerne sig med Sagerne. Søfolkene var velbevæbnede, og de satte efter Ridderen og hans Folk og naaede dem paa Vegebjerg. Ridderen gemte Støvlen i noget Krat og hjalp sine Folk med at drive Søfolkene tilbage. Dette lykkedes ogsaa, men da Kampen var endt, var det umuligt at finde Støvlen med Kostbarhederne.

(Murer Lundbæk).

Da der skulde vælges Fører til Vikingefærden.

Neden for Vegebjerg, den nordligste Del af Bakke- draget i Nystrup Plantage, vest om Vandet Sø, er der et Sted, der kaldes Sandodde Sande. Efter Sagnet laa der her en Gang en Vikingerede, hvor der boede en Søkonge, der har givet Navn til Bakken.

Sædvanligt om Foraaret samledes Vikingehøvdingerne fra Egnen omkring Vandet og Nors Sø for at vælge en Fører til Togtet og Valget, der gerne gik paa Omgang, stod som Regel i den tidligere Førers Gaard.

Det Aar skulde Valget foregaa ved Sandodde, og ved Foraarssolhvervs-Festen, umiddelbart før der skulde drages ud, mødte man op paa Gaarden. Nu var det gerne Skik, naar Valget havde fundet Sted, at der blev holdt Gilde i tre Dage. Denne Gang fik Gildet begyndt, før Valget blev truffet, saa der blev Uenighed om, hvem der skulde have Hvervet, der gav en ekstra Part. Da det var et særligt lovende Togt, man stod overfor, vilde de alle være Fører.

Der blev da stillet det Forslag, at en Kapsejlds paa Vandetfjorden skulde afgøre Stridsspørgsmaalet, og det blev Vikingen fra Vilsbøl, der vandt. Men bagefter blev det hævdet, at han havde snydt ved ekstra Sejlføring. Det Aar kom de ikke afsted paa Vikingetogt fra den Egn.

(Mads Jensen, V. Vandet).

Den onde Frue paa Nebel.

For mange Hundrede Aar siden ejedes Nebel af en Adelsfrue, der var meget grusom overfor sine undergivne Fæstebønder, hvis de ikke kunde betale deres Fæsteafgift. Saaledes lod hun en Bonde, der var kommen i Restance, pine til Døde. De øvrige Fæstebønder paa Godset hævnede ham ved at overfalde Gaarden og slaa den onde Frue ihjel.

Rytterne fra Nystrup.

I lyse Nætter kunde de Gamle undertiden se to

Ryttere, der i fuldt Firspring red ud fra Gl. Nystrup mod Svin Hove ved Søen, hvor de forsvandt.

(*Kristen Nystrup, Nystrup*).

Skatten ved Helligkilde.

Om den hellige Kilde ved „Helligkildegaard“ paa Thyholm fortæller Sagnet, at de Penge og Kostbarheder, der blev skænket af de besøgende ved Kilden, blev samlet til en stor Skat, som er gravet ned i en lille Høj tæt ved Mølledammen. Naar Helligkildegaard er brændt tredie Gang, kan Skatten hæves og bruges til at rejse en ny Gaard for. Helligkildegaard har været brændt to Gange.

(*Søren Krabbe, Helligkilde*).

Den tyske Krigskasse betalte „Ørum“.

Om en af de gamle Ejere af Ørum fortælles der, at han var Tysker, og at han var kommen her til Landet, fordi han var flygtet med den tyske Krigskasse. For Kassens Indhold købte han den gamle Herregaard.

(*Mads Jensen, Ø. Vandet*).

Den nedmanede Herremand.

Paa Loftet af Stuehuset ved Ørum staar der en lille flad Sten af Form som en Gravsten. Sagnet fortæller, at hvor Stenen staar, er en tidligere Ejer af Gaarden blevet manet ned, da han ikke kunde lade være med at gaa igen efter sin Død. Hvis Stenen flyttes, betyder det Uheld for Ejeren.

(*Chr. Guld, Gl. Ørum*).

Løngangen ved Vestervig Kloster.

Det fortælles, at Munkene paa Vestervig Kloster

havde ladet mure en Løngang fra Vestervig Kloster helt ud til Kappelgaarden i Adbøl, hvor nogle Nonner var installeret.

De uhøviske Trolde

Ved Oddershede i Skovsted ligger en Høj, der tidligere har været beboet af Trolde. Disse Højfolk havde for Skik at gaa ind i Gaarden og spise Maden fra Folkene, og naar de var færdige, bar de sig uhøvisk ad ved Fadene. Men en af Gaardens Karle var synsk og kunde se dem, og da en Dag igen en af Troldene var uartig, gav han ham med sin Kniv en Flænge i Bagdelen. Siden saas Troldene ikke mere paa Gaarden, man mente, de var flyttet til en anden Egn.

(Niels Sørensen, f. i Kjelstrup).

Galgehøje i Hillerslev.

I Hillerslev ligger en Klynge Høje, der kaldes Galgehøje, og her holdt Troldtøj til i gamle Dage. Den Mand, der ejede Højene, fandt, at det var urimeligt, at saa megen Jord laa hen til ingen Nytte, og saa gav han sig til at pløje ind i dem, for med Tiden at faa dem jævnet.

Det vilde Højfolkene imidlertid ikke finde sig i, og da Manden om Aftenen kom ud i Stalden for at fodre Hestene, blev han tiltalt af en lille Mand i graa Klæder. Trolden truede Manden paa Liv og Ejendom, om ikke han holdt inde med at pløje ved Højene. Gaardmanden hævdede, at Jorden var hans og at han kunde gøre med den, som han fandt passende, medens Trolden sagde, at Højene hørte hans Folk til og havde gjort det i mange Hundrede Aar,

og ingen skulde uhindret ændre ved Højene, og hvis den Skade, der var sket, ikke blev ordnet tilbage straks, skulde Gaardmanden ikke faa Fred i sit Hjem hverken Dag eller Nat.

Gaardmanden vilde dog ikke lade sig noget sige af Højfolkene, og Dagen efter gik han igen igang med at pløje løs af Højene. Men saa brød alle onde Aander løs over Gaarden. Næste Nat var alt vendt op og ned i Stald og Lade, om det saa var Gaardens store Tyr, havde den faaet Hovedet vredet om, saa Hornene vendte op og ned.

Spektaklet fortsattes, og Konen i Gaarden fik Manden til at holde inde med Pløjningen. Om Natten kom den graa Mand ind i Stuen og satte sig ved Langbordet og sagde til Manden, der laa i Alkoven: „Naa giver du dig nu?“ Manden gik nu ind paa at gøre Højene istand, saa de laa som forhen, og lade dem være i Fred for Eftertiden. Det Løfte blev holdt, og siden havde man ingen Ubehageligheder af Højfolkene.

(Niels Svendsen).

Hils Jafet.

En Mand fra Hou ved Sennels havde en Dag været en Tur i Thisted. Da han kørte hjemefter, var det blevet mørkt, hvad han ikke var saa glad for, da han skulde passere en Høj, hvor der boede Troldfolk.

Da han var ud for Højen, var der en, der smed noget i Vognen til ham og raabte: Hils (her nævntes Navnet paa en Mand, der var død for mange Aar siden) og sig, at Jafet er død“.

Manden blev meget forskrækket og piskede paa Hestene og var snart hjemme. Da han undersøgte

Vognen, fandt han der en død Kat. Han troede fuldt og fast paa, at det var Højfolkene, han havde været i Kast med, og siden turde han ikke køre forbi Højen efter Mørkets Frembrud.

(*Martin Andersen*).

Troldene blev vrede.

Tæt ved Vejen, der gaar fra V. Vandet til Sjøring, ligger der i Plantagen en Høj, der kaldes Troldhøj. I gamle Dage boede der Trolde i Højen, men de var fredelige og stod paa en god Fod med Egnens Folk, som de gjorde mange Tjenester.

Disse Højfolk ejede Guldtenne, paa hvilke de kunde spinde Guld; en Del af dette forærede de bort til Egnens Folk, der til Gengæld bragte dem Uld og Hør; hvoraf de kunde spinde mere Guld. Et Aar slog Hørhøsten fuldstændig fejl, og Ulden blev saa dyr, at ingen kunde nænne at give Højfolkene noget. Herover blev disse saa fornærmede, at de for at hævne sig fremkaldte Sandflugten. Sandet ødelagde dog ogsaa Højfolkets Ejendom, saa de selv maatte flytte fra Egnen.

(*Murer Lundbæk*).

Den hvide Dame ved Ravnsrende.

Ved Ravnsrende i Vang gaar der ved Nattetid en hvid Dame, siger Sagnet. Det fortælles, at det drejer sig om en ung Kvinde, der har druknet sit Barn dér og nu ikke kan finde Fred i sin Grav.

(*Murer Lundbæk*).

Lys ved Højen.

Ved Gokkehøj i V. Vandet stod der Lys om Nat-

ten, fortalte en gammel Kone. Hendes Far havde fortalt, at der var et Sagn om, at der fandtes Guld i Højen. Ved Grusgravning fandtes der for et halvt Hundrede Aar siden en smuk Halsring af Guld, der indbragte sin Finder en stor Sum Penge. Dem fik han dog ingen Glæde af, han drak dem alle op, saa Højfundet bragte ham kun Ulykke.

(*Katrine Vilsbøl*).

Oles Hule.

I Nystrup Plantage syd for Ørhage ud mod Havet findes der en Kløft, der kaldes Oles Hule. Her ud for strandede en Gang et norsk Fartøj. Skipperen, der hed Ole, lykkedes det som eneste reddede at komme i Land. Men nogle Kystboere, der vilde plyndre Skibet, slæbte ham op i Kløften, hvor de dræbte ham og begravede Liget dybt i Sandet efter at have plyndret ham.

Ole har ikke fundet Ro i sin Grav, for hvis nogle sent om Aftenen passerer Stedet, løber han efter dem, og de, der har oplevet det, kunde tydeligt høre, at Vandet skvulpede i hans store Søstøvler.

(*Martin Andersen*).

Den hvide Jomfru fra Rakkeby.

Ved Vester Aalevand mellem Vang og Vangsaa gaar der ved Nattetid en hvid Jomfru. Herom fortæller Sagnet, at det er en ung Jomfru fra den nu i Sandet forsvundne Rakkeby, som har druknet sig dér, og som Straf derfor nu maa gaa igen.

For mange Aar siden laa der i Rakkeby en stor Gaard, der hed Kokkedal. Manden og Konen, der ejede Gaarden, havde kun en Datter, men havde des-

uden taget en forældreløs Dreng til sig. Da de to Børn blev voksne, blev de Kærester og skulde giftes. Det blev ikke til noget, da Karlen skulde med i Krigen, hvilket Pigen tog sig meget nær; hver Dag gik hun op paa en høj Bakke for at se, om han da ikke kom tilbage.

En Dag, hun stod deroppe og spejdede efter ham, saa hun en Rytter, der i strakt Galop var paa Vej til Gaarden. Hun troede, det var Kæresten, og løb ham i Møde for at byde ham Velkommen hjem. Hun saa nu, at det ikke var den ventede, men en fremmed. Han fortalte, at han var en af Vennens Kammerater, han kom med det triste Budskab, at hendes Fæstemand var faldet i Krigen, og han skulde nu bringe hende den sidste Hilsen.

Pigen blev saa fortvivlet, at hun søgte Døden i Aalevandet, og for den Sorg, hun gjorde sine Forældre, maa hun nu stadig ved Nattetid søge ned til Vandet.

(*Murer Lundbæk*).

Den hvide Dame i Kronens Hede.

I den Del af Kronens Hede, der kaldes Store Heden, gaar der ogsaa en hvid Dame, siger Sagnet, uden dog at fortælle, hvorfor hun gaar der. Der er en skummel Lavning der, og mange er ikke glade for at færdes der ved Nattetid. En Gang var en Mand fra V. Vandet paa Besøg i Vang, og da han sent paa Aftenen skulde hjemefter, dristede han sig dog til at gaa over Heden.

Da han kom til Stedet, hvor den hvide Dame skulde færdes, opdagede han i Mørket noget hvidt, der kom ham i Møde. Han blev ude af sig selv af Skræk og

løb alt, hvad han kunde, men han faldt i et Hjulspor, og i et Nu var den hvide „Dame“ over ham og dunkede ham kraftigt i Ryggen. Han blev nu klog paa, at Damen var en ond Vædder, der stod tøjret i Heden, som nær havde skræmt Livet af ham.

(*Murer Lundbæk*).

Fruebjerg.

I Store Heden i V. Vandet ligger der to store lyngklædte Bakker, der er adskilte af en dyb Kløft. Her har en Frue fra Herregaarden Nystrup mistet Livet i en Snestorm.

Sagnet fortæller, at en Gang havde Fruen fra Nystrup været paa Besøg i Sandgaarde; det var midt om Vinteren, hvorfor en af Gaardens Karle kørte hende dertil i Kane. Om Aftenen paa Hjemturen blev der Snestorm, og i det vildsomme Terræn kørte Karlen vild.

De kom til at holde i Læ mellem to høje Bakker, som ingen af dem dog syntes at kende. De holdt længe stille for at orientere sig, og Karlen tog da Bjælden af den ene Hest og bad Fruen ringe med den, saa vilde han prøve at finde tilbage til Vejen. Karlen forsvandt i Snefoget, og Fruen ringede da ogsaa af og til med Bjælden, men blev snart træt deraf, og da hun var forkommen, faldt hun i Søvn.

Ved Daggry kom Karlen til Nystrup, og Gaardens Mandskab kom ud og lede efter Fruen og fandt ret hurtigt hen til Kanen, hvor Fruen sad og var død. Begge Hestene var blevet paa Pladsen; de var endnu levende, da de blev fundet, men døde kort efter. Siden kaldtes Stedet for Fruebjerg.

(*Mads Jensen*).

Kaastrup Kirke.

Om Kaastrup Kirke, der ligger ved den gamle Fjordbrink, fortæller Sagnet, at en Gang var en ung, rig Jomfru ombord paa et Skib, der kom i Havsnød. Hun gav da Gud det Løfte, at blev hun reddet, vilde hun bygge ham en Kirke ved det Sted, hvor Gud vilde lade Skibet lande.

Skibet blev virkelig ogsaa reddet og drev i Læ ved Kaastrup Strand. Jomfruen holdt sit Løfte, og saaledes fik Kaastrup sin Kirke.

(Mads Jensen).

Søkongen i Ørgaard.

I Ørgaard ved Nors Sø boede der for over Tusind Aar siden en Søkonge, der kom i Strid med tre Søkonger fra Hov Fjord. Disse krævede ham til Regnskab og vilde slaas med ham. Han sendte imidlertid Bud til dem, at da det var Foraar og han skulde paa Togt til det vestlige, havde han ikke Tid til at slaas med dem da, men til Efteraaret, naar han kom hjem, vilde han gerne prøve Kræfter med dem.

Da han om Efteraaret kom hjem fra Englandsfærden, hvilte han og hans Karle sig i mange Dage „ved Flæsk og Mjød“ og sendte saa Bud til Østfjorden til de tre Vikinger der, at nu kunde de bare komme an alle tre, for nu var han og hans Karle parate til Kampen. En Dag mødte de saa med deres Folk ved Ørgaard, men Manden dér og hans Karle klarede sig let overfor den tredobbelte Styrke.

(Mads Jensen).

Vikingen i Ballerum.

Ved Ballerum boede der i gamle Dage en Viking,

der hed Terkel, som var frygtet over det ganske Thy. I Stedet for som de andre Vikinger at drage paa Togt til fremmede Lande, levede han højt ved i de andre Mænds Fraværelse at plyndre deres Gaarde. Et Efteraar, da de thylandske Vikinger vendte hjem fra det fremmede, fandt de, at Terkel igen havde været paa Spil. Da drog de ned til Ballerum og satte en Stopper for Røverierne ved at dræbe Terkel og hans Bande og jævnedes hans Gaard med Jorden.

(*Mads Jensen*).

Lindormen i Kløv Bakke.

Sagnet fortæller, at der ligger en stor Lindorm gemt under Kløv Bakke. Den er saa mægtig, at dens Hale ligger helt hen under Bro Mølle, som er bygget lige over den. Naar Lindormen en Dag tager Halen til sig, synker Bro Mølle.

(*Martin Andersen*).

Den blaa Dame i Boddum Bisgaard.

I Boddum Bisgaard er der i Staldens vestre Gavl indmuret en firkantet Sten med udhugne Menneskehoveder. Sagnet fortæller, at der ved Nattetid kommer en blaa Dame gaaende fra Kirken dertil for at kysse Hovederne.

(*Carl Sørensen, Boddum Bisgaard*).

Tvekamp mellem Søkonger.

En af de mest krigeriske af Søkongerne boede ved Sjørring Sø. Han laa ofte i Strid med sine Kolleger i Nabolaget, saaledes en Gang med en Søkonge, der havde sin Gaard ved Vandet Sø, hvor Vandetgaard nu ligger. Striden førte til, at der blev bestemt en

Tvekamp mellem de to Søhaner, og den fandt Sted paa en lille Holm tæt ved Vandetgaard, under Overværelse af de to Kæmpendes Skibsbesætninger. Kampen endte med en Sejr for Sjørringkongen, og han tog den andens Ejendom og Gods og sendte sit Kvæg over til Græsning ved Vandet Sø.

En Tid efter kom den dræbte Vikings Søn hjem fra et udenrigs Togt; han fik Hjælp fra Vikinger ved Vilsbøl, Ørgaard og Søgaard. De drog mod Sjørring, men tæt syd for Vandet, i Langgrønne, mødte de Kongen fra Sjørring, der sammen med sine Folk var paa Vej for at hente Kvæget hjem. Her stod saa et Slag, hvor Kongen fra Sjørring og hans Karle blev besejrede og dræbte.

(Mads Jensen).

Tage Høvding.

I Kronens Hede ligger der en mægtig Høj kaldet „Tagehøj“. Her skal en stor Høvding ved Navn Tage være gravsat. Om ham fortæller et Sagn, at han en Gang holdt Slag med en Høvding fra Sjørring Borg og overvandt denne, trods det, at denne havde langt flere Svende end Tage.

(Mads Jensen).

Edshøje i V. Vandet.

Sagnet fortæller, at der ved de smukke Edshøje i V. Vandet i hedensk Tid har været et Gudehov. Et andet gammelt Sagn fortæller, at her blev den første kristne Gudstjeneste der i Sognet holdt af en Munk, der kom sydfra. Ved Gravning mellem Højene fandt en af Gaardens tidligere Ejere en stor flad Sten, og ovenpaa Stenen laa der en Stendolk.

(Katrine Vilsbøl, Vilsbølgaard).

Troldkonen i Skjellebjerg.

I Bedsted Sogn, syd for Hundskjær, ligger tre meget imponerende Gravhøje, der kaldes Skjellebjerg. Her boede i gamle Dage en Troldkone, som man i lyse Sommernætter kunde se trække sine to røde Stude til Vands i Kæret syd for Højene. Hun var en Slaskepatte, og naar hun færdedes, smed hun Brysterne over Skuldrene. En Gang fik hun en Dreng i Hundskjær til at gøre sin Ovnskaad i Stand, naar det var sket, skulde han bare lægge den ved Højen. Drengen havde vel ventet sig en stor Belønning, men da han senere kom til Højen, var der kun en Mellemmad til ham.

(A. Kr. Pedersen, Heltborg).

Kæmpen, der værgede Søen.

I Agger nord for Byen ved Aalum laa der en lille Høj. Sagnet fortalte, at dér laa der en Kæmpe med sit Sværd, og saa længe han laa dér, kunde Havet ikke trænge ind i Flade Sø.

Da man arbejdede med Anlægget af Cementglaciet ved Stranden, maatte en Del af Højen fjernes, og da fandt man en Grav, der indeholdt et Skelet, hvorved der laa et Broncesværd, der nu befinder sig i Nationalmusæet.

Fra Svenskekrigen.

Under Svenskekrigen var der indkvarteret en Del svenske Ryttere i Lynderup Gaardene. De blev alle dræbt af Beboerne; et Sted, hvor der var seks svenske Soldater, tog Bondekonen, medens Soldaterne spiste, deres Geværer og smed dem i Brønden, hvorefter alle Svenskerne blev slaet ihjel og gravet ned.

Ogsaa i Sennels dræbte man de indkvarterede svenske Soldater.

(*Martin Andersen*).

Boddum Kirke.

Da Boddum Kirke skulde bygges, kunde Beboerne ikke enes om, hvor Kirken skulde ligge. De fik det Raad at binde to Kvier sammen og lade dem gaa, og der, hvor man næste Morgen fandt dem, skulde man rejse Kirken.

Raadet blev fulgt, og Morgenen efter fandt man dem ved Vestsiden af Øen, langt fra Byen, men alligevel fik Kirken sin Plads der.

(*Jens Søe, Boddum*).

Herremanden paa Troldborg.

Paa en nu forsvunden Herregaard Troldborg i Thy boede for mange Aar siden en Herremand, der hed Tormod Bjarnekov. Han skal have været saa umanerlig stærk, og engang han red ind i en Port ved Hansted Kro, greb han fat i en Ring i Loftet og løftede baade sig selv og Hesten.

Han havde engang hørt om Friserne, at de brugte Springstokke til at komme over Vandløbene. Han fik sig lavet en saadan og gik ned i Engen og prøvede at sætte over Aaen. Han var imidlertid en tung Mand, og Springstokken borede sig ned i Aabunden og knækkede, hvorefter Tormod endte i den dybe Aa, og det var kun med Besvær han igen kom i Land.

En anden Gang var han paa Besøg i Ullerupgaard, og under Gildet blev han uenig med Værten, der ogsaa var en stærk Mand. De blev enige om, at Striden skulde afgøres ved en Tvekamp, og de gik ned

til Aaen og bandt her et Reb imellem sig ved Foden, og saa skulde de hver for sig prøve at trække den anden i Aaen fra hver sin Side. Det blev Manden fra Ullerupgaard, der maatte i Vandet.

(Niels Sørensen).

Fra Svenskekrigen.

I Agerholm i V. Vandet, mellem Søgaard og Nebel Gaarde, er der et Sted, hvor Sagnet fortæller, der skal have staaet et Slag mellem Egnens Mænd og svenske Dragoner. Der skal have været Skanser der paa Stedet.

(Mads Jensen).

Guldploven i Øland.

I Voldstedet i Øland Have er der gemt en Guld-plov, og Skatten maa ikke hæves, før Øland er brændt tredie Gang, siger Sagnet. Den, der graver før, skal miste sin Forstand.

En tidligere Ejer, der i en Krisetid var kommen i Bekneb for Penge, trodsede Forbudet og gav sig til at søge efter Guldploven. For ikke at vække Opsigt, gravede han om Natten, men maatte snart holde op dermed, da hans Forstand forvirredes, og det endte med, at han tog sig selv af Dage.

En anden af Gaardens Ejere vilde have bygget en Vindmølle paa Højen og begyndte derfor at grave en Kælder ud i Bakken. Gaardens Røgter advarede sin Husbond, men denne fortsatte med Arbejdet, og faa Dage efter døde han pludselig.

Da nuværende Ejer vilde have rejst en Flagstang paa Højen, var der ingen, der havde Lyst til at paa-tage sig Arbejdet. En modig Tømrer gav sig dog i Lag med Arbejdet, og heldigvis skete der ikke noget

Uheld, men det var jo heller ikke Skatten, man gravede efter.

(V. Fibiger).

Vestergaard i Sundby.

Denne Gaard hørte i gamle Dage under Herregaarden Øland, men en af de tidligere Ejere tabte Gaarden i et Væddemaal med Manden fra Todbøl. Todbølmanden væddede nemlig med Ølandmanden om, at Røgteren paa Todbøl kunde æde en Kavring hurtigere, end den store Hund paa Øland kunde gøre det. Todbølmanden lagde et godt Lag Smør paa Kavringen, som Hunden skulde have, medens Røgteren maatte nøjes med en uden Smør. Men medens han hurtigt satte den tillivs, gav Hunden sig Tid til at slikke Smørret af, før den gav sig i Lag med sin Kavring, og paa den Maade gik Vestergaard fra Øland.

Røverne i Langgrønne.

I Vandet Plantage, paa begge Sider af Sjørringvejen, findes to dybe Huller. I den, der ligger Øst for Vejen, har der i sin Tid boet Røvere, der plyndrede de Vejfarende.

(Mads Jensen).

Mulden maatte føres tilbage.

Ude i Klitten laa der en Høj, som var beboet af Troldtøj, og ingen turde røre den. Men da Molen skulde bygges ved Vorupør, vilde nogle af de Folk, der havde med Arbejdet at gøre, have noget Muld ud til de Smaahaver, de anlagde ved deres Huse. De tog Muld fra den omtalte Høj, men de blev nu Nat og Dag generet saa meget af de Smaafolk, der havde

tilhuse i Højen, at de skyndsomt lod Mulden føre tilbage til Troldhøjen.

(*Mads Jensen*).

Kongens Kilder.

I Kronens Hede ligger nogle Vandhuller, der kaldes Kongens Kilder. Om Navnets Oprindelse fortæller et gammelt Sagn, at der en Gang i Vandet boede en Konge, der hed Skaad. Denne var en stridbar Herre, der altid tog sig selv til Rette.

En af hans Svende var gode Venner med en Pige fra en Naboby. Denne Pige fik Skaad at se, og han fik Lyst til hende og røvede hende hjem til Gaarden. Hendes Fæstemand kunde ikke staa sig mod sin Herre, men svor at hævne sig og Pigen. Det kom Kong Skaad for Øre, han vilde have fat i Svenden, men denne var forsvundet.

En Dag skulde Skaad til Gæstebud i Sjørring ved en af Søkongerne dér. Han tog ene af Sted, hvad den flygtede Svend fik Nys om. Han lagde sig i Baghold ved den Vej, Skaad skulde vende tilbage ad, for at gøre det af med Voldsmanden.

Han maatte pænt vente i to Dage, men saa kom Skaad da ogsaa i Skumringen ridende hjem efter. Svenden havde spændt et Reb over Hulvejen, og her snublede Hesten, og Rytteren, der ikke var saa sikker i Sadlen efter Gildet, faldt af og blev et let Bytte for Hævneren.

Ingen havde ondt af Skaad, men man skosede alligevel Svenden for, at det var et Bagholdsdrab, og det tog saa meget paa ham, at han gik fra Forstanden og druknede sig i Vandhullerne, hvor han havde smidt Liget af Skaad ud i. Siden kaldtes Hullerne for Kongens Kilder. (*Murer Lundbæk*).

En gammel Retssag i Thisted.

Ved C. KLITGAARD.

1643 blev *Anders Nielsen Hebo* Sognepræst i Thisted efter den afdøde Magister Sveder Poulsen Kitting og efter i faa Maaneder at have været Rektor ved Latinskolen i Varde. Han var født paa Store Hedebo i Janderup Sogn ved Varde ca. 1618 og blev Student fra Ribe 1638, og han hørte utvivlsomt til en Storbondeslæggt, thi hans Farfader af samme Navn blev 1602 begravet i Janderup Kirke, hvor der er Gravsten over ham. Anders Hebo var utvivlsomt en dygtig Mand, da han allerede 25 Aar gammel fik Embedet som Præst i Thisted-Tilsted, og det vidner ogsaa om en vis Dygtighed og Ærgerrighed, at han 1647 tog over til København for at tage Magistergraden. Men i andre Henseender var han en utiltalende Person, om hvem det i Wibergs Præstehistorie, hedder, at han var „stridig, trættekær, egensindig og selvraadig“, havde „idelige Processer med Under-, Lige- og Overmænd“, blev 1655 straffet for Slagsmaal, undlod 1671 at bede for Kongen, blev 1674 afskediget for sin Opførsel mod sin Kapellan, men fik for denne Gang Tilgivelse af Kongen, efter at Sagen var kommet for Højesteret. Ialt var der otte Gange rejst Tiltale mod ham, og han var opsætsig mod alle de tre Biskopper, der var i hans Embedstid. Han døde i November 1692. Han var gift

1° med *Anne Hansdatter* og 2° med *Karen Sørensdatter* og havde en Del Børn.

Blandt de Processer, der var rejst mod ham, var en af ret snurrig Art. 19. Aug. 1659 havde Magister Anders Hebo prædikedet i Thisted Kirke over den afdøde Byskriver *Niels Jensens* Lig, og denne Ligprædiken var faldet adskillige af Borgerne for Brystet, idet Magister Anders hverken havde kaldt den Afdøde „ærlig“ eller „salig“, to Udtryk, som jo i de Tider var gængs ved slige Lejligheder. Sagen vakte en vis Opsigt, og 20. Okt. 1659 gav Præsten i Skjoldborg, *Poul Christensen Paaske*, der var Provst i Hundborg Herred, Ordre til, at Præsten i Sjørring, *Poul Jensen Snedsted*, Kapellanen i Thisted, *Jens Olufsen*, Rektoren i Thisted, *Oluf Andersen Sæby*, og Høreren ved Thisted Latinskole, *Herman Villumsen*, skulde afgive skriftligt Vidne om denne Prædiken, og paa Bytinget 26. Maj 1660 vidnede en Del af Byens Borgere om det samme.

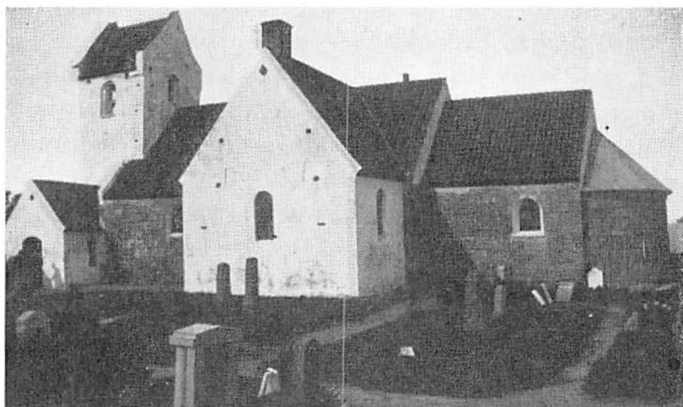
Paa Viborg Landsting 16. Januar 1661¹⁾ havde Magister Anders Hebo indstævnet disse Vidner for at faa deres Udtalelser kendt ugyldige, idet der ikke var vidnet paa „fersk Fod“ (o: straks), og hans Udtalelser heller ikke var ordret gengivet. Magister Anders sagde, at han ikke i Ligtalen vilde kalde den Afdøde „ærlig“ eller „salig“, og han vilde ikke ønske, at han havde mange af saadanne Tilhørere i sin Menighed, for Byskriveren havde levet „udi et uskikkelig Væsen og gjorde mange skalkagtige Puds i sin Skriverbestilling“, hvad han paa sit Yderste havde sagt til Hr. Anders „og med mødige Taarer bekendt

¹⁾ Dombog B. Bl. 32 b.

for ham, at han var af andre Skalke drevet og beængstet til at gøre det“ — — —.

Landstinget tog Magister Anders' Paastand til Følge, saa Vidneudsagnene kendtes magtesløse. I Sagen optraadte *Anders Lauridsen Thorsted*, Prokurator i Thisted.

Anders Hebo efterfulgtes som Præst i Thisted af Normanden Magister *Oluf Jensen Bjørn*, der som bekendt blev suspenderet 1696 og afskediget ved Højesteretsdom 1698, fordi han havde iværksat den berøgtede thistedske Besættelsessag, der satte Sindene i Bevægelse over hele Landet og gav Hekseprocesserne deres endelige Banesaar.

Klim Kirke.

Fot. : Westh Hansen.

Til Medlemmerne.

DEN AARLIGE GENERALFORSAMLING afholdtes d. 31. Maj paa Hotel Royal i Thisted, hvor *P. L. Hald* aflagde Beretning, idet Formanden, Sygehuslæge Toft, for Tiden var bortrejst. Hald udtalte Mindeord over afdøde Grosserer P. C. Pedersen, København, der gennem mange Aar paa forskellig Maade havde støttet Historisk Samfund. Den 15. Juli 1945 var Mindestenen paa Skt. Jørgensbjerg blevet afsløret, og der rettedes paa Samfundets Vegne en Tak til Carlsbergfonden uden hvis Hjælp det ikke var lykkedes at rejse et saa storslaaet Minde, og ligeledes en Tak til den lokale Komite med Pastor Thorlacius-Ussing som Leder for dens store Arbejde og til alle Bidragyderne, deriblandt Historisk Samfund for Hjørring Amt.

Kassereren, Redaktør *Lustrup*, oplæste Regnska-

bet, der balancerede med 4289 Kr. og slutter med en Kassebeholdning paa 1328 Kr. Han gjorde opmærksom paa, at Medlemsbidraget stadig er 3 Kr., hvilket er meget lavt i Forhold til de stigende Udgifter, men Generalforsamlingen enedes om at se Tiden an, inden man gik til en Forhøjelse.

Der drøftedes Rejsning af en Mindesten i Agger til Minde om Kampen ved Nabe 1657 og en Sten ved Tvorup Kirketomt, ligeledes ved Skjoldborg, hvor Historikeren Jakob Langebæk var født, og ved Møggelhøj i Skinnerup Sogn, hvor der engang var Tingsted for Hillerslev-Hundborg Herreder samt Nørhaa Birk.

Overbibliotekar *Grønkjær* omtalte Planer om en Film af kulturhistoriske Institutioner til Undervisningsbrug. Togfører *Svalgaard* fremkom med Oplysninger om Indsamlinger til et By- og Egnsarkiv, ligesom der blev opfordret til at indsamle Materiale vedrørende Besættelsen.

Viceinspektør *Hald* gav Beretning om Museets Arbejde i det forløbne Aar og udtalte Ønsket om en snarlig Udvidelse af Museets Lokaler.

Til Bestyrelsen genvalgtes Sygehuslæge Toft, Redaktør Lustrup og Togfører Svalgaard samt Revisorerne Fotograf Gram og Overbibliotekar Grønkjær.

Til at forberede en Udflugt for Hist. Samfunds og Turistforeningens Medlemmer valgtes Grønkjær, Svalgaard og Riis Olesen. Udflugten fandt Sted den 1. September med Særtog fra Thisted, og Maalet var Skt. Jørgensbjerg. Der blev gjort Ophold i Klim, hvor Lærer Andersen, Klim, foreviste Kirken. Ved Ankomsten til Fjerritslev drak man Kaffe, hvorefter Turen dels pr. Cykel og dels paa Charabanc gik til

Gyldenstjernerne gamle Gaard Aagaard, hvor baade Gaard og Voldsted med største Beredvillighed blev forevist af Værten, Hr. Knudsen.

Endelig naaedes Skt. Jørgensbjerg, hvor der af Overbibliotekar Grønkjær og Hald blev fortalt om de historiske Begivenheder, der knytter sig til Stedet og Omegnen. Ved denne Lejlighed udtaltes en Tak til Købmand Bøgh Jensen, Fjerritslev, for hans gode Assistance ved Anskaffelse af Befordringer til Turen.

Paa Hjemturen blev der gjort Ophold ved Vikingegravene ved Tømmerby. Den vellykkede Udflugt blev yderligere begunstiget af et straalende Septembervejr.

Historisk Samfunds Regnskabs- oversigt for 1945.

INDTÆGT:

1. Kassebeholdning fra forr. Aar	Kr.	1382 10
2. Statstilskud	"	150 00
3. Thisted Amtsfond	"	250 00
4. Pengegaver 110,00 og Renteindtægt 14,06.....	"	124 06
5. Solgte Aarbøger	"	82 00
6. Medlemsbidrag (771 Medl.).....	"	2286 00
7. Medlemsrestancer	"	15 00
<u>Ialt...</u>		<u>Kr. 4289 16</u>

UDGIFT:

1. Aarbogen, Trykning og Indbinding	Kr.	1423 00
2. Honorar for Bidrag til Aarbogen	"	322 50
3. Tilskud til Museet	"	500 00
4. Aarsmødet	"	40 00
5. En Reol	"	235 00
6. En Mindesten	"	100 00
7. Porto, Kontingent og andre Udgifter.....	"	330 61
8. Kassebeholdning	"	1338 05
<u>Ialt...</u>		<u>Kr. 4289 16</u>

Thisted, 28. Marts 1946.

J. J. LUSTRUP.

Medlemsfortegnelse for Historisk Samfund

Thisted By.

Sparekassedir. A. J. Andersen.
Overretssagf. Dybdal Andersen.
Viceskoleinsp. A. F. Antonsen.
Slagteridir. Arentsen.
Delikatessehdl. Edv. Agerholm.
Overpostbud Chr. Andersen.
Enkefru Slagterm. Andersen.
Slagterm. Ch. Agerholm.
Lærer Wulfsberg Andersen.
Hotelforp. J. S. Andersen.
Murerm. J. K. Andersen.
Overlærer A. Bangsgaard.
Læge E. Bjerregaard.
Boghdl. C. E. Balleby.
Glarimester Børge Birkholm.
Fru Kunstdrejer Bunch.
Konsul Ludv. C. O. Bendixen.
Urmager E. Bendixen.
Biblioteket i Thisted.
Borgmester S. Bjerregaard.
Dir. Alb. S. Bornerup.
Revisor A. Brandt.
Mægler S. Bjerre.
Speciallæge P. J. Bertelsen.
Politimester E. Brix.
Redaktør C. Brunsgaard.
Maskinfabr. L. Bach.
Bogbinderm. J. Bjørnstrup.
Landinspektør Poul Boe.

Bud Bechmann.
Pens. Vicegeneraldir. Carstensen.
Boghdl. C. Christensen.
Hestehdl. C. Smed Christensen.
Installatør B. Bjerre Christensen.
Boghdl. N. Christensen.
Fru Ejnar Christensen.
Købm. C. Fr. Christiansen.
Prokurist Børge Christensen.
Branddir. H. Dolleris.
Gdr. Jeppe Dahl.
Enkefru Propr. K. Dahm.
Tandlæge F. Dybeck.
Amtmand Egedorf.
Overlæge G. Espersen.
Driftsbestyrer Erichsen.
Depotbest. Chr. J. Elbrønd.
Konditor E. Enggaard.
Ingeniør K. W. Erichsen.
Arkitekt J. Foged.
Viceskoleinsp. A. C. Frederiksen.
Amtslæge L. Folke.
Konsulent F. C. Frandsen.
Barberm. N. C. Falkenberg.
Pens. Lærer Fromholt.
Overbibliotekar N. Grønkjær.
Fotograf L. H. Gram.
Postmester A. Hove.
Viceskoleinspektør P. L. Hald.

Lærerinde J. Garnæs-Hansen.
 Postass. Frk. A. M. Holm.
 Bibliotekar Frk. Westh Hansen.
 Lærer Vagn Hansen.
 Læge Hvass Hansen.
 Bankdir. H. J. Hartz.
 Kriminalbetjent H. Hald.
 Ingeniør J. Houe.
 Grosserer Chr. S. Hove.
 Guldsmed Henningsen.
 Direktør Rich. Hove.
 Slagteridir. R. Høyer.
 Snedkerm. L. S. Hvass.
 Landstingsmand A. Hvid.
 Landinspektør H. C. Herling.
 Blikkenslagerm. J. Handest.
 Arkitekt Iversen.
 Skatteraadform. Chr. Iversen.
 Bankdir. Wm. Jensen.
 Vognm. J. A. Jensen.
 Billedhugger Sanderh. Jensen.
 Bogtrykker Abildg. Jacobsen.
 Murerm. Andr. Jensen.
 Lokomotivfører Rich. Jensen.
 Bogholder Chr. Jensen.
 Elektricitetsbest. H. Jensen.
 Manufakturhdl. Peter Jensen.
 Redaktør Kjeld Jensen.
 Bogholder Laur. Jensen.
 Isenkræmmer Otto Jensen.
 Fhv. Hotelejer E. Jespersen.
 Handelsgartner V. Jespersen.
 Nattevagt H. O. Jørgensen.
 Overlærer Aage Jørgensen.
 Lærer Mar. Jørgensen.
 Glarm. Chr. Johansen.
 Manufakturhdl. Jagd.
 Lærer H. P. Jensen.
 Billedhugger Børge Jensen.
 Glarmester A. Johansen.

Dommer V. Johansen.
 L. C. Jensen.
 Købm. H. Kamp.
 Fhv. Amtsfuldm. K. Karner.
 Apoteker Kierulff.
 Kusk L. C. Kappel.
 Carl C. Kjærs Enke.
 Brugsf.bestyrer K. J. Kristensen.
 Støbegodshdl. Aage V. Kjær.
 Sparekassedir. Ravn Klavsen.
 David Kjærgaard.
 Slagterm. J. Kloster.
 Konditor Krabbe.
 Fru Købm. Krogh Nielsen.
 Lærerinde Frk. Kappel.
 Tømrerm. Kr. Knudsen.
 Forvalter Chr. P. Krogh.
 Konsulent Harry Kristensen.
 Savværksejer S. Larsen.
 Manufakturhdl. H. Langgaard.
 Pantefoged C. Lundholdt.
 Redaktør J. J. Lustrup.
 Urmager I. Lyhne.
 Læge Herluf Larsen.
 Landsretssagf. E. Larsen.
 Lærebiblioteket, V. Borgerskole.
 do. Ø. Borgerskole.
 Apoteker Frk. Astrid Mørch.
 Maskinm. E. Mortensen.
 Lærer S. Madsen.
 Dir. A. Mikkelsen.
 Organist Aksel Munk.
 Ekviperingshdl. N. G. Mikkelsen.
 Ejendomsmægler Petrus Møller.
 Grosserer Carl E. Møller.
 Tandlæge N. Nielsen.
 Dyr læge N. Nørgaard.
 Godsekspeditør C. Nielsen.
 Købm. N. P. Nielsen.
 Kommunebogholder Chr. Nielsen.

- Isenkræmmer Alfr. Nielsen.
 Lærer P. Høegh Nielsen.
 Bankbogh. C. Nørgaard.
 Dir. N. C. M. Nielsen.
 Tømmerhdl. A. Klit Nielsen.
 Sognepræst S. Nyegaard.
 Grosserer Rikardt Noes.
 Murerm. Lars Nielsen.
 Montør Har. Nielsen.
 Vagtmester P. Nørgaard.
 Stadsing. Baumg. Olsen.
 Enkefru Dir. A. Ottesen.
 Uddeler J. N. Olesen .
 Lærer Riis Olesen.
 Fru Tandtekn. Olsen.
 Smedem. Hundahl Petersen.
 Sagfører Yde-Poulsen.
 Tømmerm. J. Poulsen.
 Enkefru Købm. P. O. Poulsen.
 Fhv. Hotelejer P. Poulsen.
 Dir. Kai Pedersen.
 Biografejer Georg Pors.
 Skotøjshdl. S. Poulsen.
 Faktor Wilh. Pedersen.
 Cigarhdl. Andr. N. Pedersen.
 Konditor Reinh. Pedersen.
 Landsretssagf. J. Rasmussen.
 Rentier Jens Rask.
 Farvehdl. E. Rosenberg.
 Realskolens Bibliotek.
 Kaptajn Rask, Tingstrupvej.
 Læge P. Schmitz.
 Lærerinde Frk. I. Stensig.
 Købm. Arne Smith.
 Fotograf Scharling.
 Skræderm. H. Selmer.
 Forretningsfører E. Skovgaard.
 Konsul P. Sund.
- Landinsp. N. Smed Søndergaard.
 Togfører A. C. Svalgaard.
 Grosserer Chr. Søndergaard.
 Amtsvejsinspekt. Biering Sørensen.
 Guldsmed K. Sørensen.
 Isenkræmmer Chr. Sørensen.
 Kontorchef E. Skaalum.
 Tømmerhdl. M. Sørensen.
 Tandlæge A. Sørensen.
 Fru Lærer Spanggaard.
 Træhdl. Ibsen Sørensen.
 Fru Lærer Sunesen.
 Afholdsvært P. Silkeborg.
 Brændselshdl. J. Sørensen.
 Lærerinde Frk. Rigmor Schelle.
 Enkefru Mejeribestyrer Sørensen.
 Fru Skomagern. Visby Sørensen.
 Pastor Juul Sørensen.
 Mejeriejer S. Sørensen.
 Urmager R. Sørensen.
 Manufakturhdl. Chr. Søndergaard.
 Vognm. N. Søndergaard.
 Lærer P. Skov.
 Stationsforstander S. Sønder.
 Postpakm. V. Svalgaard.
 Købm. Kaj Toft.
 Enkefru Konsul Thomsen.
 Dyrslæge L. Toft.
 Pens. Lærer Tranberg.
 Skotøjshdl. J. Thisgaard.
 Assurandør S. Thomsen.
 Overassistent J. Udsen.
 Forretningsfører J. Ulriksen.
 Ingeniør P. K. Vestergaard.
 Læge K. Westh.
 Gartner P. Veje.
 Grosserer S. Zacho.

Paa Landet i Thy.

- Lærer Andersen, Hunstrup.
 Lærer N. Hove Andersen, Skyum.
 Gdr. Aksel Andersen, Sennels.
 Lærer A. K. Andersen, Brund.
 Lærerinde Frk. Andersen, Østerild.
 Red. Kr. Andersen, Hurup.
 Gdr. Poul Andersen, Toppenbjerg.
 Sognef. E. Andersen, Randrup.
 Bogtr. Alb. Andersen, Hurup.
 Frimenighedspræst Jørgen Andersen, Thorsted.
 Urmager Aldershvile, Vestervig.
 Hmd. Peder Andersen, Skjoldborg.
 Gdr. Ejnar Andersen, Ullerup, Hurup.
 Pastor Haaning Andersen, Hjørdemaal.
 Best. Bach, Sindrup Vejle, Ydby.
 Chr. Oddershede Bach, Kaastrup.
 Gdr. Søren Bangsgaard, Hørdum.
 Lærer Bangsgaard, Stagstrup.
 Dir. N. Bach, Taabel.
 Lærer T. Balle, Thorsted.
 Læge Belter, Hurup.
 Læge A. Brandt, Hundborg.
 Frk. Bendixen, Vestervig.
 N. P. Bendixen, Vestervig.
 Sognepræst V. Berg, Hillerslev.
 Førstelærer C. Boesen, Skjoldborg.
 Gdr. Chr. Boesen, Aas.
 Propr. Alfr. Boesen, Todbøl.
 Opsynsm. M. P. Boddum, Rønhede, Bedsted.
 Lærer N. C. Bundgaard, Ørum.
 Lærer M. J. Brunborg, Snedsted.
 Propr. And. Bruun, Gl. Raastrup.
 Cyklehdl. Bjelke Brogaard, Vestervig.
 Frimenighedspræst E. Bjerre, Hundborg.
 Pastor J. P. Bækgaard, Nors.
 Skomager Bondesen, Vestervig.
 Lærer B. Bach, Nors.
 Propr. P. Bangsgaard, Landbolyst, Hundborg.
 Læge Christensen, Ydby.
 Sygehuslæge Lützhøft Christensen, Koldby.
 Sogneraadsform. P. V. Christensen, Visby.
 Postbud M. Christensen, Snedsted.
 Lærerinde Frk. Christensen, Tingstrup.
 Gdr. H. N. Christensen, Ydby.
 Snedkerm. J. Pilgaard Christensen, Hurup.
 Strandfoged C. Christensen, Agger.
 Hans Christensen, Holmgaard, Ydby.
 Gdr. Th. Christensen, Vestergaard, Ginnerup.
 Læge Drost, Hurup.
 Lærer N. Dybdahl, Bedsted.
 Lærer C. Dam, Flarup, Ydby.
 Gdr. Jens Dideriksen, Ydby.
 Købm. Dam, Ydby.
 Chr. Degn, Faartoft.
 Arbm. P. Boddum Dam, Agger.
 Uddeler C. Enggaard, Hillerslev.
 Amsraadsmedl. P. Eriksen, Søvang.
 Gdr. Holger Eriksen, Mardal, Kjæstrup.
 Lærer Eriksen, Hurup.
 Uddeler E. Eriksen, Nors.

- A. Kr. Mikkelsen, Stagstrup.
 Tømrer J. Skriver Møller,
 Hundborg.
 Lærer Myrup, Tingstrup.
 Sogneraadsform. Peder Madsen,
 Jegindø.
 H. Chr. Mathiasen, Kallerup.
 Uddeler Mikkelsen, Vestervig.
 Mekaniker Niels Madsen,
 Vestervig.
 Henry Madsen, Vejlegaard,
 Vestervig.
 Tømrer Ejnar Mulvad, Boddum.
 Centralbest. Nielsen, Skyum.
 Viggo Ninn, Aarup.
 Enkefru Plantør Nielsen,
 Faartoft.
 Elektriker K. Nielsen, Uglev.
 Konstruktør Vald. Nielsen, Serup.
 Maltgører Johs. Nielsen, Snedsted.
 Mejeribest. Nielsen, Snedsted.
 Gdr. Andr. Nielsen, Ydby.
 Købm. J. J. Nystrup, Ydby.
 Fhv. Karetm. Nielsen, Hundborg.
 Købm. Chr. E. Nielsen, Heltborg.
 Ekspedient Kaj Nørgaard, Hurup.
 Hmd. Mart. Nielsen, Refs.
 Gdr. Vald. Nielsen, Ginnerup.
 Gdr. O. P. Nicolajsen, Heltborg.
 Peder Overgaard, Trankjær.
 Købm. Aksel Lykke Olesen,
 Vestervig.
 Gdr. N. I. Oddershede, Nors.
 Gdr. Magnus Odgaard, Gravgaard.
 Gdr. P. Odgaard, Østergaard,
 Hvidbjerg.
 Lærer Oddershede, Hou.
 Gdr. Niels Olesen, Hellerød.
 Propr. A. Overgaard, Hindsels.
 Mejeribest. Overgaard, Villerslev.
- Gdr. P. Overgaard, Skyum.
 Lærer Overgaard, Næstrup.
 J. Sloth Odgaard, Nr. Ullerup-
 gaard.
 Gdr. And. Overgaard, Hillerslev.
 Købm. P. C. Olesen, Vestervig.
 Gdr. Petrus Overgaard,
 Nr. Knudsgaard.
 Martin Odgaard, Hørdum.
 Sognef. Henr. Pedersen, Tilsted.
 Pens. Lærer P. Pedersen, Røgild-
 gaard.
 Gdr. Chr. Pedersen, Kallerup.
 And. Kr. Pedersen, Høgholm,
 Heltborg.
 Henning Poulsen, Stagstrup.
 Lærer Søltøft Pedersen, Elsted.
 Postbud Jørg. Pedersen, Ydby.
 Gdr. Dorf Pedersen, Ydby.
 Lærer Pedersen, Kløv.
 Postbud Johs. Pedersen, Hurup.
 Rentier Ths. Pedersen, Hurup.
 Lærer C. P. Plet, Sønderhaa.
 Plantørass. H. K. Pedersen, Vandet.
 Tømrer Thorv. Pedersen,
 Hundborg.
 Gdr. And. Poulsen, Refsager,
 Thisted.
 Gdr. P. Pedersen, Hurup.
 Kirkebetjent Poulsen, Ydby.
 Bmd. Chr. Pedersen, Ø. Højbjerg,
 Vestervig.
 Landpost P. Poulsen, Agger.
 Plantør Fr. J. Pedersen, Tved.
 Gdr. Poul Pedersen, Smerup.
 Gdr. Martinus Pedersen,
 Skinnerup.
 Maler Kr. Pedersen, Heltborg.
 Folmer Pedersen, Villerslev.
 Vilh. Poulsen, Snedsted.

Blikkensl. Rasmussen, Hurup.
 Dir. Ravnsmed, Vestervig.
 Tømrerm. Poul Raaby, Hvidbjerg.
 Gdr. N. Riis, Hvidbjerg.
 Overklitfoged Rasmussen, Søholt.
 Gdr. Niels Ringgaard, Stagstrup.
 Postkører S. Ringgaard, Skyum.
 Lærer B. Riis, Visby.
 Skatteraadsform. Chr. Riis,
 Helleris.
 Gdr. Jens Ravnsmed, Hassing.
 Gdr. A. Riis, Stokhøjgaard, Uglev.
 Realskolebestyrer Skaaning,
 Hvidbjerg.
 Sogneraadsform. N. Schelle,
 Vestervig.
 Propr. Stokholm Sørensen,
 Vestervig.
 Fabrikant N. Schjødt, Hvidbjerg.
 Bankkasserer S. Sunesen,
 Hvidbjerg.
 Vald. Sloth, Holmgaard,
 Hvidbjerg.
 Murerm. P. Sloth, Hvidbjerg.
 N. Sindbjerg, Kallerup,
 Hvidbjerg.
 Dyrlæge Steffensen, Hvidbjerg.
 Hvidbjerg Sognebogsamling.
 Enkefru Magdalene Svanborg,
 Malle.
 Lærer Svenstrup, Tved.
 N. N. Stensgaard, Hurup.
 Fhv. Amdsraadsmedl. L. Sønder-
 gaard, Svankjær.
 Lærer P. C. Sørensen, Aarup.
 Hotelejer Niels Søndergaard,
 Sjørring.
 Lærer M. Sørensen, Tousig.
 N. Kr. Smed, Hjardemaal Klit.
 Propr. Stigaard Sørensen, Irup.

Haakon Sodborg, Stagstrup.
 Gdr. J. H. Skadholm, Møgelvang.
 Sogneraadsform. Kr. Skaarup,
 Skinnerup.
 Gdr. Otto Sørensen, Østerild.
 Propr. J. M. Støvring, Rosvang.
 Søndbjerg-Odby Sognebogsamling.
 Propr. L. Sørensen, Tilstedgaard.
 Tømrer Stauersbøl, Heltborg.
 Gdr. Niels Søndergaard, Jestrup,
 Lyngs.
 Snedsted Sognebogsamling.
 Vurderingsform. S. Kanstrup Sø-
 rensen, Astrup.
 Gdr. Chr. Svendsen, Gærup.
 Gdr. Alfr. Sørensen, Sennels.
 Hmd. Niels Sloth, Hurup.
 Gartner Chr. M. Steffensen,
 Helligsø.
 Gdr. P. Strandridder, Kjæstrup,
 Hurup.
 Gdr. Edv. Svalgaard, Tilsted.
 Slagter Thinggaard, Vestervig.
 Sygehuslæge E. Toft, Vestervig.
 Thorsted Sognebogsamling.
 Skræderm. Th. Thomsen, Sjørring.
 Købm. Conrad Thomsen,
 Hvidbjerg.
 Gdr. P. Mikkelsen Tousgaard,
 Hillerslev.
 Gdr. Jens Toftdahl, Vang.
 Stationsforst. Thomsen, Østerild.
 Hmd. N. Thorup, Sundby.
 Rentier Jens Westergaard, Nors.
 Mejeribest. H. Vogensen, Nors.
 Gdr. Pejter Westergaard, Hurup.
 Lærer Vestergaard, Sundby.
 Gdr. Jens Winther, Nørhaa.
 Biavler P. Vestergaard, Sundby.
 Lærer P. Yde, Tilsted.

Gdr. And. Yde, Koldby.
 Gdr. Jens Yde, Ydesminde.
 Snedkerm. S. P. Yde, Hurup.
 S. Yde, Dover.
 Papirhdl. K. J. Yde, Hvidbjerg.
 Lærer Ægidius, V. Vandet.
 Gdr. J. Kr. Østergaard, Hundborg.

Gartner Martin Østergaard,
 Hundborg.
 Frk. Anna Østergaard, Handrup.
 Hunstrup-Østerild Bibliotek.
 Gdr. Helge Østergaard, Kjæstrup,
 Hurup.

V. Han Herred.

Lærer J. L. Andersen, Klim.
 Arup Sognebogsamling.
 Musiker Herluf Andersen, Klim.
 Realskolelærer Aage Andersen,
 Fjerritslev.
 Propr. Jac. Bach, Selbjerg,
 Frøstrup.
 Ole Sv. Bach, Arup.
 Gartner P. Bisgaard, Øsløs.
 Sogneraadform. N. Bertelsen,
 Gøttrup.
 Plantør Broeng, Thorup.
 Sagfører Boel, Fjerritslev.
 Gdr. P. And. Bundgaard, Arup.
 Læge B. Crandal, Fjerritslev.
 Fru Propr. Marie Dreyer,
 Aagaard.
 Red. E. Damsgaard, Fjerritslev.
 Dommer Fog, Fjerritslev.
 Fjerritslev Folkebogsamling.
 Overlærer Gaardbo, Fjerritslev.
 Dyr læge Gade, Vesløs.
 Gdr. K. Græsbøll, Øsløs.
 Urmager Gregersen, Fjerritslev.
 Sognepræst Axel Hansen, Øsløs.
 Gdr. N. Møller Holm, Vust.
 Branddir. Chr. M. Jacobsen,
 Fjerritslev.
 Købm. Bøgh Jensen, Fjerritslev.

Apoteker Jerslevs Enke,
 Fjerritslev.
 cand. pharm. H. Jalk, Fjerritslev.
 Gdr. Jac. Jensen, Tømmerby.
 Lærer Brix Jensen, Tømmerby.
 Friskolelærerinde Frk. Jacobsen,
 Øsløs.
 Lærer Jacobsen, Øsløs.
 Lærerinde Jenny Jensen, Vesløs.
 Gdr. Frede Jensen, Hingelbjerg.
 Pens. Førstelærer Jensen,
 Fjerritslev.
 Klim Sognebogsamling .
 Mejeribestyrer Kragholm, Vesløs.
 Fru Bagerm. L. Kjær, Klim.
 Laur. Kyndi, Arup.
 Lærer J. J. Laursen, Husby.
 Lærer Lyng, Lild.
 Rob. Lindstrøm, Fjerritslev.
 Købm. J. Lyng, Øsløs.
 Amsraadsmedl. J. Mølbæk,
 V. Thorup.
 N. Madsens Enke, Klim Odde.
 Rentier Chr. Mortensen, Vesløs.
 Chr. Mortensen, Amtoft.
 Gdr. Anton Mortensen, Koldkjær-
 gaard, Frøstrup.
 Førstelærer L. C. Mortensen,
 Gøttrup.

Sognefoged Kr. Møller, Tømmerby.
 Kroejer Nic. Munksgaard,
 Fjerritslev.
 Helga Nielsen, Amtoft.
 Lærer N. Chr. Nielsen, V. Thorup.
 Pastor Madsbøl Nielsen,
 V. Thorup.
 Opsynsm. N. Chr. Nielsen, Vust.
 Inspektør Welling-Nielsen,
 Bygholm.
 Lærerinde Dagmar Overgaard,
 Fjerritslev.
 Sygehuslæge E. Pedersen,
 Fjerritslev.
 Baneform. J. F. Petersen,
 Tømmerby.
 Gdr. P. Nic. Pedersen, Tømmerby.
 Uddeler Pedersen, Øsløs.
 Realskolelærer Anker Poulsen,
 Fjerritslev.
 Boghandler Frk. Rendtorff,
 Fjerritslev.

Friskolelærer J. Rolighed, Klim.
 Smedem. C. P. Rødbro, Fjerritslev.
 Apoteker Schmeltz, Frøstrup.
 Kontrolass. K. Sekkelund, Kærup.
 Førstelærer M. P. Slot, Vesløs.
 Lærer K. Sunesen, Arup.
 Læge Saabye, Tømmerby.
 Uddeler Stentoft, Frøstrup.
 Fhv. Sogneraadsform. C. M. Sø-
 rensen, Fjerritslev.
 Vesløs Sognebogsamling
 Konsulent N. Svaneborg, Vust.
 Boghdl. Frede Thorning, Vesløs.
 Lærer Johs. Tinge, Lildstrand.
 Pastor Thorlacius Ussing,
 Fjerritslev.
 Landsretssagf. E. Veile,
 Fjerritslev.
 Tømrer Frands Winther, Øsløs.
 Sagf. N. Villumsen, Fjerritslev.
 Manufakturhdl. Østergaard,
 Frøstrup.

Udenfor Thy og V. Han Herred.

Aalborg Haandvf.s Bibliotek.
 Lærerinde Frk. Gramstrup Ander-
 sen, Randers.
 Direktør M. Andersen, København.
 Sygeplejerske Nina Aggerholm,
 Fredensborg.
 Postass. Balsby, Roslev.
 Værkfører V. Brandi, Kastrup.
 Fabr., Konsul Carl Bendixsen,
 København.
 Lærer Chr. Balle, Lading.
 Brovst Sogns Bibliotek.
 Sygekassedir. Borberg, Hellerup.
 Biblioteket for Vejle By og Amt.
 J. S. Bruse, Gentofte.

Billedskærer Povl Borre, Havdrup.
 Lærer P. Rønn Christensen,
 Charlottenlund.
 Ostedhandler N. Christeiansen,
 Odense.
 Pens. Lærer J. P. Christensen,
 Kastrup.
 Ekspeditionssekr. Har. Christen-
 sen, København.
 Guldsmed Cortsen, Nykøbing M.
 Lærer J. Bach Damsgaard,
 Aabyhøj.
 Dir. Chr. Dam, København.
 Det kgl. Bibliotek, København.

- Statistisk Departement,
 København.
- Det sønderjydske Landsbibliotek,
 Aabenraa.
- Folketingsm. K. Damsgaard,
 V. Skjerninge.
- Lærer M. Enggaard, Hinge.
- Postmester J. T. Frederiksen,
 Løkken.
- Lærerinde Frk. M. Frøkjær,
 Brønderslev.
- Folkebiblioteket i Nykøbing M.
 Grosserer Holger Frostholt,
 København.
- Fuldmægtig O. C. Fredskilde,
 Vanløse.
- Rob. Fuglsang, Aarhus.
- Stadsdyrlæge A. Gadegaard,
 Varde.
- Læge N. C. Gravesen, Kongerslev.
- Fuldm. N. Grøn, København.
- Galtrup-Ø. Jølby Sogne-
 bogsamling.
- Lærer G. Th. Gravesen, Ø. Assels.
- Dommer V. Hansen, Sorø.
- Postassistent Anna Hald, Aarhus.
- Snedkerm. Joh. Hald, København.
- Direktør A. Harboe, København.
- Fru Auditør Hansen, København.
- Faktor E. Hansen, Brønshøj.
- H. Blædel-Hansen, Akkerup, Fyn.
- Journalist Chr. Harbo, Holstebro.
- Pastor K. C. Holm, København.
- cand. pharm. J. Hald, København.
- Kriminalbetj. N. I. Henriksen,
 Randers.
- Dommerfuldm. F. Nøhr. Hansen,
 Roskilde.
- Jul. Hvamstrøm, Tyvelse.
- Lærer S. Imer, Tagmark.
- Johs. Jensen, Oppe Sundby.
- Lærer Johs. Jensen, Aalborg.
- Overass. Ewert Jensen,
 København.
- Stiftamtmand Haugen-Johansen,
 Hellerup.
- Bogtr. E. Jeppesen, København.
- Redsekr. J. M. Josephsen,
 København.
- Førstelærer J. N. Aggernæs,
 Avedøre.
- Orla Abildgd. Jacobsen, Vanløse.
- Frk. Edith Jensen, København.
- Karetmager A. Jørgensen, Valby.
- Grosserer S. Kabell, København.
- Entreprenør G. Kjæhr, Aarhus.
- Lærer H. Kjeldtoft, Jerup.
- Johs. Klitgaard, Virum.
- Lærer Jørg. Kold, Vostrup, Tarm.
- Lærer Poul Kristensen, Aarhus.
- Vognm. K. Kristensen, København.
- Frøggrosserer A. Krogh, Odense.
- Chr. Kierkegaard, Aarhus.
- Sygeplejerske Karen Kierkegaard,
 Slagelse.
- Landsarkivet, Viborg.
- Landsarkivet, Odense.
- Landsarkivet, København.
- Apoteker H. Lund, Snertinge.
- Dir. Johs. Ludvigsen, Gentofte.
- Statens Lærerhøjskole,
 København.
- Prof. S. P. Lundby, København.
- Viggo Ludvigsen, Nr. Sundby.
- Viceinspektør S. Th. Chr. Laug,
 Struer.
- Apoteker A. Marschall, Hornsyld.
- Inspektør H. Mathiassen,
 København.
- Landpost Laur. Mikkelsen, Struer.

- Amtsskolekonsulent Mejlgaard,
Sundby, Mors.
- Gdr. Chr. Madsen, Mosemarken,
Ebberup.
- Statskons. Kr. Toftdahl-Møller,
Sønderborg.
- Fru P. K. Mortensen, København.
Morslands historiske Museum,
Nykøbing.
- Lærer Kr. Nielsen, Jels.
- Sparekassedir. Neergaard,
Grenaa.
- Maskinmester Holg. Neergaard,
Kastrup.
- V. Berg Nielsen, København.
- Inspektør C. Neergaard,
København.
- Det nordjydske Landsbibliotek,
Aalborg.
- Lærer Nyboe, Søborg.
- Revisor And. Nielsen, København.
- Frk. Magda Barnewitz, Aarhus.
- Domkantor H. Støvring-Nielsen,
Aalborg.
- Møbelarkitekt E. Nordhede,
København.
- Læge Ove Lykke-Olesen, Aarhus.
- Dyrlæge M. K. Olesen,
Bøvlingbjerg.
- Pastor M. Odgaard, Tversløse.
- Mejeribestyrer Overgaard,
Højmark, Lem.
- Typograf Henry E. Pedersen,
København.
- Forvalter Sv. Pedersen, Sinds-
hvile, Kvistgaard.
- Blomsterhandler Mar. M. Peder-
sen, Brønshøj.
- Rigsarkivet, København.
- Læge Roelsgaard, Vejle.
- Kontorchef Tage Schelle,
København.
- Hovedbogholder Rud. Skinhøj,
Gentofte.
- Organisationschef P. C. Bruce
Sørensen, Valby.
- Statsbiblioteket, Aarhus.
- Svendborg Bibliotek.
- Købm. H. C. Søre, Frederiksberg.
- Lærerinde Frk. E. Sortfeldt,
Ugilt.
- Sekretær Thing, Middelfart.
- Fru Marie Tromholt, Ølgod.
- Thyboforeningen, København.
- Apoteker Chr. W. Thornøe, Valby.
- Pastor Chr. Tolsgaard, Ørum,
Djursland.
- Frk. A. Uden, København.
- Tandlæge N. Vestergaard, Køge.
- Borgmester J. Werner, Odense.
- Fru Dir. Ussing, København.
- Civilingeniør Niels Yde,
København.
- Lagerform. S. Yde, København.
- Fru Else Øder, Solrød Mejeri.
- Købm. Th. Østergaard, Aalborg.

Indmeldt gennem andre historiske Samfund.

- Centralbiblioteket, Holstebro.
— Odense.
— Esbjerg.

- Centralbiblioteket, Viborg.
Sognepræst Aage Dahl, Horsens.
Dansk Folkemuseum, København.

cand. pharm. Frk. Sigrid Hald,
Randers.

Godsejer Ingemann, Egebjerg,
Fyn.

Lærerinde Marie Jacobsen,
Aarhus.

Ingeniør Kabell, Hillerød.

Postmester C. Klitgaard, Hjørring.

Lærer Kjeldgaard, Kjellerup.

Ladelund Landbrugsskole.

Valgmenighedspræst J. Lykke,
Odder.

Lærer A. M. S. Myrhøj,
Kalundborg.

Lærer Kn. Rønn, Harboøre.

Skoleinspektør Johs. Rojel,
København.

Lærer Rørsig, Hallund.

Kontorassistent A. Sørensen,
Gentofte.

Arkivar Seesten, Odense.

Poul Skadhauge, København.

Lærer Chr. Søndergaard,
Flade, Mors.

Lærer A. Skjødsholm, Løkken.

Provst J. C. Vinther, Skørping.

Grosserer Ludv. Worm, Viby, S.

Overlærer A. Øer, Refsnæs.

HISTORISKE
AARBØGER
FOR THISTED AMT

UDGIVET AF
HISTORISK SAMFUND FOR THY
OG HANHERRED

X. BIND

AARBØGER 1944—46
MED INDHOLDSFORTEGNELSE OG NAVNELISTE

KOMMISSION:
P. HAASE & SØN, KØBENHAVN

THISTED AMTS TIDENDES
BOGTRYKKERI
1946

Indholdsfortegnelse

	<i>Side</i>
J. M. Josephsen: <i>Amtmænd</i> i Thisted Amt.....	276
Marius Jensen: <i>Fra min Barndom</i> i Hurup.....	252
Aug. F. Schmidt: Folkemindefortælleren L. N. <i>Bertelsen</i>	128
Henry E. Pedersen: Den første <i>Bogtrykker</i> Nord for Limfjorden	101
Jens Rolighed: <i>Minder fra Bulbjerg-Eggen</i>	151
Torsten Balle: <i>Bryllup</i> i Thyland	376
Henr. Laursen: <i>Villerslev Byvedtægt</i>	113
Torsten Balle: <i>To Boger</i>	286
S. Th. Christensen Laug: <i>Af en forsvunden Bys Saga</i>	315
N. Sodborg: <i>Fra Hannæsland i gamle Dage</i>	91
F. Elle Jensen: <i>Herrnhutismen</i> i Han Herred og Thy...	176
Jens Rolighed: <i>Minder om Digteren J. P. Jacobsen</i> og hans Slægt	270
H. A. Riis Olesen: <i>Var en af Christen Kolds Forfædre</i> <i>Kammertjener hos Tordenskjold</i>	241
Paul Oldenburg: <i>Da P. Chr. Kierkegaard var Præst til</i> <i>Vejerslev-Blidstrup</i>	97
F. Elle Jensen: <i>En Kyssesekt paa Mors</i>	118
P. Rønn Christensen: <i>Landgilde</i> i Thy og Han Herred i 14—15 og 1600 Tallet	219
L. P. Borberg: <i>Ligtale</i> over Propr. P. Chr. Neergaard...	46
Aug. F. Schmidt: <i>Randbemærkninger til Morsøs Historie</i>	330
F. Elle Jensen: <i>Pictismen</i> i Thy.....	363
A. Sørensen: <i>Lidt om Provstigodset</i> i Thisted Amt.....	245
K. Andersen: <i>Sagn</i> fra Thy	400
H. Juul Sørensen: <i>Slægten Steenstrup</i> i Thy.....	202
Jul. Hvamstrøm: <i>Snorrebak</i>	295
A. C. Skyum: <i>En gammel Skolelærer</i>	301
Aug. F. Schmidt: <i>Stænderdeputerede</i> fra Mors	188

IV

Anders Overgaard: <i>Talemuader, Sejer og Vendinger fra Nordthy</i>	283
G. Schütte: <i>Teutoner og Thy</i>	163
H. Juul Sørensen: <i>Thisted</i> residerende Kapellani og Skinnerup Sognekald	61
C. Klitgaard: En gammel Retssag i <i>Thisted</i>	419
Svend Aakjær: <i>Thysysseis</i> Bebyggelse og Bostednavne...	3
Henr. Laursen: <i>Torstenssons</i> Soldater 1644	291
Marius Jensen: <i>Tyendeforhold</i> i Thy i gamle Dage.....	347
A. Sørensen: <i>Vesløsgaards</i> Bøndergods 1651	388
Til Medlemmerne Regnskab o. s. v.	157 287 422

Navneliste.*)

- Aagaard, Knud, Pr. 80 — Børn 181.
 Aakjær, Svend 164 flg.
 Abildgaard, Johanne Marie 181.
 Agerbek, Hans, Pr. 84, Børn 85.
 Agerholm, P. 366.
 Agger, Chr. Christensen, Slægt 308 flg.
 Andersen, Christen 116 — C. B. 322 — G. P., Lærer 131 flg.
 Arentz, Guldbrand, Amtm. 281.
- Bach, Christen Andersen 116.
 Bache, Carl Otto, Amtm. 282.
 Balslev, C. F., Biskop 100 — Johan Chr., Pr. 89.
 Baltzersdatter, Ane 70.
 Benzon, Laur., Pr. 371.
 Bertelsen, Gunnar 132 — Jens, Pr. 129, 132, 148 — Laust Nicolaj, Lærer 128 flg. — Signe 129.
 Berregaard, Envold Nielsen 48.
 Birchenbusch, Frederik, Amtm. 279.
 Bjerregaard, Johanne Nielsdtr. 51.
 Bloch, Hans, cand. 182 — Henrik, Pr. 176 flg.
 Bøisen, Marie 100.
 Bojer, Kresten 93.
- Bonne, Jens, Pr. 364.
 Borberg, Laurits Ploug 57, 194.
 Brandt, Peter Nielsen, Pr. 83, 212, Børn 84.
 Briant, Jonathan 186.
 Brochenhuus, Helvig 340.
 Brodersen, Laurits, Ridefgd. 388.
 Brorson, Broder, Biskop 177 flg. — Broder, Pr. 119, 365 — Chr. Riise, Pr. 367 — Oluf, Pr. 364.
 Brunow, Mads Jacobsen, Pr. 339.
 Bundgaard, Bertel 144.
 Brøchner, P. H., Pr. 341.
- Carstensen, Anne Cathrine 211 — Chr. Brandt, Pr. 215.
 Christensdatter, Anne Marie 311 — Maren Kirstine 58.
 Christensen, Gravers 339 — Chr. 294 — Kjeld, Pr. 61 — Mikkel 202 — Søren 326 — Willum 47 flg.
 Clausdatter, Alette 78.
 Clementin, Jørgen Fogh, Pr. 184.
 Colding, Jeppe Nielsen, Pr. 70 — Maren Spørensdr. 70.
 Cortsen, Peder, Pr. 74.

*) Mindre væsentlige Navne er udeladt, saaledes Navnene S. 394. Flg. Forkortelser: Pr. = Præst, Fgd. = Foged. Alle øvrige Forkortelser vil være lette at tyde.

VI

Curtz, Bent Nielsen, Pr. 72,
Børn 74.

Dam, Mads 317 — Marcus An-
dreas, Pr. 88.

Dauw, J., Pr. 69.

Deinbøl, Chr., Pr. 367.

v. Deurs, Frederikke 86.

Diørup, Chr., Pr. 208, 211.

Due, Hans Jørgen Skeel, Amtm.
279 — Manderup 278.

Dybdal, Anne 310 — Peder 105
flg. — Tomas 310.

Egedorf, Hans, Amtm. 282.

Eibe, Julie Erasmine Christiane
58.

Faartoft, Niels, Købmand 189 flg.

Fabricius-Tengnagel, C. A. de,
Amtm. 282.

Faye, Andreas Emil 208 — Ger-
hard Andreas, Amtm. 281.

Ferslev, Niels, Amtm. 281.

Filtensborg, P., Pr. 337.

Finch, Mads 292.

Formann, Jacob Christian, Pr. 85,
Børn 86.

Foss, Mathias, Biskop 66.

Frederiksen, Jens 297.

Friedenreich, Provst 184.

Friis, Jørgen, Amtm. 279.

Frisenberg, Marie 85.

Galskyt, Kirsten Pedersdtr. 66.

Gersdorff, Rudolf, Amtm. 279.

Gjerdrum, Hans, Pr. 342.

Gregersen, Niels 121 flg.

Guldager, Anna Marie 205.

Gyldenstjerne, Erik Nielsen 223
— Henrik 245 flg. — Niels

Eriksen 223.

Hagel, Inger Christensdatter 49.

Halse, Christiane Conradine 78 —
Gregers Jensen, Pr. 76, 119.

Hansen, Jens, Amtsforv. 247 —
Jens, Pr. 367 flg.

Hansted, Maren 78.

Hauch, Barthold, Amtm. 280 —
Frederik, Amtm. 280.

Haugen-Johansen, K., Amtm. 282.

Hausgaard, Christian Brandi 59.

Heboe, Anders, Pr. 65, 66.

Hegelahr, Joh., Pr. 185.

Helper, Aage Axel, Amtm. 282.

Hildebrand, C. E. N., Pr. 68, 72,
Børn 72 — Margrethe Elisabeth
72, 75.

Holm, Pr. 119.

Holmstrup, Cathrine Elisabeth 83.

Holst, Helene Cathrine 208 — Jo-
han Peter, Pr. 87 — Lars Hil-
mann, Købmand 208.

von Holstein, Philip Christoffer
183.

Hosum, Jens Olufsen, Pr. 72.

Husum, Ludv. Berkedal, Pr. 88.

Hvid, Christen Nielsen 251.

Hvistendahl, Anne Kirstine 74.

Høyberg, Lauritz, Pr. 78.

Høg, Bo 229.

Høyer, Andreas 116 — Jesper 79
— Kirstine 79 — Nicoline 56.

Iisager, Peder 186, 372.

Jacobsen, Christen 271 — Frantz
Vogelius, Pr. 208 — Jacob Kri-
stian 208 — Jens, Apoteker 207
— J. P. 271 flg. — William 271
flg.

VII

- Jensdatter, Anne 48 — Bodil 65 — Sidsel 64.
- Jensen, Bertel 128 — Christen 91 — Christine Eleonora 56 — Esger 229 — Jens 116 — J. R. Joh., Pr. 89 — Jeppe Pedersen, Pr. 88 — Mathias A., Pr. 75 — Mette Katrine 129.
- Jespersdatter, Anna 64.
- Jespersen, Hans, Pr. 184.
- Juel, Ole Jensen, Pr. 66.
- Kabell, Søren, Pr. 82, Børn 82 flg.
- Kirkegaard, P. Chr., Biskop 97 flg.
- Kirt, Jakob 233 — Palle 233.
- Kjersgaard, Wilh. Deichmann, Pr. 88.
- Klingenberg, F. Chr. 341 — P. 116.
- Klyne, Jørgen Pedersen, Pr. 83.
- Knie, Pr. 119.
- Knudsen, Palle, Pr. 64.
- Kold, Kristen 199, 241, Slægt 241.
- Krabbe, Iver Jacobsen 245.
- Kristensen, Evald Tang 131.
- Krog, Niels 306.
- Krogstrup, Pr. 176.
- Kruse, Mogens, Amtm. 279.
- Kulas, Anna Helvig van der 246.
- Langballe, Mikkelt Bertelsen, Pr. 75, Børn 76.
- Langgaard, Pr. 176.
- Lange, Jørgen Andreassen 342.
- Lassen, Laurs Thøgersen, Pr. 341.
- Lauridsen, Thamis 293.
- Laursen, Niels 250.
- Laustdatter, Karen 128.
- Lehmann, H. J., Amtm. 282.
- Leth, Laurits Balslev, Pr. 88.
- Lund, Gerhard 111 — J. G. 102 flg. — J. L. 111.
- Lundsgaard, Anne Jensdtr. 65, 68.
- Lyngbye, Anders, Pr. 68, Børn 68 — Anders Nielsen, Pr. 65.
- Lylow, Bodil Christoffersdtr. 70.
- Lützhøft, Byfoged 189.
- Madsen, Jens 116.
- Mangor, Dr. med. 101.
- Markussen, Paul, Justitsraad 50.
- Marsvin, Otto 249.
- Mikkelsdatter, Anne 48.
- Mikkelsen, Hans Kristian 314 — Peder 323.
- Moldrup, I. 116.
- Mumme, Christopher, Biskop 70 — H. G., Pr. 70, Børn 71.
- Munch, Laurids, Pr. 75.
- Myrup, Grethe 93.
- Møller, Hans, Pr. 366 — N. E. 189 — Poul Martin, Pr. 146 — Søren 58.
- Mørup, Christiane Birgitte 58.
- Neergaard, Adolph 47, 56 — Anne 58 — Christen 57 — Chr. Christensen 46, 49 flg. — Christen Madsen 48 — Christen 58 — Edvard 47, 56 — Fritz 58 — Maren 57 — Marie 59 — Niels Bjerregaard 55 — Niels Thomasius, Dr. phil. 47, 58 — Peder, Pr. 47, 57 — Thomas, Proprietær 47, 58.
- Nielsdatter, Anna 68.
- Nielsen, Christian 251 — Christen 47 — Jens 292 — Michel 292 — Mikkelt 48 — Oluf, Pr. 63 — Rasmus, Pr. 63 flg.

VIII

- Nordentoft, Kirstine 56.
 Nutzhorn, C. L. V. R. von, Amtm. 282.
 Nyboe, Joh. 252.
 Nyebye, Mathias Olesen 337.
 Nørbjerg, J. C. 199.
- Obel, Palæman, Pr. 366.
 Oddershede, Peder 57.
 Oldenburg, Th. W., Pr. 98 flg.
 Olesen, Mads 301.
 Oluf, Pr. 64.
 Olufsen, Jens, Pr. 64, Børn 64 — Peder, Pr. 62.
 Overbech, Niels, Pr. 123 flg.
 Overgaard, S. Chr., Lærer 376.
- Parsberg, Oluf 279.
 Peder, Pr. 62.
 Pedersen, Christen 116, 251 — Jacob, Rektor 64 — Peder 116 — Villads 323.
 Petersen, C. 327 — P. B., Pr. 108.
 Polke, F. E. G., Pr. 89.
 Poulsdatter, Barbara 65.
 Poulsen, Jens, Pr. 62.
 Post, Christian Seefeld 341 — Georg Arnold von 340 — Helle Trolle 341.
 Praem, Provst 185 — Cay, Pr. 176 — Hedvig Marie 76 — Ole Bagger, Pr. 184 — Thomas Cajsen, Pr. 75, 76.
- Raahauge, Marcus, Pr. 87, Børn 87.
 Radich, Peder, Pr. 119.
 Rassouw, Karine Sophie 81.
 Reutze, Henrik M., Pr. 69.
- Revelius, Andreas Christian, Pr. 78.
 Riber, Chr. M. 202 — Mikkel Sørensen 202.
 Rodsted, Pr. 119.
 Rogert, Vilh., Pr. 370.
 Rose, Degn 370.
 Rosenkilde, Johan Henrik, Pr. 86.
 Rosenkrantz, Børge 388 — G. E. G. Fr., Amtm. 281 — Palle 388 — Verner, Amtm. 280.
 Rummelhoff, Byfgd. 189 flg.
 Rynning, P., Pr. 117.
- Sandhøy, Charlotte Augusta 71.
 Schack, Ingeborg 81.
 Scharschau, Anne Cathrine 72.
 Schiwe, Jacob Jensen, Pr. 72.
 Schmidt, Jeppe 78.
 Schulin, Vilh. Peter, Amtm. 282.
 Schwartz, Johan Christian 342 flg.
 Schyum, Ole Madsen 301 flg.
 Schøller, Casper 249.
 Seefeld, Jørgen 278.
 Simonsen, Peder, Pr. 79, Børn 80.
 Simony, Johan Fr., Amtm. 282.
 Skammelsen, Anders Nielsen 337 — Per 337.
 Skinkel, Claus Chr. Amtm. 280.
 Stabech, Peder, Pr. 364.
 Steensby, H. P. 164.
 Steensen, Jochim Christophersen 245.
 Steensgaard, Niels Chr. 362.
 Steentoft, Niels Kr. 150 flg.
 Steenstrup, Ane Marie 217 — Birger Nicolaj Eg 218 — Christian V. 207 — Chr. Ehrenfried, Pr. 213 — Frants Vogelius 207 — Helene Cathrine 208 — Japetus

- 214 flg. — Jens Kraft 207 — Joh. Chr. V. 207 — Joh. Christoffer, Prof. 216 — Johan Peter 216 — Johanne Petrine 217 — Johannes Vogelius, Pr. 203 flg., 366 — Knud Johannes V. 216 — Mathias Georg, Dr. phil. 217 — Michael Vogelius 206, 213 — Ole Theodor 217 — Poul Tøfting 217.
- Speitzer, Mads Gregersen 179.
 Spjelderup, Hans J., Pr. 66.
 Staal, Peder Christensen 70.
 Storgaard, Jens 119 flg.
 Svalgaard, Lars 116.
 Søre, Anne 48.
 Søtoft, Hele Cathrine 206.
 Søndergaard, Chr. Christensen 195, Slægt 196.
 Sørensen, Herluf Joh. Juul, Pr. 89.
 Sørensen, Niels 117.
- Tang, Peter, Pr. 70.
 Terkildsdatter, Else 121 flg.
 Thomasdatter, Marie Kirstine 310.
 Thomisdatter, Maren 49.
 Thomsen, Borgmester 68 — Christen 251 — Thomas 49.
- Thorsbjerg, Erik Madsen 303.
 Toft, Nicolette Andriette 82.
 Toldorph, Elisabeth Sophie 74.
 Torsong, Elisabeth Marie 72 — Johan Johansen, Pr. 68, 72.
 Trolle, Korfitz 279.
- Unsgaard, I. E. H. W., Amtm. 282.
- Vad, Johanne 56.
 Vangsgaard, Jens Larsen 116.
 Vogelius, Frants M. 203 — Michael 203 — Mogens Madsen 71.
- Ware, G. 117.
 Wesenberg, Thomas Neergaard, Pr. 88.
 Wille, Pr. 119.
 Willumsen, Mads 48 — Rektor 61.
 Wilse, Peter, Pr. 373.
 Winding, Provst 369.
 Witter, Carl Chr. F., Pr. 86.
 Westh, Georg Peter, Pr. 89.
 Wonsild, Christine Sophie 80.
 Worm, Peder Christian 313.
- Østergaard, P. C. 194, 197.

Historisk Samfund for Thy og Han Herred.

Medlemskontingentet er 3 Kr.

Nye Medlemmer kunne ved Henvendelse til Redaktør Lustrup eller Viceinspektør Hald erholde tidligere udgivne Aarbøger til nedsat Pris. Af ældre Aargange findes kun 1915 og 1916. Fra 1925—1940 findes kun en lille Beholdning med Undtagelse af 1935. „Af Thisted Købstads Historie“, der udgaves som Aarbog 1924, kan faas til nedsat Pris 3 Kr.

Medlemmer af Historisk Samfund kan til halv Pris erholde følgende Skrifter.

Fortid og Nutid, udgivet af Dansk historisk Fællesforening.

Fra Nationalmuseets Arbejdsmark, i hvilket Nationalmuseets Mænd fortæller om nye Fund og Iagttagelser.

En Kroman: *Skriftens Historie i Danmark* fra Reformationen til Nutiden. Bogladepris 6 Kr., for Medlemmer 3,60.

Skriftprøve fra Reformationen til Midten af 18. Aarh. 44 Tavler med Tekstlæsning. Bogladepris 4,75 Kr., for Medlemmer 2,75.

Bestyrelsen for Thisted Museum.

Viceinspektør P. L. Hald, Formand og Museumsbestyrer.
Arkitekt J. Foged, Thisted. Lærer V. K. Henriksen, Ø. Vandet.
Direktør Richard Hove, Thisted. Lærer J. C. Jacobsen, Øsløs.
Redaktør Lustrup, Thisted, Kasserer. Sygehuslæge Toft, Vestervig.
